

Dokument nr. 5.

(1986–87)

Forsvarets ombudsmannsnemnds beretning til Stortinget om virksomheten i tiden 1 januar – 31 desember 1986.

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle synspunkter	3
Saker som er behandlet	4
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	5
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	6
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde	10
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	11
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	14
Forlegningsforhold	6
Kosthold	16
Tjenesteforhold	17
Permisjoner	18
Disiplinærsaker	20
Forholdet mellom befal og menige	21
Tillitsmannsordningen	22
Økonomiske forhold	23
Sykesaker	23
Sosiale saker	24
Forsvarets skolevirksomhet	27
Vervede	28
Befalssaker	28
Sivilt personell i Forsvaret	34
Ombudsmannsnemndas befaringer	35

INNLEDNING

Etter vedtak i Stortinget høsten 1985 består ombudsmannsnemnda i perioden 1 januar 1986-31 januar 1989 av:

Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo
Ola D. Gløtvold, Engerdal
Kjell Reinsfelt, Tønsberg
Georg Jacobsen, Bergen
Per Håpnes, Hell
Gunvor Schnitler, Trondheim
Liv Stubberud, Rakkestad.

Nemnda har tidligere ikke hatt kvinnelige medlemmer.

Nemnda har i april gjennomført befarings- og militære avdelinger tilhørende:

Brigaden i Nord-Norge, Troms
Garnisonen i Porsanger
Garnisonen i Sør-Varanger

I tillegg ble det i oktober gjennomført befarings- og militære avdelinger i Trøndelag:

Distriktskommando Trøndelag
Værnes flystasjon
Ørland hovedflystasjon
Trøndelag sjøforsvarsdistrikt, Hysnes
Sør-Trøndelag forsvarsdistrikt/Sør-Trøndelag infanteriregiment nr 12, Persaunet
Nord-Trøndelag forsvarsdistrikt/Nord-Trøndelag infanteriregiment nr 13, Steinkjersannan
Befalsskolen for Infanteriet i Trøndelag
Luftkrigsskolen.

Nemnda har holdt møter:

4-5 mars
27 august
13 oktober.

Nemnda har i år som tidligere vært representert på landskonferansen for tillitsmenn i Forsvaret. Ombudsmannen har dessuten deltatt på møte i landsutvalget for tillitsmenn og på konferanse for velferdsoffiserer i østlandsområdet.

Også i år har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen ved en

rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de tillitsmannskurs som er avholdt ved de forskjellige avdelinger.

Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal skjer bl a ved at Ombudsmannen foreleser ved stabsskolene og ved kortere orienteringer under nemndas befaringer.

Etter nemndas erfaring gjør det seg gjeldende blant soldatene et ønske om bedre informasjon om ombudsmannsordningen, f eks under sesjon eller ved innrykk.

Ombudsmannen og kontorsjefen har hatt møte med Stortingets forsvarskomiteé der det ble orientert om ombudsmannsordningen og besvart spørsmål fra komitéens medlemmer. Også ombudsmannsnemndas instruks av 1952 ble drøftet.

Generelle synspunkter

Det er i år behandlet i alt 303 saker, hvorav 267 nye saker. I forhold til saksantallet i 1985 er dette noe lavere, da antallet var 289 nye saker. Saksantallet i 1986 må betraktes som et gjennomsnittsnivå for de senere år.

Det er imidlertid grunn til å merke seg at det relativt høye antall klagesaker fra befal holder seg. De fleste befalssakene angår spørsmål i forbindelse med engasjement, avansement og ansiennitetsspørsmål. Blant sakene fra de vernepliktige finner vi høye tall under gruppen overføring, forflytning, dimittering og gruppen fritaking, utsettelse. I forhold til tidligere år er det en markert økning av antallet klagesaker i spørsmål som angår tjenesteforhold og permisjoner.

Mange søker om overføring til tjenestested nærmere hjemmet på grunn av sykdom eller andre problemer hos nære pårørende. Nemnda har forståelse for at beredskapshensyn nødvendigvis gjør en relativt restriktiv behandling av slike saker. En gruppe med særlige problemer i forbindelse med sin førstegangstjeneste og senere repetisjonsøvelser er mannskaper som driver selvstendig næringsvirksomhet. På bakgrunn av konkrete klagesaker har Ombudsmannen i samråd med nemnda gjort en henvendelse til Landbruksdepartementet, Norges Bondelag og

Norsk Bonde- og Småbrukarlag med anmodning om at partene vurderer mulighetene for en utvidelse av avløserordningen i landbruket slik at mannskaper som driver selvstendig husdyrdrift kan få kompensert ekstrautgifter som de måtte bli påført som følge av militærtjenesten.

Landbruksdepartementet har besvart Ombudsmannens henvendelse og opplyst at saken vil bli lagt frem til vurdering i en arbeidsgruppe som arbeider med velferdsordninger i jordbruket. Arbeidsgruppen består av representanter for Landbruksdepartementet, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

I beretningen for 1985 pekte nemnda på den store arbeidsbelastning avdelingene har i forbindelse med mannskapenes søknader om sosial støtte. Nemnda er kjent med at Forsvarsdepartementet nå arbeider med planer som tar sikte på å få overført behandlingen av slike økonomisaker til den enkeltes hjemkommune. Dette vil kunne avlaste velferds-offiserene og gi disse større muligheter for å drive annet triveselskapende arbeid blant mannskapene.

Nemnda er kjent med at reglene nå er endret slik at kvinner som gjennomfører militær førstegangstjeneste etter villighetserklæring får samme rett til arbeidsløshetsstrygd etter endt militærtjeneste som mannlige soldater.

Med bakgrunn i en konkret klagesak er nemnda gjort kjent med at Forsvarsdepartementet har under utarbeidelse regler om forpleining av muslimer og andre som av religiøse grunner ikke kan imøtekommes ved ordinær forpleining. Den økte innvandring til Norge de senere år antas å ville medføre et økende behov for egne regler på dette område.

I forbindelse med større repetisjonsøvelser mottar Ombudsmannen mange klager over avslåtte søknader om utsettelse med øvelsen. Ved flere tilfeller har slike saker kommet inn så sent at forsvarlig saksbehandling ikke har vært mulig før øvelsesstart.

Forholdet ble tatt opp på generell basis med Forsvarets overkommando som senere har opplyst at man har under overveielse å foreta innkalling til repetisjonsøvelser 5 mndr før øvelsesstart. I dag foretas innkalling 4 mndr før øvelsen. Dette vil eventuelt muliggjøre en tilsvarende lang fremskyttelse av alle frister.

Under sine befaringer blir nemnda i møter med representanter for befalsorganisasjonene stadig forelagt spørsmål som har sin bakgrunn i underbemanning som følge av befalingsmangelen. Representantene for befalet peker på at befalsmangelen fører til utstrakt

bruk av overtid i perioder om ofte kompenseres ved avspasering. Dette fører til ulemper for soldatopplæringen og at arbeidsoppgaver likevel blir liggende uløst eller utført på en utilfredsstillende måte. Nemnda antar at dette problem blir viet oppmerksomhet under den vurdering av tiltak for å bedre befalssituasjonen som myndighetene nå har iverksatt. Også av hensyn til trivsel og effektivitet i tjenesten er det ved mange avdelinger nødvendig med en bedring av befalssituasjonen.

I forbindelse med skredulykken i Vassdalen har nemnda vært opptatt av at Forsvarets rutiner, øvelsesopplegg og opplæringsprogrammer gjennomgås med sikte på at ulykker i tjenesten best mulig skal forhindres.

Nemnda har derfor bedt om Forsvarsdepartementets uttalelse om det arbeid som pågår for å forebygge ulykker av denne type i Forsvaret. Departementet uttaler følgende:

«Den sivile granskingskommisjonen som undersøkte forholdene omkring skredulykken i Vassdalen, konkluderte blant annet med at Forsvaret burde forbedre skredopplæringen for mannskaper og befal, samt innarbeide bedre rutiner for forutgående vurdering av skredfare før innrykk i rasfarlig område.

I Forsvarssjefens kommentarer til Forsvarsministeren angående Granskingskommisjonens rapport, peker han på at det allerede er tatt flere initiativer for å bedre på disse forholdene.

Forsvarsdepartementet vil i sin Stortingsmelding om skredulykken i Vassdalen inngående referere alle iverksatte og planlagte tiltak for å forbedre Forsvarets skredberedskap. Denne forventes å foreligge i første halvpart av Stortingets vårsesjon 1987.

Departementet vil derfor henvise til denne når det gjelder mer detaljerte opplysninger om det omfattende arbeidet som er og blir utført på dette området.»

SAKER SOM ER BEHANDLET

I 1986 har Ombudsmannen behandlet 267 nye saker. I tillegg kommer 36 saker fra tidligere år, tilsammen 303 saker. Av disse sakene er 34 ikke ferdig behandlet i 1986. Avgjørelsen er endret til fordel for klageren i 117 saker.

I tillegg til denne oversikten er det som tidligere år behandlet et stort antall henvendelser angående forskjellige spørsmål. Ombudsmannen har her gitt råd og orienteringer om hvordan man best kunne få hjelp til å løse problemene. For eksempel er noen henvist til Stortingets ombudsmann for forvaltningen som rette vedkommende.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene og kommandoområdene, samt fordelingen av sakene på de forskjellige saksområder er

angitt nedenfor og viser ikke særlig store avvik fra tidligere år. Det skal likevel nevnes at den relativt sett sterkeste reduksjon i antallet klagesaker har funnet sted i Sjøforsvaret. Selv om det også i Hæren har funnet sted en reduksjon i antall klagesaker kan det likevel registreres en klar økning i saksantallet fra avdelinger tilhørende DKØ. I Luftforsvaret har avdelingene i Sør-Norge bidratt med et økt antall klagesaker i 1986 i forhold til 1985, mens avdelingene i Nord-Norge har et markert redusert antall.

De nye sakene som er behandlet i 1986 er tatt opp av:

Enkelte soldater	186
Grupper av soldater, tillitsmenn, avdelinger eller offiserer på vegne av mannskapene	15
Vervede	2
Befal	58
Sivilt personell	4
Ombudsmannen	2
	<u>267</u>

Sakenes fordeling på forsvarsgrenene er følgende:

FD og diverse høyere staber	24
Hæren:	
Distriktskommando Østlandet ...	85
Distriktskommando Sørlandet ...	6
Distriktskommando Vestlandet ...	5
Distriktskommando Trøndelag ...	8
6. Divisjon	55
Heimevernet	12
Sjøforsvaret:	
Avdelinger på Østlandet	5
Avdelinger på Sørlandet	3
Avdelinger på Vestlandet	11
Avdelinger i Trøndelag	3
Avdelinger i Nord-Norge	11
Fartøyer	2
	<u>35</u>
Luftforsvaret:	
Avdelinger i Sør-Norge	23
Avdelinger i Nord-Norge	14
	<u>37</u>
	<u>267</u>

Menige mannskaper:	1984	1985	1986
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	4	5	3
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	36	41	39
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde, tjenestelettelse	7	3	2

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	87	86	63
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	4	2	5
Forlegningsforhold	1	2	5
Kosthold	0	1	2
Tjenesteforhold	15	12	18
Velferdssaker	0	1	0
Kantiner	0	0	0
Disiplinærsaker	12	10	9
Forholdet mellom befal og menige	0	0	2
Tillitsmannsutvalg	0	1	1
Økonomiske forhold	3	3	2
Sykesaker, tannpleie, ulykker	11	12	12
Sosiale saker	15	20	19
Forsvarets skolevirksomhet	16	8	6
Vervede	5	5	2
Befal og sivilt personell:			
Utnevelser, fast ansettelse, konstitusjon etc	3	1	4
Engasjement, åremål etc ...	6	9	17
Beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste, avansement, ansiennitet ...	10	20	13
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	5	11	4
Permisjoner, ferie	2	0	0
Sykesaker, legetjeneste	0	0	0
Disiplinær- og straffesaker ..	0	0	4
Erstatning	2	2	1
Underbringelse	0	0	0
Familieboliger	1	1	1
Lønn	3	2	2
Godtgjøringer	4	9	6
Pensjon	1	2	0

Verneplikt, utskrivning, rulleføring

Det er behandlet 4 saker i denne gruppen. Etter at avtjent verneplikt ble gitt godkjenning som ansiennitetsgivende praksis i offentlig sektor med virkning fra 1 jan 1977, har soldatene ved flere høve reist krav om en tilsvarende ordning også innenfor den private sektor. Saken har – hittil uten resultat – vært drøftet mellom LO og NAF. For soldattillitsmennene er dette en høyt prioritert oppgave som de krever løst raskest mulig, om nødvendig ved lovvedtak i Stortinget.

En vernepliktig som var innkalt til avtjening av 12 mndrs førstegangstjeneste tok kontakt med Ombudsmannen i den hensikt å få innvilget full erstatning for utgifter til ansettelse av gårdsarbeider under sin militærtjeneste. Subsidiært søkte han om overføring til Heimevernet eller å bli fritatt for verneplikten. Klageren viste til at han var alene om

gårdsdriften som i hovedsak besto av melkeproduksjon. Det forelå godkjente planer for utbygging av driftsbygg og nydyrking av tilleggsjord. De økonomiske resultater av driften ga etter klagerens opplysninger ingen muligheter for å engasjere vikar under militærtjenesten dersom disse ikke ble dekket av Forsvaret. Etter nærmere konferanse og drøftinger med rulleførende avdeling, HV og Ombudsmannen ble saken ordnet ved at klageren ble gitt løfte om overføring til HV etter først å ha gjennomført 3 mndrs rekruttskole. De økonomiske problemer for klageren i forbindelse med denne reduserte førstegangstjeneste ville bli søkt løst i henhold til gjeldende regler om sosial støtte under militærtjeneste.

Klagerens rulleførende avdeling skrev bl a følgende til mannskapet:

«Som De sikkert er vel klar over, gjelder vernepliktsloven også for Dem. At De for tiden er i en spesiell situasjon i forbindelse med oppbygging av gårdsdrift med store økonomiske problemer endrer ikke dette forhold. Regimentet har imidlertid forståelse for Deres spesielle situasjon og innvilget Dem derfor utsettelse for å gi Dem litt «pusterom» og for å få rimelig tid til å behandle Deres søknad. Regimentet vil anbefale at De overføres Heimevernet etter gjennomført 3 mnd. rekruttskole.

Regimentet håper slik ordning vil bidra til å løse Deres problemer både i den nære fremtid og også senere ved at De da unngår Hærens relativt lange repetisjonsøvelser.

Regimentet oppfatter Deres siste brev ref a, slik at De ønsker ny innkalling allerede i januar 1987 for avtjening av 3 mnd. rekruttskole og deretter overføring.»

I et brev til klageren kommenterte Ombudsmannen denne uttalelse bl a slik:

«Jeg har ingen merknader til redegjørelsen fra regimentet som jeg mener har vist forståelse for Deres problemer i forbindelse med avtjening av førstegangstjeneste.»

En vernepliktig hadde søkt om utenrikspermisjon i forbindelse med et engasjement som fredskorpsdeltaker. Søknaden var avslått av det lokale krigskommissariat og en anke til General-krigskommissariatet ble innlevert samtidig som han anmodet om Ombudsmannens bistand.

Av sakspapirene fremgikk at klageren til tross for fylte 26 år på forskjellig vis hadde unngått all militærtjeneste. Han hadde i 20-årsalderen fått innvilget 2 års utsettelse med førstegangstjenesten i forbindelse med at han da hadde inngått en 2 års kontrakt om forpaktning av et gårdsbruk. Etter utløpet av 2-årsperioden hadde han fått innvilget ytterligere utsettelse da han etter egen søknad

hadde oppnådd forlengelse av forpaktningkontrakten.

Ved senere innkallinger hadde han dels søkt om utsettelse, anket over avslag på utsettelsessøknader eller unnlatt å motta innkallingsordre. For disse forhold var han blitt idømt en straff på 21 dagers fengsel.

Til tross for at søknaden om utenrikspermisjon var anbefalt av Departementet for utviklingshjelp fastholdt Generalkrigskommissæren som ankeinstans avslaget.

I sin begrunnelse for avslaget anførte GK bl a:

«For at GK skal kunne innvilge en anke må grunnene tilfredsstillende Vpl § 18, - dvs det må foreligge samfunnsinteresser eller vektige velferdsgrunner. Ønsket om rettferdighet og likhet for loven gjør at en restriktiv praksis må følges.

Søkeren er 26 år, og har gjentagne ganger vært forsøkt innkalt. Han har fått avslag på søknad om siviltjeneste, og har en dom fra 1983 for å ha unnlatt å møte til tjeneste.»

Ombudsmannen meddelte klageren at han ikke fant denne avgjørelse urimelig.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse

I denne gruppe er det behandlet 42 saker hvorav 3 fra tidligere år. I 26 saker er avgjørelsen endret til fordel for klageren.

De aller fleste saker under denne gruppe gjelder søknad om utsettelse med førstegangstjeneste, repetisjonsøvelse eller HV-øvelse. Hensynet til påbegynt utdanning er hyppigste årsak til søknad om utsettelse med førstegangstjenesten, mens omsorgsansvar og hensynet til egen bedrift eller arbeidsgiver oftest blir oppgitt som grunn til søknad om utsettelse med repetisjonsøvelser og HV-øvelser.

Mange søker også om utsettelse eller avbrudd med førstegangstjeneste pga sykdom i nærmeste familie eller pga samboers/ektefelles nedkomst.

Det er Ombudsmannens inntrykk at militære myndigheter strekker seg langt for å imøtekomme velbegrunnede søknader.

Som tidligere år finner vi i denne gruppe også mange klager fra selvstendige næringsdrivende - særlig jordbrukere - som ofte får problemer med å gjennomføre sin militære tjenesteplikt.

Sammen med sin mor tok en vernepliktig som tjenestegjorde ved en avdeling i Nord-Norge, kontakt med Ombudsmannen i forbindelse med sin søknad om overføring til et tjenestested nærmere hjemmet.

I søknaden hadde soldaten gitt uttrykk for håpløshet og depresjon som begrunnelse for sitt ønske om overføring. Han opplyste at han i flere år før militærtjenesten hadde hatt tilsvarende problemer og at kontakten med hjemmemiljøet hadde vært ham til stor hjelp. Den reduserte kontakt med hjemmet som militærtjenesten medførte, hadde forsterket hans problemer ble det opplyst.

Som ledd i saksbehandlingen ble det bl a innhentet uttalelse fra militærpsykolog og befal som klageren hadde daglig kontakt med. Uttalelsen fra befalet om hvordan han fungerte i den daglige tjeneste avslørte liten overensstemmelse med den alvorlige depresjon og følelse av å bli forfulgt som han i samtaler med psykologen hadde gitt uttrykk for. Under saksbehandlingen fremkom også at klageren på sitt hjemsted hadde en venninne som hadde hadde truet med å bringe forlovelsen til opphør pga hans fravær under militærtjenesten. For å lette soldatens problemer hadde avdelingen tilbudt omplassering til kontortjeneste for å redusere de tjenestemesige belastninger for ham. Dette tilbud var imidlertid avslått under henvisning til at bare overføring til Sør-Norge eller dimittering kunne løse hans problemer.

Etter sterk anbefaling fra avdelingens psykolog, som påtok seg å gi soldaten særlig oppfølgende behandling, ble saken løst ved at klageren etter omstendighetene sa seg enig i å fullføre førstegangstjenesten uten overføring. Også soldatens mor som engasjerte seg sterkt i saken kunne akseptere dette.

En vernepliktig søkte om overføring til HV, alternativt Sivilforsvaret, med den begrunnelse at han som eneansvarlig drev et nystartet salgssfirma i maskinbransjen. Det var ikke mulig å skaffe kvalifisert avløser, og firmaet hadde heller ikke økonomisk evne til å ansette leiet hjelp under full førstegangstjeneste. Klageren befant seg i en vanskelig økonomisk situasjon fordi han i tillegg til ordinære driftsutgifter betalte gjeld etter et firma som han 2 år tidligere hadde vært nødt til å nedlegge.

Av ombudsmannen ble klagerens militær avdeling kontaktet som etter nærmere gjennomgang av saken kunne meddele at soldaten ville bli overført HV etter 90 dagers rekruttopplæring.

Klageren fant denne løsning akseptabel.

Fra en vernepliktig mottok ombudsmannen en henvendelse hvor det bl a het:

«I fjor fikk jeg beskjed fra min rulleførende avdeling at jeg skulle ut til 1.gangstjeneste i løpet av 1986. Jeg fikk beskjed om å krysse av

på et skjema for hvilken inntaksmåned jeg selv ønsket å komme inn. Jeg satte her opp oktober måned.

Da jeg ikke hadde hørt noe tok jeg derfor telefonisk kontakt med min rullefører.

Jeg ble forbauset og svært lei meg, da jeg fikk beskjed om at jeg til tross for tidligere bekreftelse, ikke ville bli innkalt i år, likevel.

Jeg har under tiden forberedt meg på å møte i oktober. Blant annet har jeg sag fra meg en lærlingekontrakt som elektriker, i påvente av at jeg skulle gjøre ferdig min militærtjeneste.

Jeg har med glede og forventning sett fram til å avtjene min verneplikt.

Jeg har ordnet med fremleie av min leilighet, og jeg vil selvfølgelig komme i en sosialt vanskelig stilling, hvis nå min avtjening av verneplikten skulle bli utsatt.

Jeg tør på denne måte be ombudsmannen for militære være meg behjelpelig i denne sak, ved om mulig å påvirke til at jeg kan avtjene min verneplikt fra oktober måned.»

Ombudsmannen tok kontakt med soldatens rulleførende avdeling som skrev slik tilbake:

«For tiden er det begrenset forlegningskapasitet ved Rekruttskolen. Dersom inntaket blir for stort må rekruttene forlegges i telt. Dette er uholdbart i høst/vintermånedene. Vi ser oss derfor ikke istand til å kalle inn flere vernepliktige til inntaket i oktober.

Vi kan meddele at NN vil bli innkalt 6 januar 1987.»

Etter dette skrev ombudsmannen bl a slik til klageren:

«Som det vil fremgå er innkallingen av Dem fastsatt til 6 jan 87 (første innkalling 87). Etter det som er opplyst om forlegningskapasiteten ved X og i betraktning av at De vil bli innkalt kun 3 mndr senere enn Deres primære ønske, anser jeg ikke dette som urimelig.»

En vernepliktig tok kontakt med ombudsmannen i forbindelse med en søknad om utsettelse med førstegangstjenesten. Han var innkalt til tjeneste fra april 1986. Utsettelses-søknaden var begrunnet med at han hadde søkt om opptak ved en ettårig teknisk skole fra høsten 1986. Dette var siste år med ett-årig kurs ved skolen, idet utdannelsen fra skoleåret 1987/88 ville bli to-årig. Utsettelse med førstegangstjenesten ville således spare ham for ett års skolegang.

Fra den angjeldende skole ble det bekreftet at klageren hadde gode muligheter for å bli opptatt selv om skolen av prinsipielle grunner ikke kunne gi bindende forhåndsløfte om opptak.

På dette grunnlag ble saken tatt opp med klagerens rulleførende avdeling som kunne opplyse at klageren ville bli innrømmet utsettelse med førstegangstjeneste til juli 1987.

En vernepliktig hadde fått avslag på sine to søknader om utsettelse med førstegangstjenesten.

Utsettelsessøknadene var begrunnet med at familien hadde behov for hans bistand i forbindelse med slåttarbeid på familiegården.

Søknaden var avslått bl a under henvisning til at de kommunale jordbruksmyndigheter hadde betegnet familiens gårdsdrift som «bagatellmessig gårdsdrift», maksimalt 0,5 årsverk.

Som nytt vedlegg i saken la klageren overfor Ombudsmannen frem en leguttalelse som bekreftet sviktende helse hos hans mor.

Vedkommende distriktskommando som behandlet saken som ankeinstans, fant ikke grunnlag for å imøtekomme klagerens ønske. Det ble bl a vist til at gårdsdriften var av beskjedent omfang og at klageren dessuten hadde en 18 år gammel hjemmевærende bror som burde forventes å kunne hjelpe til med gårdsarbeidet.

Heller ikke Ombudsmannen fant grunnlag for å karakterisere denne avgjørelse som urmelig og fremholdt i sitt avsluttende brev til klageren at behovet for hans hjelp hjemme burde søkes løst ved bruk av ordinære permisjoner, eventuelt med tillegg av velferdspermisjoner etter dokumentert behov.

En vernepliktig som var utdannet i frisør-faget, søkte om utsettelse med førstegangstjenesten. Han hadde nylig startet egen frisørsalong og ansatt to unge og uerfarne medarbeidere.

Søknaden var begrunnet med at oppstartingsproblemene, kundeopparbeidelsen og opplæringen av medarbeiderne nødvendiggjorde hans daglige nærvær i salongen.

Søknaden var imidlertid avslått med den begrunnelse at han tidligere var innvilget utsettelse med militærtjenesten. Denne tidligere utsettelse var gitt fordi han da drev en frisørsalong i kompaniskap med en annen som da var inne til avtjening av sivil tjenesteplikt.

Da ankebehandlingen av hans nye utsettelsessøknad ikke kunne slutføres før innkallingsdato, ble det aktuelt å vurdere mulighetene for dimittering etter endt rekruttskole og deretter overføring f eks til HV.

Etter Ombudsmannens anmodning ble saken forelagt Hærstaben til endelig behandling som etter gjennomgang av saken konkluderte slikt:

«I den foreliggende situasjon synes søknaden hjemlet og innvilges under henvisning til BPH 3-021 pkt 17 b. Soldaten dimitteres etter endt rekruttskole og stilles til disposisjon for den årlige omdisponering av udisponert vernepliktig personell.»

«En HV-mann, elev ved en teknisk fagskole, hadde søkt om å bli fritatt fra en HV-øvelse han var innkalt til. Han mente seg berettiget til utsettelse fordi øvelsen ville kollidere med viktige terminprøver ved skolen som hadde innflytelse på gjennomsnittskarakterene i vitnemålet.

Vedkommende lokale HV-myndighet hadde med manglende hjemmel som begrunnelse avslått søknaden.

Mannskapet bragte saken inn for Generalinspektøren for Heimevernet som ankesak samtidig som han anmodet om Ombudsmannens bistand. Saken ble ordnet ved at søkeren ble gitt fri fra øvelsen de aktuelle prøvedager. Klageren fant at dette var en akseptabel ordning.

En HV-mann, lærer av yrke, hadde etter sin arbeidsgivers ønske søkt om fritak fra en HV-øvelse han var innkalt til. Selv om han ikke hadde innvendinger mot at søknaden var blitt avslått, fant han likevel å ville bringe saken inn for Ombudsmannen. Tiltaket var en reaksjon mot den angitte begrunnelse for avslaget fra HV-distriktet og at denne begrunnelse var gjort kjent for hans arbeidsgiver.

Av klagerens henvendelse til Ombudsmannen fremgikk at HV-distriktet ikke hadde kommentert hans begrunnelse for søknaden om fritak, men utelukkende basert avslaget på hans tjenestelige fortid. I brevet fra HV-distriktet der klageren blir meddelt avslaget, foretas en kronologisk gjennomgang av hans tjenestemessige bakgrunn hvorav fremgår at han tidligere etter søknad hadde fått overføring til siviltjeneste av overbevisningsgrunner.

Etter først å hatt ett års utsettelse med siviltjenesten hadde han så søkt seg tilbakeført til militær status hvoretter han så var overført til Heimevernet. Dette forhold ble sterkt kritisert av HV-distriktet som konkluderte med at «grensen nå er nådd».

I sin henvendelse til Ombudsmannen gjorde klageren gjeldende at Forsvaret med dette hadde overtrådt reglene om personvern ved å utlevere slike detaljer til hans arbeidsgiver, og at han således hadde krav på en uforbeholden unnskyldning fra militære myndigheters side. Klageren fremholdt «at det må være mulig å gi et høflig avslag på en lovlig søknad uten at jeg blir mistenkeliggjort og stilt i vanry hos min arbeidsgiver.»

Ombudsmannen fant å ville innhente HV-stabens uttalelse i saken og fremholdt bl a:

«Slik jeg ser det er HV-Xs avslag på mannskapets søknad gitt en uheldig utforming og jeg har forståelse for at mannskapet finner

svaret krenkende. Jeg kan ikke se det er noen grunn til i forbindelse med søknad om utsettelse med HV-øvelse å komme inn på mannskapets tidligere overføring til siviltjeneste og hans tjenesteforhold der. Han er på lovlig måte fritatt for militærtjenesteplikt i det angjeldende tidsrom, og dette kan derfor ikke influere negativt på hans tjenesteforhold i HV etter tilbakeføring, slik svaret fra HV-X kan gi inntrykk av. Både den aktuelle søknad og eventuelle fremtidige søknader om utsettelse med HV-tjeneste må behandles på eget grunnlag og uavhengig av det fritak han på lovlig måte var innvilget.»

Av HVSTs svar fremgikk at man også der var kommet til at HV-distriktets begrunnelse for avslaget måtte ansees som irrelevant i forhold til den aktuelle søknad om utsettelse. HVST uttalte bl a: «At søkeren en viss periode har vært overført til siviltjeneste er ikke et relevant argument for avslag på søknad om utsettelse». HVST kunne imidlertid ikke se at noe lovstridig var begått ved at arbeidsgiveren var tilstillet kopi av HV-distriktets brev. Det ble i denne sammenheng vist til at saker om overføring til siviltjeneste ikke er belagt med krav om unntak fra offentlighetsloven, og at det dessuten ikke er uvanlig at arbeidsgiver varsles når søknad er initiert eller anbefalt av vedkommende arbeidsgiver. HVST sa seg enig i at avslaget hadde fått en uheldig form.

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren der det bl a het:

«Jeg har for mitt vedkommende heller ingen merknader til at Deres søknad ikke ble imøtekommet. Den begrunnelse og form avslaget har fått finner jeg imidlertid uakseptabelt. Jeg har også forståelse for at De reagerer på at avslaget slik det var formulert, ble tilstillet Deres arbeidsgiver som gjenpartsadressat.

Overfor HV-myndighetene har jeg gitt uttrykk for at den aktuelle søknad og eventuelle fremtidige søknader om utsettelse med HV-tjeneste bør behandles og avgjøres på eget grunnlag, uavhengig av tidligere tjenesteforhold i forbindelse med overføring til siviltjeneste.

Da Deres klage på vesentlige punkter er gitt medhold, antar jeg dette bør kunne godtas som en rimelig utgang på saken.»

En vernepliktig som hadde fått avslag på søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse, bragte saken inn som anke for Generalkrigskommisariatet samtidig som han anmodet om Ombudsmannens bistand.

Klageren gjorde gjeldende at det i hans situasjon ikke var mulig å forlate hjemmet i det aktuelle tidsrom av hensyn til hans 2 mindreårige barn. Klagerens kone var ansatt ved en helseinstitusjon og gikk ofte kvelds- og helgevakter. Det var derfor ofte hans oppgave å

bringe barna til og fra barnehage og praktiskant. Det ble også gjort gjeldende at familien ikke disponerte bil og at han tidligere var innvilget utsettelse på samme grunnlag.

Overfor Ombudsmannen fremholdt klageren at familien var bragt i en fortvilet situasjon og at han så seg tvunget til å ta med sine to barn til militærleiren der han skulle møte.

Avslaget, som Generalkrigskommisæren sluttet seg til, var begrunnet med at klageren tidligere ikke hadde gjennomført noen repetisjonsøvelser til tross for at det var gått 10 år siden dimisjon fra førstegangstjenesten. Innkallingen var sendt ham mer enn 5 måneder før øvelsen slik at han skulle ha rimelig tid til å forberede seg på og treffe nødvendige tiltak i forbindelse med øvelsen.

Heller ikke Ombudsmannen fant å kunne karakterisere avgjørelsen som urimelig.

En vernepliktig som var innkalt til repetisjonsøvelse i juni måned, søkte om utsettelse med denne øvelse under henvisning til at øvelsesfraværet ville skape vansker med ferieavviklingen for hans arbeidsgiver.

Søknaden var avslått med den begrunnelse at innkallingen til øvelsen var sendt ut mer enn to måneder før øvelsen og at bedriften således hadde hatt rimelig tid til å forberede seg på hans fravær.

Ombudsmannen fant intet grunnlag for innsigelser mot denne avgjørelse.

En vernepliktig søkte om utsettelse med en repetisjonsøvelse han var innkalt til i tiden 8-26 september. Søkerens begrunnelse var at hans kone var gravid med forventet nedkomst 30 sep og at han derfor i september ikke kunne reise langt hjemmefra for å kunne tre støttende til ved eventuelle komplikasjoner eller om fødselen skulle komme tidligere.

Ved avdelingens gjennomgang av innkomne søknader før øvelsesstart var dette en av de søknader som straks ble innvilget.

En vernepliktig tok kontakt med Ombudsmannen og utba seg hans bistand i forbindelse med en søknad om «fritak fra militærtjeneste eventuelt andre tjenelege løysingar».

Søkeren opplyste at han nå var i ferd med å overta et gårdsbruk fra en slektning som var 85 år gammel. I praksis hadde han allerede drevet gården et par års tid. Pga eierens høye alder og sviktende helse kunne overdragelsen ikke utsettes ytterligere.

I løpet av saksbehandlingen ble det bekreftet av landbruksmyndighetene at det i dette tilfelle var fare for at søkerens fravær over

lengre tidsrom ville kunne medføre nedslakting av buskapan.

Etter at det måtte konstateres at ingen i hans familie kunne overta et mer langvarig ansvar for driften og da det hverken praktisk eller økonomisk var mulig å finne en annen avløserordning, ble søkeren gitt løfte om dimitering etter endt rekruttskole hvoretter han ville bli stillet til rådighet for neste fellesuttak for overføring til HV.

Søkeren ble gjort kjent med denne beslutning som han ikke har gjort anmerkninger til.

Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde

Det er behandlet 2 saker i denne gruppen. I tillegg 2 saker fra tidligere år.

En vernepliktig klaget i et brev til to av nemndas medlemmer over den etter hans mening store ulikhet i fordelingen av den militære tjenesteplikt i vårt samfunn. Han viste til at svært mange unngår enhver samfunns-tjeneste, noen slipper med en redusert førstegangstjeneste, andre gjennomfører 12 mndrs førstegangstjeneste med etterfølgende sporadiske repetisjonsøvelser.

Selv hadde han gjennomgått 15 mndrs førstegangstjeneste i Luftforsvaret og var senere blitt overført til Heimevernet der han hvert år bli innkalt til øvelser av 6 dagers varighet. Denne praksis mente klageren måtte være i direkte strid med alle prinsipper om byrdemessig likedeling og anmodet om adressatens kommentarer.

Før Ombudsmannen besvarte klagerens brev ble det innhentet kommentarer til saken fra Forsvarets overkommando og Forsvarsdepartementet. Fra departementets uttalelse siteres følgende:

«Forsvarsdepartementet har bedt Forsvarets overkommando gi sin uttalelse, og av denne fremgår:

«Øvre grense for maksimal tjenestetid er av Stortinget fastsatt til 19 måneder inkludert repetisjonsøvinger, tjeneste i HV, SF og PR. Dette betyr at all verneplikt opphører i fredstid for alle ved avtjent 19 måneder (570 dager) eller i det kalenderår de fyller 44 år (Vernepliktslovens § 3), unntatt for personell som er gitt spesialistutdannelse.

Personell som har avtjent førstegangstjenesten i Hæren, Kystartilleriet og Luftvernartilleriet, alle 12 måneders rulle, blir normalt overført eget våpens mobstyrker og utkalt til repetisjonsøvinger. Bare få av dette personell blir overført til HV, SF eller PR.

For personell med 15 måneders førstegangstjeneste i Sjøforsvaret og Luftforsvaret er behovet for mobdisponering i eget våpen mindre. En stor del av dette perso-

nellet blir derfor overført til HV, SF og PR. Den altoverveiende del, ca 4 000 mann årlig, blir overført HV. Overskuddet av personell blir stående som reserver i eget våpen, og blir av den grunn ikke innkalt til repetisjonsøvinger.»

I tillegg til det som er nevnt av FO, vil FD peke på at også andre faktorer vil spille inn ved fordeling av byrdene:

- avstand mellom tjenestested og hjemsted, og mulighetene for hurtig og rimelig transport mellom disse stedene
- den oppgave soldatene blir satt til å utføre og klimaforskjell mellom landsdelene (ordonans Haakonvern/grensevaktsoldat i Sør-Varanger)
- sosiale og velferdsmessige forhold på de forskjellige tjenestestedene

bare for å nevne noen. Forskjeller i evnenivå og utdannelse vil også spille inn, og ganske særlig soldatenes egne ønsker om tjeneste, som det så langt mulig blir tatt hensyn til.

Når så antall tjenestesteder til repetisjonsøvinger er begrenset, og avdelingene må prioritere ulikt med hensyn til antall repetisjonsøvinger, vil en absolutt lik tjenestetid for alle ikke være mulig.

Rettferdigheten blir tatt vare på ved at ingen i fredstid skal tjenestegjøre utover den maksimale tjenestetid på 19 måneder og at Forsvaret, i størst mulig utstrekning, søker å fordele byrdene så langt dette er mulig.»

Departementets redegjørelse ble oversendt klageren sammen med Ombudsmanens kommentarer hvor det bl a het:

«Jeg har ikke noe vesentlig å bemerke til redegjørelsen fra FD. Det kan tilføyes at det ikke av Stortingets vedtak om tjenestetidens lengde i forbindelse med behandlingen av de årlige budsjettproposisjoner for Forsvaret, eller av prinsippet om alminnelig verneplikt, fremgår at tjenestetiden skal være den samme for alt personell. Selv om likhet mest mulig bør tilstrebes når det gjelder pliktens innhold, dvs tjenesteburdene, vil det som påpekt av FD, ikke være gjørlig å etterkomme dette fullt ut.»

En vernepliktig tok kontakt med Ombudsmannen i forbindelse med en tvist om beregningen av resttjeneste. Han var innkalt til 34 dagers resttjeneste mens han selv mente å stå til rest med kun 21 dager. Grunnlaget for uoverensstemmelsen var at klageren ikke hadde fått godskrevet 13 dagers tjeneste ved rekruttskolen før han ble erklært midlertidig udyktig.

Klageren fremholdt at saken var av stor betydning både for ham selv og hans arbeidsgiver, idet han hadde planlagt å ta resttjenesten i sin 3 ukers sommerferie for å unngå problemer for arbeidsgiveren. Ombudsmannen tok opp saken med Luftforsvarsstaben og fremholdt bl a:

«Som det vil fremgå har mannskapeta på klageta den avgjørelse som flystasjonen har truffet om avtjening av resterende førstegangstjeneste. Mannskapet har ikke fått godskrevet 11 dagers tjeneste han utførte ved Rekruttskolen før han ble erklært midlertidig udyktig. Han ble så senere innkalt til X hflystn, der han tjenestegjorde fra 30 aug til 26 jul 84 (331 dager). Han fikk etter søknad utsettelse med resterende tjeneste på betingelse av at resttjenesten ble avtjent i løpet av våren 1986.

Såvidt jeg kan se vil reglene om godskrivning av tidligere tjeneste ved overføring til annen forsvarsgren/våpenart, jfr BUV, del II, kap X, 4, få anvendelse i det foreliggende tilfelle. Da mannskapets henvendelse hit må anses som en anke over flystasjonens avgjørelse, tillater jeg meg å fremlegge saken for LST som ankeinstans.»

LST ga klageren medhold og uttalte bl a:

«I BUV Del II kap X vedlegg 4 pkt 12 (jfr pkt 9) fremgår følgende:

«Blir den vernepliktige dimittert som følge av sykdom/skade oppstått under tjeneste, skal fraværet etter dimisjon i sin helhet betraktes som forsømt tjeneste inntil det tidspunkt tjenesten normalt skulle vært avsluttet. Ved avgjørelsen av hvor stor del av denne tid som skal pålegges opptjent, legges på vanlig måte til grunn de generelle bestemmelser under pkt 9.»

I samråd med Generalkrigskommissariatet tolker LST denne bestemmelse slik at antall dager som avtjenes før vedkommende blir dimittert fra rekruttskolen godkjennes i sin helhet som delvis avtjent førstegangstjeneste. Dette gjelder uavhengig av om han innkalles til ny rekruttskole.

Disse 21 dager kan avtjenes i forbindelse med innkalling til repetisjonsøvelse dersom hovedflystasjonen har behov for mannskapet i sin mobiliseringsoppsetning.»

Etter dette ble innkallingen annullert.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering

Det er behandlet 71 saker i denne gruppen. Av disse gjelder 41 saker søknad om overføring til annet tjenestested, 16 saker gjelder overføring til Heimevernet/Sivilforsvaret eller annen våpengren, 13 saker gjelder tidligere dimittering. En av sakene gjelder klage over avslått søknad om overføring til siviltjeneste av overbevisningsgrunner.

I 33 saker er avgjørelsen endret til fordel for klageren. Dette gjelder i første rekke de saker som dreier seg om førtidsdimittering, men også mange klager på avslåtte søknader om overføring til tjenestested nærmere hjemmet er imøtekommet unde ankebehandlingen. I slike tilfeller har det foreligget tungtveiende velferdsgrunner for overføring.

I flere av de saker der overføring til tjenes-

tested nærmere hjemmet ikke er imøtekommet, har vedkommende militære avdeling sagt seg innforstått med at søkerens problemer ville bli søkt avhjulpet ved innvilgelse av berettiget velferdspermisjon.

Nemnda fant i fjor å måtte påpeke sen saksbehandling av overføringssøknader i enkelte tilfeller. Nemnda konstaterer at saksbehandlingen også på dette område i 86 har vært svært tilfredsstillende fra de militære myndigheters side.

En vernepliktig som etter endt rekruttskole på Østlandet var tatt ut til tjenestegjøring i Nord-Norge tok kontakt med Ombudsmanden med anmodning om bistand for å slippe overføringen til Nord-Norge. Det ble fra klagerens side vist til at en stor del av rekruttkompaniet ville bli overført til ordinær tjeneste samme sted eller overført til andre tjenestesteder i østlandsområdet. Han mente således at det for ham forelå mer passende alternativer for militærtjenesten enn den bebudede overføring til Nord-Norge.

Klageren begrunnet sitt ønske om å forbli ved rekruttskoleavdelingen med omsorgshensynet til sin 3 år gamle sønn. Etter at samboerforholdet til barnemoren var bragt til opphør, var han blitt enig med henn om at sønnen, som en fast besøksordning, skulle tilbringe helgene hos ham så sant dette var praktisk mulig. Med utsiktene til 9 måneders militærtjeneste i Nord-Norge ville denne besøksordning i praksis bli umuliggjort for ham, hevdet klageren.

Da klagerens anmodninger var blitt avslått av underordnede organer, ble saken bragt inn for Hærstaben til endelig avgjørelse. Heller ikke HST fant klagerens velferdsgrunner så tungtveiende at de kunne tillegges avgjørende vekt. HST anførte bl a:

«Søkeren har en sønn på ca 3 år med sin tidligere samboer NN. Forholdet ble oppløst like før han møtte til førstegangstjeneste, og det ble da avtalt at han skulle få besøke sønnen i forbindelse med sine permisjoner. På rekruttskolen ga dette mulighet for besøk hver helg, mens kontakten nå etter overføring til Nord-Norge blir begrenset til langpermisjonene, hvilket danner grunnlaget for søknaden.

Kontakt med faren er av stor betydning for at barn i denne situasjonen, men ifølge de institusjoner Artilleriinspektøren har vært i kontakt med (Barneombudet, Barnevernet i Oslo og Justisdepartementets familieavdeling) eksisterer det ingen regler for hvor hyppig eller på hvilken måte denne kontakten skal finne sted. Under sin tjeneste i Nord-Norge vil søkeren i gjennomsnitt få en ukes permisjon hver annen måned, og dersom denne tiden i rimelig grad utnyttes til samvær med sønnen anses dette, også av de ovennevnte institusjoner, som en noe tynn men ikke urimelig besøksfrekvens.»

Ombudsmannen fant ikke grunnlag for innvendinger mot denne avgjørelse og anbefalte klageren å løse sine problemer ved bruk av ordinære permisjoner med tillegg av dokumenterte behov for velferdspermisjoner.

En tjenestegjørende korporal, for tiden USK-elev, tok gjennom sin advokat kontakt med Ombudsmannen for å bli overført til et tjenestested i Oslo-området.

Sammen med sin far drev søkeren et firma med 9 ansatte i musikkbransjen. Da faren nå var blitt syk, var det oppstått et akutt behov for ham å ivareta bedriftens interesser. Hans eneste mulighet for å kunne kombinere militærtjenesten med et forsvarlig tilsyn med familiefirmaet var at militærtjenesten kunne avtjenes nær hjemmet, fremgikk det av søkerens henvendelse.

Etter at farens helsetilstand var dokumentert ved legeerklæring og forholdene forøvrig bekreftet, tok Ombudsmannen saken opp med vedkommende militæravdeling. En uke senere innløp melding om at søkeren ville bli overført til tjeneste ved Forsvarets overkommando i Oslo.

En vernepliktig som hadde fått avslag på søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet ønsket Ombudsmannens bistand. En anke hadde heller ikke ført frem. Klageren mente at de militære instanser hadde vist liten forståelse for hans problemer og at avslagene var basert på misforståelser.

Av klagerens saksfremstilling fremgikk at hans foreldre, som begge nærmet seg pensjonsalderen, drev et gårdsbruk på Sørlandet. Fra landbrukskontoret ble det bekreftet at søkeren lenge hadde vært foreldrene til stor hjelp med gårdsdriften. Søkerens øvrige søsken var flyttet hjemmefra og bosatt fra 6 til 14 mil unna. Hans yngste bror på 16 år var elev ved en yrkesskole på Vestlandet. Fra lege forelå melding om at moren var sykemeldt og at sykemeldingen måtte forventes å bli av lang varighet. Farens helse var svekket den senere tid. Ifølge legeattest var det registrert slitasjeskader i begge hofteledd.

Både legen og landbruksmyndighetene anbefalte soldaten overført nærmest mulig hjemstedet.

De behandlende instanser i Forsvaret, som av forståelige grunner må følge en relativt restriktiv praksis på området, hadde ikke funnet å kunne imøtekomme søkeren. Som begrunnelse for avslaget var det bl a vist til at de forhold som kan medføre endret tjenestested skal være av «vesentlig eller avgjørende betydning for den vernepliktige livsgrunnlag eller personlige velferd».

Den restriktive behandling av overføringsaker ble begrunnet med hensynet til likhetsprinsippet og for å sikre de som virkelig har behov for endret tjenestested. Det var også lagt vekt på at søkerens øvrige søsken burde kunne tre hjelpende til på gårdsbruket, og det ble henvist til mulighetene for bruk av både ordinære permisjoner og velferdspermisjoner.

Saken ble av Ombudsmannen tatt opp med Brigaden i Nord-Norge som etter å ha innhentet uttalelse fra DIV 6 fant å kunne anbefale overføring til et tjenestested på Sørlandet.

På vegne av en vernepliktig ble Ombudsmannen kontaktet av en advokat som ønsket bistand i forbindelse med en søknad om rullemessig overføring fra Hæren til Luftforsvaret eller Sjøforsvaret.

Overføringssøknaden var begrunnet med at mannskapet ikke uten store ulemper for sin næringsvirksomhet kunne gjennomføre førstegangstjenesten langt hjemmefra. I nærheten av hans hjemsted fantes ingen militæravdeling under Hæren, mens det derimot var lokalisert både Sjøforsvars- og Luftforsvarsavdelinger i byens umiddelbare nærhet.

Det ble fra søkerens side gjort gjeldende at firmaet som han drev sammen med to kompanjonger, fortsatt var i startfasen og at alles arbeidsinnsats var helt nødvendig for at tiltaket skulle lykkes. Det ble også vist til at han hittil bare i begrenset utstrekning hadde kunnet ivareta firmaets interesser pga skolegang. Det var derfor svært urimelig om han nå skulle bli borte pga militærtjeneste, mente klageren.

Saken ble av Generalkrigskommissariatet forelagt de aktuelle rulleførende enheter i Sjø- og Luftforsvaret som begge opplyste at personellsituasjonen for tiden var slik at de ikke kunne ta ham i tilgang.

Med denne begrunnelse ble avslaget stående, noe heller ikke Ombudsmannen hadde bemerkninger til.

En vernepliktig som etter endt rekruttskole på Østlandet var beordret til tjeneste i Nord-Norge, ønsket Ombudsmannens bistand til tjenesteplassering nærmere hjemmet. Søkeren gjorde tjeneste som sjåfør og mente Forsvaret måtte ha behov for sjåfører i østlandsområdet der han var hjemmehørende. Hans velferdsmessige grunner for overføring besto i problemer i hjemmet som følge av foreldrenes skilsmisse. Dessuten at han var fast spiller på sitt idrettslags håndballag. Håndballtreningen ville bli sterkt hemmet under en militærtjeneste langt hjemmefra.

Uten merknader fra Ombudsmannen ble avslaget på overføringssøknaden fastholdt, men avdelingen lovet å se med velvilje på eventuelle begrunnede søknader om velferdspermisjoner for å ivareta problemer som måtte oppstå i hans familie. Klageren har senere ikke latt høre fra seg.

En vernepliktig som sammen med sine foreldre drev et gårdsbruk anmodet om Ombudsmannens bistand i forbindelse med en avslått søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet. Søknaden var avslått med den begrunnelse at de velferdsmessige årsaker som var påberopt ikke kunne anses som tungtveiende i forhold til den rådende personellsituasjonen.

Soldatend ble anbefalt å planlegge sine langpermisjoner til de mest arbeidskrevende tider på gården. Under Ombudsmannens behandling av saken ble det fremlagt en legeerklæring som bekreftet at søkerens mor var sterkt handicappet pga sykdom og at familien ikke kunne skaffes avløser til gårdsarbeidet slik de hadde behov for. Ombudsmannen tok saken opp med HST og uttalte bl a:

«Fra søkeren har jeg fått oversendt kopi av dokumentene vedr hans overføringssøknad. Jeg har bemerket at søknaden er anbefalt av kompanisjef og sjef IØ, men INFINSP har ikke funnet en imøtekommelse hjemlet i gjeldende bestemmelser om endret tjenestested.

Så vidt jeg forstår den begrunnelse som gis for avslaget, burde soldatens foreldre ha innsett og i tide innrettet seg på de vanskeligheter som ville oppstå med gårdsdriften ved sønnens fravær under militærtjenesten. Jeg har kontaktet jordbruksetaten i soldatens hjembygd for å få noen flere opplysninger om de muligheter foreldrene kan ha for å skaffe seg avløser, og jeg fikk bekreftet at han i tiden før militærtjenesten kun har hatt arbeidsoppdrag på foreldrenes gård. Mulighetene for å få en avløser i sønnens sted ble vurdert som meget liten idet etterspørselen var stor og tilgangen på avløsere liten. Det var således på langt nær alle søknader om avløsere det var mulig å etterkomme.

Pga den meget vanskelige situasjon soldatens foreldre er kommet i og som forsterkes ved det handicap soldatens mor har, jfr foreliggende legeerklæring, synes det etter min oppfatning å foreligge særlige tungtveiende grunner for overføring til tjenestested nærmere hjemmet. Personellsituasjonen synes også å tillate overføring, jfr kp-sjefens uttalelse i påtegning av 27 jan d å.

Jeg tør be om at søknaden tas opp til fornyet vurdering.»

Hærstaben traff følgende avgjørelse i saken:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben har i sin avgjørelse lagt vekt på familiens gjeld, farens problemer med å stille fjøset

samtidig som han er avhengig av skogsdrift for å dekke renter og avdrag. Dette lar seg vanskelig kombinere på en forsvarlig måte.

Morens allergi er også tillagt vekt.

Selv om det ikke er nevnt i søknaden går en ut fra at søkeren med tiden skal overta gårdsbruket, som blir hans fremtidige levebrød.

Ut fra ovenstående samt en tilfredsstillende personellsituasjon finner HST å kunne innvilge overføring til X. Detaljer vedrørende overføringen avtales direkte mellom de berørte avdelinger.»

En vernepliktig, utdannet som fysioterapeut, anmodet om Ombudsmannens bistand i forbindelse med en søknad om overføring til Heimevernet. Klageren, som drev et privat helsestudio, var innkalt til ca 10 mndrs resttjeneste i Hæren.

Søknaden om overføring til HV var begrunnet med at et langvarig fravær fra salongen ville medføre konkurs for hans firma og økonomisk ruin for ham personlig.

Ombudsmannen tok saken opp med Generalkrigskommissariatet og Forsvarets sanitet, hvoretter saken ble ordnet ved en avtale om etappevis avtjening av resttjenesten. Etter denne avtale forpliktet klageren seg til å avtjene resttjenesten med 2 mndr pr år. Søknaden om overføring til HV ble trukket tilbake.

En vernepliktig hadde søkt om førtidsdimittering 1 mnd før ordinær dimisjonsdato med den begrunnelse at han skulle læres opp på en ny maskin i det firma han var permittert fra under førstegangstjenesten. Søknaden var blitt avslått.

Sammen med anke til overordnet myndighet ble Ombudsmannen kontaktet med anmodning om bistand.

I LST ble anken avvist og avslaget fastholdt under henvisning til at klageren hadde fast stilling i firmaet og derfor ikke kom inn under reglene om førtidsdimittering pga arbeid eller utdanning.

Da det ikke syntes å være noen vansker med å utsette opplæringen til fullført førstegangstjeneste, fant heller ikke Ombudsmannen noe grunnlag for videre tiltak i saken.

En vernepliktig hadde søkt om førtidsdimittering for å kunne delta i et bransjekurs på ca 1 mnd som skulle arrangeres utenlands. Søknaden var begrunnet med at kurset ville ha stor betydning for hans ledelse av det nystartede firma han var hovedaksjonær i.

Søknaden var avslått med den begrunnelse at reglene om førtidsdimittering pga skolegang forutsetter utdanning av minst ett skoleårs varighet og avsluttende prøve.

Etter nærmere drøftinger mellom vedkom-

mende ankemyndighet og Ombudsmannen ble saken løst ved at klageren ble innvilget nødvendig utsettelse med resttjenesten. Utsettelsen ble gitt i erkjennelse av at kurset hadde vesentlig betydning for ivaretagelsen av hans fremtidige levevei.

En vernepliktig med ordinær dimisjonsdato i januar 1987 hadde søkt om utsettelse med resttjenesten for å påbegynne en flerårig ingeniørutdannelse. Han var opptatt som elev ved en ingeniørskole med skolestart høsten 1986.

Søknaden var først avslått, idet førtidsdimittering for skolegang bare kan innvilges for inntil 1½ mnd før ordinær dimisjonsdato. I sin anke over avslaget som Ombudsmannen mottok kopi av, gjorde klageren gjeldende at det i hans tilfelle forelå særlig tungtveiende velferdsgrunner for å innvilge utsettelse med resttjenesten. Han viste til forsørgeransvar for samboer og felles barn. Med kun artium som utdanningsbakgrunn mente han det var små muligheter for inntektsgivende arbeid ved dimisjon i januar for tiden frem til skolestart høsten 87. Klageren mente derfor det ville være en stor fordel for ham å kunne påbegynne sin utdannelse høsten 86. Han viste også til at han uten resultat og begrunnet med sine utdanningsplaner hadde søkt Forsvaret om å få påbegynne førstegangstjenesten slik at denne kunne bli fullført innen skolestart høsten 86.

Saken ble drøftet mellomklagerens tjenesteavdeling og Ombudsmannen hvoretter klageren ble innvilget utsettelse med resttjenesten på 145 dager til etter fullført ingeniørutdannelse sommeren 1990. Klageren fikk imidlertid uttrykkelig beskjed om at hans militæravdeling måtte underrettes dersom han av en eller annen grunn avsluttet utdannelsen før 1990.

En vernepliktig hadde bl a etter sterkt påtrykk fra arbeidsgiver søkt om førtidsdimittering for å tiltre stilling i et asfalteringsfirma. Med begrunnelse i sitt akutte behov for arbeidere i asfalteringssesongen hadde arbeidsgiveren gitt soldatens søknad sin sterkeste anbefaling.

Søknaden var avslått da den ikke fylte vilkårene for førtidsdimittering. Under Ombudsmannens behandling av saken ble det fra arbeidsgiverens side bekreftet at tilbudet om ansettelse kun begrenset seg til inneværende arbeidssesong.

Etter dette måtte Ombudsmannen meddele klageren at reglene om førtidsdimittering ikke gir anledning til tidligere dimisjon for å tiltre et kortvarig sommerengasjement.

En vernepliktig som gjorde tjeneste langt fra hjemstedet var som følge av problemer i hjemmet kommet opp i store vansker i forhold til sine militære foresatte.

De sosiale og økonomiske problemene i hjemmet var store. Han bodde sammen med to yngre brødre og sin ugifte mor.

Moren var etter en tidligere operasjon sterkt svekket helsemessig og hadde under soldatens militærtjeneste i tillegg gjennomført en fødsel hvorunder komplikasjoner hadde tilstøtt. Fra såvel lege som sosialkontor ble det bekreftet at soldaten var den eneste i familien som på tilfredsstillende måte kunne ivareta oppgavene i hjemmet.

Soldaten følte situasjonen i hjemmet som et tungt ansvar og hadde som følge av dette pådratt seg refselse for ikke å ha vendt tilbake til rett tid etter endt permisjon. En søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet var tidligere blitt avslått. Med påstand om å ha møtt manglende forståelse for sine problemer tok han kontakt med Ombudsmannen og anmodet om bistand for å bli overført til et tjenestested som kunne gjøre det lettere for ham å følge situasjonen i hjemmet. Han ønsket også Ombudsmannens bistand i forbindelse med ovennevnte refselse.

Etter at de faktiske omstendigheter i forbindelse med det ulovlige og refsede fravær var nærmere klarlagt, fant ankeinstansen i dette spesielle tilfelle å kunne frafalle refselsen. De samme vurderinger førte også til at soldaten etter en del korrespondanse fikk samtykke til å avtjene sin resterende førstegangstjeneste like i nærheten av sitt hjemsted.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr

Det er behandlet 5 saker i denne gruppe.

En vernepliktig som ved dimittering var gjort økonomisk ansvarlig for tapet av en uniformslue, tok på prinsipielt grunnlag saken opp med Ombudsmannen. Klageren, som også var tillitsmann, var særlig misfornøyd med den fremgangsmåte avdelingen hadde nyttet i forbindelse med innkrevningen av erstatningsbeløpet.

I klagerens saksfremstilling het det bl a:

«Da man etter sedvanlig køståing nådde frem til kassereren, fikk man beskjed om at resterende tjenestetillegg bare ville bli utbetalt dersom man erklærte seg erstatningspliktig for tapte effekter, og samtykket i at dette ble trukket i tjenestetillegget. Dersom man ikke godtok dette, måtte man gå ut av køen og få oppgjør etter alle de andre. I realiteten brukte man her kø og ventetiden ved

dimmisjon som en inkassoordning. Mannskapene fikk i forbindelse med oppgjøret nærmest det inntrykk at de er objektivt ansvarlige for de utleverte effekter, uten hensyn til om de er å bebreide for tapet.»

Den tapte uniformsluen han selv var gjort ansvarlig for kom senere til rette og det tilbakeholdte beløp ble utbetalt klageren.

Da saken hadde generell interesse og den påståtte fremgangsmåte for Ombudsmannen syntes å være uhjemlet, ble avdelingen bedt om nærmere redegjørelse.

Av avdelingens redegjørelse fremgikk at vedkommende batterisjef hadde funnet den benyttede innkrevningsmetode som praktisk og arbeidsbesparende. Avdelingen uttalte videre:

«Når det gjelder hjemmelen for å kreve erstatning for tapte personlige effekter, finnes ikke den skrevet i noe direktiv eller reglement. Men praksis gjennom tidene har vært at mannskaper og befal som har mistet eller rotet bort noe av sitt personlige utstyr, må erstatte dette. Dersom ikke ordningen var slik, ville utrolige mengder av militært utstyr forsvinne, uten at noen kunne trekkes til ansvar for tapet.

Ansvar for og kontroll med sitt utstyr må være en selvfølge, og at den enkelte har moralsk ansvar for å gjøre opp for seg.»

Etter denne redegjørelse fant Ombudsmannen grunn til å ta saken opp med avdelingens overordnede militære myndighet. Ombudsmannen skrev følgende:

«I regimentets brev til NN, som en her har mottatt gjenpart av, anføres at hjemmelen for å kreve erstatning for tapte personlige effekter ikke finnes skrevet i noe direktiv eller reglement. Det synes som om avdelingen ikke har vært kjent med de bestemmelser som er fastsatt i Tjenestereglement for Forsvaret, kl 7, undergr 767, Tap og skade, som utvilsomt kommer til anvendelse. Det vises til reglementets avsnitt A pkt III, hvorefter tap av eller skade på Forsvarets materiell kan kreves erstattet av den personlige skadevolder dersom denne har handlet forsettlig eller uaktsomt. Det vises videre til det som er fastsatt i reglementet om trekk i lønn eller tjenestetillegg. For tilfelle av at det kan være spørsmål om å iverksette tvungen trekk, skal saken forelegges FD, jfr avsnitt B, pkt III, 1 og 2.

Så vidt jeg kan se er saken i det foreliggende tilfelle ikke behandlet i samsvar med de foran nevnte bestemmelser.

Jeg imøteser Deres uttalelse.»

I sin besvarelse forklarte adressaten at man meget vel kjente gjeldende bestemmelser på området. Den beskrevne fremgangsmåte ble likevel forsvart som en praktisk ordning og det ble understreket at uregelmessigheter ikke hadde funnet sted.

Ombudsmannen fant også denne redegjørelse utilfredsstillende og tok saken opp med Forsvarsdepartementet slik:

«NN har i brev av 5 f m henvendt seg til Ombudsmannen idet han har påklaget fremgangsmåten vedkommende avdeling ved X har fulgt når det gjelder fremsettelse av krav om erstatning for tap av militære effekter.

Det er herfra innhentet uttalelse fra X som i brev av 28 f m bl a har anført at hjemmel for å kreve erstatning for tapte personlige effekter, i dette tilfelle en feltlue, ikke finnes skrevet i noe direktiv eller reglement. Dette har en funnet å burde få en nærmere forklaring på fra X idet en har vist til de bestemmelser som er gitt i Tff på dette område.

Det svar jeg har mottatt fra regimentet synes etter min oppfatning å vise at regimentet følger en fremgangsmåte som avviker noe fra bestemmelsene i Tff.»

Fra FD nmløp et avklarende svar som var adressert til regimentet med kopi til Hærstaben, Hærens forsyningskommando og Ombudsmannen. Departementet skrev bl a:

«Forsvarsdepartementet vil presisere at hjemmelen for å kreve erstatning av tap/skade på materiell forutsetter at den personlige skadevolder har handlet forsettlig eller uaktsomt (jfr Tff klasse 7 - Undergruppe 767 A III). Plikt til å fremskaffe bevis påhviler Forsvaret, dersom det blir bestemt at erstatningskrav skal gjøres gjeldende.

Bestemmelsene forutsetter videre at det ikke kan iverksettes tvungen trekk i lønn og tillegg før saken er forelagt departementet til avgjørelse. Enn videre skal vedkommende gjøres kjent med sin rett til å anke avgjørelsen inn for høyere myndighet (jfr 767 B III-IV).

I forbindelse med taps- og skadesaker har en begrensede muligheter for å inndrive pålagt erstatning når vedkommende nekter å betale, f eks fordi han mener han ikke er rettslig forpliktet til å betale erstatning. Da avgjørelsen om å ilegge ansvar i seg selv ikke gir tvangsgrunnlag for å inndrive erstatningsbeløpet, vil en være henvist til å få dom for kravet.

De rene bagatellsaker bør derfor avgjøres med en passende disiplinæavgjørelse, dersom det antas at vedkommende har opptrådd klanderverdig i forbindelse med tapet/skaden.

Forsvarsdepartementet forutsetter at taps- og skadesaker i fremtiden blir behandlet i samsvar med gjeldende bestemmelser.»

Klageren ble av Ombudsmannen gjort kjent med den avklaring saken nå hadde fått.

En vernepliktig som hadde fått avslag på sin søknad til avdelingen om erstatning for et armbåndsursur han hadde mistet under et pålagt orienteringsløp, tok saken opp med Ombudsmannen.

Soldaten mente å kjenne til at Forsvaret tidligere hadde erstattet klokke som var tapt under pålagte tjeneste.

Vedkommende kompanisjef hadde avslått søknaden med den begrunnelse at det var en frivillig sak å nytte klokke i tjenesten og at det kun er briller som erstattes etter uhell i tjenesten.

Ombudsmannen fant begrunnelsen uholdbar og forela saken for Luftforsvarsstaben som traff følgende avgjørelse:

«Luftforsvarsstaben har gjennom Ombudsmannen for Forsvaret mottatt anke på avslag om erstatning på tappt klokke under orienteringsløp 14 aug 85 på X.

Sjef Kp A på rekruttskolen har opplyst til soldaten at klokker ikke erstattes. Dette er ikke riktig, kfr KTF I 1976 s 231. Kompanisjefen har tillatt seg en avgjørelsesmyndighet han ikke har og unnlatt å sende søknaden til den som har avgjørelsesmyndighet, kfr KTF I 1976 s 232 pkt II 2.

Soldaten er tydeligvis heller ikke gjort oppmerksom på sin ankeadgang til den avgjørelse som er truffet og har sendt saken til Ombudsmannen.

LST finner det rimelig at soldaten i dette tilfelle får erstattet tapet av sin klokke i samsvar med reglene for billighetserstatning i KTF I 1976 s 231 med fradrag for at det gjaldt en brukt gjenstand.

Erstatningsbeløpet fastsettes til kr 400 som bes utbetalt soldaten.»

Underbringelse, transport, forlegningsforhold

I denne gruppe er det behandlet 3 saker dette år.

En vernepliktig hadde fått avslag på en anmodning om å få nytte sin siste frie permisjonsreise. Avslaget var begrunnet med at den siste gratis permisjonsreise først kan nyttes i løpet av de siste 3 mndr av førstegangstjenesten.

Klageren var i tvil om dette var en riktig forståelse av reglene på området og ønsket Ombudsmannens uttalelse.

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Ifølge Permisjonsdirektivets vedlegg 3, pkt 3, nyttes de frie permisjonsreiser slik:

- i forbindelse med avsluttet rekruttskole/fagutdannelse og eventuelt overføring til annen avdeling
- i forbindelse med langpermisjoner
- under rekruttskolen etter søknad fra vernepliktige som har spesielt lang hjemreise.

Ved innføringen av en ekstra permisjonsreise, som ga 5 frie reiser for personell med 12 mndrs tjeneste og 6 frie reiser for personell med 15 mndrs tjeneste, uttalte Forsvarets overkommando i et direktiv av 5 juni 1984 bl a følgende:

«Som hovedprinsipp gjennomføres den første frie permisjonsreise som i dag, dvs i forbindelse med overføringspermisjon etter rekruttskole/aspirantperiode. 3 (4) permisjonsreiser avvikles i tilknytning til

oppsparte fridager og en reise (den nye) avvikles i forbindelse med ukessluttpermisjon eller bevegelig helligdag i de siste 9 (12) mndr av førstegangstjenesten. Der hvor det er forenlig med gjennomføringen av tjenesten skal det så vidt mulig tas hensyn til mannskapenes ønsker.»

Når Deres avdeling legger til grunn at siste frie permisjonsreise ikke kan gis før de siste tre mndr av tjenesten er påbegynt, antar jeg at det har sammenheng med det FO har anført i iverksettelsesdirektivet av 5 jun 84.

Noen valgfri avbenyttelse av permisjonsreisene vil således ikke være i samsvar med FOs intensjoner for ordningen. På den annen side kan det ikke antas å foreligge noe kategorisk forbud mot at siste frie permisjonsreise avvikles før den siste 3-mndrsperioden av førstegangstjenesten. Dette under forutsetning av at tjenestlige hensyn tillater det og at den vernepliktige da ikke har krav på fri reise i forbindelse med oppsparte fridager for å kunne ta kontakt med arbeidsgiver, forberede boforhold o l i forbindelse med tilbakeføring til sivil virksomhet etter dimitering, jfr Permisjonsdirektivets vedlegg 2, pkt 14.»

Kopi av dette ble sendt avdelingen.

Kosthold

I denne gruppe er det behandlet to saker.

Den ene saken var en klage fra en vernepliktig muslim som til tross for en rekke imøtekommende tiltak fra militære myndigheters side, klaget over at Forsvaret i sine messer ikke skaffer kost og kosttilberedning etter muslimsk skikk.

I sin henvendelse til Ombudsmannen hevdet klageren at han som norsk statsborger i samsvar med retten til fri religionsutøvelse hadde krav på spesialforpleining for å kunne innta sine måltider i messen sammen med andre soldater. Han var således ikke tilfreds med den måten de militære myndigheter hadde forsøkt å løse hans spesielle problemer på.

Fordi klageren av religiøse grunner hadde avvist Forsvarets ordinære kosttilbud var han tjenestemessig plassert og innvilget fritid slik at han kunne innta dagens måltider sammen med sine foreldre i hjemmet. For dette private kosthold var han innvilget kostgodtgjørelse. Klageren mente han ved dette var utsatt for en uakseptabel og unødvendig forskjellsbehandling som han ønsket Ombudsmannens bistand til å få slutt på. For å understreke alvoret bak klagen innledet han en sultestreik som familien støttet ved å nekte han fortsatt kosthold i hjemmet.

Etter å ha drøftet saken med Forsvarets overkommando og Forsvarsdepartementet kunne Ombudsmannen meddele klageren at det etter hans syn ikke var grunn til kritikk

av den måte myndighetene hadde forsøkt å løse hans problemer.

Hans klage hadde imidlertid ført til at myndighetene i samarbeid med aktuelle organisasjoner nå var igang med å forberede bestemmelse for mannskaper som med religiøs bakgrunn krever spesiell forpleining.

Kort tid etter dimitterte klageren etter fullført førstegangstjenste.

Tjenesteforhold

Det er behandlet 18 saker i denne gruppe. I seks av disse sakene er avgjørelsen endret i favør i klageren.

En vernepliktig som pga manglende sikkerhetsklarering var blitt dimittert fra et påbegynt kurs for USK-elever, tok kontakt med Ombudsmannen for om mulig å bli gjeninntatt ved et senere kurs.

Klageren var uenig i at det i hans tilfelle forelå grunnlag for å nekte sikkerhetsklarering. Ombudsmannen tok kontakt med befalsskolen der klageren hadde vært elev og fikk vite at klageren var opptatt som elev under tvil. Han hadde selv oppgitt å ha blitt straffedømt for ett tilfelle av «biltyveri, promillekjøring og kjøring uten førerkort».

Under aspirantperioden ble skolen kjent med at han i tillegg til disse forhold også senere var tiltalt for «farlig forbikjøring, fartsoverskridelse og kjøring uten førerkort». Etter dette hadde skolen i henhold til sine regler ikke funnet å kunne gi klageren nødvendig sikkerhetsklarering.

Ombudsmannen innhentet en utførlig redegjørelse fra skolen og måtte konstatere at det ikke var grunnlag for innvandring mot skolens avgjørelse.

I forbindelse med en spørreskjemaundersøkelse om vernepliktige mannskapers bruk av tobakk som skulle gjennomføres i samarbeid mellom en større militæravdeling, Statens Tobakkskaderåd og Kreftregisteret, ble Ombudsmannen kontaktet av en soldattillitsmann. Tillitsmannen skrev slik:

«Vedlagt følger ovenfornevnte spørreskjemaundersøkelse hvilket det ble reagert på av utallige soldater i leiren.

Reaksjonen har oppstått på grunn av at vi vanskelig kan se sammenhengen ved å fremskaffe en nøytralstatistisk undersøkelse og personlige data som navn/fødselsdato/personnummer/avdeling.

Etter samtale med tatatilsynet og brigadeføringen har jeg blitt forsikret at alle data vil bli trygt lagret, og at det ikke er noen risiko for lekkasje av personlige opplysninger.

Vi vil her gå ut med en positiv holdning til undersøkelsen HVIS det blir presisert at det hele er frivillig, og ingen plikter å fylle ut spørreskjemaet.

På vegne av soldatene vil jeg som hovedtillitsmann be om ombudsmannens kommentar til saken, slik at jeg har noe å referere til ved eventuelt flere spørsmål om saken.»

Ombudsmannen besvarte henvendelsen slik:

«Det må etter min oppfatning være på det rene at manskapene ikke har noen plikt til å fylle ut spørreskjemaet, da det dreier seg om en undersøkelse som ikke omfattes av militære tjenesteplikter. Undersøkelsen antar jeg derfor må skje på helt frivillig basis.»

Resultatet av undersøkelsen ble senere offentliggjort i pressen.

Tre tillitsmenn ved en avdeling i Nord-Norge tilskrev Ombudsmannen i forbindelse med en ransaking som hadde funnet sted i mannskapskasernen ved avdelingen.

Bakgrunnen for den foretatte ransaking var en mistanke om at det på mannskapsrommene ulovlig ble oppbevart alkohol. Tillitsmennene klaget over at de som tillitsmenn ikke var tatt med som vitner under ransakingen, og at sivile bager og skap tilhørende personer som var lovlig fraværende var blitt gjennomgått under ransakingen.

Ombudsmannen innhentet avdelingssjefens uttalelse i saken hvor det fremgikk at ransakingen hadde sin bakgrunn i et urovekkende høyt antall refselsener den senere tid. Til tross for bruk av strenge refselsesmidler hadde man ikke oppnådd noen bedring av forholdene. Avdelingssjefen var særlig opptatt av de mange tilfeller av ordrenektelse, beruselse i tjenesten og vold mot befal og medsoldater. De fleste overtredelser hadde funnet sted under påvirkning av alkohol. Avdelingssjefen mente således at det forelå skjellig grunn til mistanke om ulovlig oppbevaring av alkohol i leiren. Med sikte på en bedring av forholdene hadde han derfor i samarbeid med militærpolitiet beordret ransaking av mannskapsrommene.

Av den inspeksjonsrapport som fulgte avdelingssjefens redegjørelse fremgikk at det ved et tilfelle var blitt åpnet veske og skap tilhørende en permittert soldat, og at det var blitt funnet alkohol i flere skap. Åpnede brennevinsflasker var i vitners nærvær blitt tømt ut, mens uåpnede flasker var tatt med for oppbevaring.

Etter en fornyet henvendelse til avdelingen fikk Ombudsmannen meddelt at det i dette tilfelle ikke dreiet seg om en straffeprosessuell ransaking som krever varsling til sivilt politi, men heller om en inspeksjon i forbindelse med mistanke om ulovlig oppbevaring av alkohol.

Etter også å ha innhentet Generaladvokatens uttalelse i saken, skrev Ombudsmannen slik til tillitsmennene:

«Ifølge uttalelse fra NN har man i dette tilfelle ikke foretatt en straffeprosessuell ransaking slik det kan synes å fremgå av de opplysninger jeg først mottok. Jeg vedlegger til orientering en kopi av NNs brev til Ombudsmannen av 20 feb d å med bilag.

I sin uttalelse til Ombudsmannen gir Generaladvokaten uttrykk for at det antas at man har hatt hjemmel for å foreta militær inspeksjon i det omfang som ble foretatt, og viser til liknende saker som tidligere er tatt opp og også har vært omtalt i ombudsmannsnemndas beretning til Stortinget. I denne forbindelse uttaler Generaladvokaten bl a følgende:

«Jeg kan ikke se annet enn at den inspeksjon som ble foretatt på X, ligger innen rammen av det syn man fra militærjuridisk hold tidligere har gitt uttrykk for. Jeg forstår da også tillitsmennenes brev derhen at de mannskaper som bodde på rommet, var tilstede under inspeksjonen. At man også gikk igjennom bagger m.v. til personell som var fraværende, kan jeg heller ikke se er i strid med regelverket. Hvorvidt tillitsmennene burde vært tilstede er et annet spørsmål, som ikke er av militærjuridisk karakter.»

Når det gjelder det som er anført i MPs rapport om at alkohol som ble funnet i åpne flasker, ble tømt ut i vitners nærvær, uttaler Generaladvokaten bl a:

«Jeg kan ikke se at man har hatt hjemmel for dette i gjeldende regelverk. Også i denne forbindelse viser jeg til forannevnte militærjuridisk småskrift. Bare såfremt det ble funnet alkohol ingen vedkjenner seg, har man muligens hatt en hjemmel for å tømme flasker (ut fra analogislutning fra hittegodsloven). Jeg antar derfor at det kan komme på tale med et erstatningsansvar for ansvarlig befal ved X som i tilfelle besluttet å ødelegge nevnte alkohol.»

Etter de opplysninger som foreligger legger jeg til grunn at det i dette tilfelle er foretatt en militær inspeksjon og ikke en ransaking etter straffeprosesslovens regler. Da en straffeprosessuell ransaking i sine virkninger er vesensforskjellig fra en militær inspeksjon, burde man ikke ha anvendt begrepet «ransaking» under henvisning til de regler som gjelder for ransaking i straffesak. Når det gjelder inspeksjon av militære forlegninger, fartøyer m v, er det antatt at hjemmelsgrunnlaget må søkes i den militære inspeksjonsrett som følger av kommandomyndigheten. En slik inspeksjon vil kunne foretas uten at de sedvanlige vilkår i medhold av straffeprosessloven foreligger.

Når det gjelder spørsmålet om eventuelt erstatningsansvar for befal i forbindelse med ødeleggelse av alkohol, har jeg bedt om en uttalelse fra avdelingen. Denne side ved saken skal jeg så senere få komme tilbake til.»

Avdelingen tilbød seg å erstatte den ødelagte alkohol, men hovedtillitsmannen med-

delte at ingen av mannskapene ønsket å gjøre krav på slik erstatning.

Permisjoner

Det er i år behandlet 18 saker i denne gruppe mot 12 i 1985.

Fra enkelte tillitsmenn har Ombudsmannen mottatt henvendelser med klage over at weekend-permittenter slipper fri så sent fredag ettermiddag at de som reiser hjem i privat bil ofte må «råkjøre» for å rekke frem i rimelig tid, eller for å rekke ferjer etc. Det er pekt på at dette representerer et trafikksikkerhetsproblem.

Ombudsmannen har tatt opp slike klager med aktuelle militæravdelinger. Personellstaben i Forsvarets overkommando er også gjort oppmerksom på dette som en generell problemstilling.

Fra avdelingene er det bl a opplyst at problemet er søkt løst f eks ved at programmet indretjeneste fredag ettermiddag ofte er utelatt, og at mannskapet med lang eller vanskelig reise i visse tilfeller har fått fri 4 timer tidligere på fredager.

Forsvaret gjennomfører også trafikksikkerhetskampanjer blant mannskapene for å høyne trafikksikkerheten.

En vernepliktig som var blitt syk og sengeleggende under en ordinær permisjon, hadde søkt sin avdeling om fornyet permisjon som erstatning for de permisjonsdager han hadde gått sykemeldt. Etter å ha fått avslag på søknaden tok han sammen med sin tillitsmann kontakt med Ombudsmannen.

Av saksdokumentene fremgikk at klageren hadde gått riktig frem. Han hadde oppsøkt militærlege på sitt hjemsted under permisjonen og fått utskrevet sykemelding. Han hadde også varslet sin avdeling om sykemeldingen.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen og pekte på at det i dette tilfelle etter hans mening var hjemmel i permisjonsdirektivet for å innvilge ny permisjon. Avdelingen fastholdt fortsatt sitt avslag og uttalte i sitt svar til Ombudsmannen bl a:

«Ved soldatens søknad om ny permisjon forelå sykemeldinger innhentet av soldaten, slik at disse kom med i betraktninger om eventuelt ny permisjon skulle innvilges.

Sykemeldingens gyldighet trekkes ikke i tvil.

Garnisonen finner, etter å ha rådført seg med 6 Divisjon, ikke å kunne innvilge soldaten ny permisjon. Eventuell sykdom under permisjon kan ikke lastes andre enn soldaten selv. Det er forøvrig ikke normalt praktisert at soldater skal gis ny permisjon dersom sykdom oppstår.»

Etter dette fant Ombudsmannen å ville innhente en nærmere uttalelse fra vedkommende militærlege som hadde utstedt sykemeldingen. Legens beskrivelse av saksforholdet bekreftet at klageren pga sin sykdom hadde vært ute av stand til å nytte tiden til permisjon. Legen avsluttet sitt brev slik:

«Saken synes å være så godt dokumentert at man må spørre seg om det kan være vikarierende motiv for å nekte X ny permisjon.»

I en ny henvendelse til avdelingen uttalte Ombudsmannen bl a:

«Etter de opplysninger som er fremkommet i saken må anses dokumentert at soldaten har vært syk under hele permisjonstiden 24 feb-5 mar d å og vil etter min oppfatning være berettiget til ny permisjon iht bestemmelsene i Permisjonsdirektivets vedlegg 8 pkt 9. For tilfelle av at avd finner å måtte fastholde sin avgjørelse, bes saken forelagt høyere myndighet.»

En uke senere mottok Ombudsmannen melding fra avdelingen om at ny permisjon var innvilget og at denne ville bli avvirket i forbindelse med klagerens dimisjon.

En vernepliktig hadde i forbindelse med sin sønns barnedåp søkt om 2 dagers velferdspermisjon (fredag og mandag). Søknaden var imøttekommet ved innvilgelse av 1 dag velferdspermisjon og 1 dag ordinær permisjon.

Mannskapet var ikke tilfreds med å måtte bruke av sine opptjente permisjonsdager og mente seg berettiget til velferdspermisjon begge dager.

Ombudsmannen som ble bedt om bistand i saken, innhentet avdelingens uttalelse. Av denne redegjørelse fremgikk at klageren hadde fått innvilget hjemmeboerstatus og hadde således muligheter for opphold i hjemmet hver dag fra arbeidstidens slutt til arbeidstidens begynnelse den påfølgende dag. Han hadde dessuten tidligere avvirket tilsammen 17 dagers velferdspermisjon. Den gjeldende arbeidsordning medførte at klageren hadde fri hver lørdag. Med bakgrunn i de klare velferdsmessige fordeler hans tjenestlige situasjoner innebar, fant avdeling å måtte fastholde den tidligere beslutning.

Ombudsmannen fant ingen urimeligheter ved denne avgjørelse og skrev slik til klageren:

«Ved avslaget på Deres søknad om 2 dagers velferdspermisjon har avdelingen vist til tidligere innvilget velferdspermisjon samt til de velferdsmessige fordeler som hjemmeboerstatus innebærer. På denne bakgrunn og i betraktning av at 1 dags velferdspermisjon,

som ble innvilget, kunne tas i tilknytning til ordinær fritid med fri lørdag og søndag, anser jeg ikke avgjørelsen som urimelig.»

En vernepliktig som drev idrett på landslagsnivå, hadde i løpet av sine første 9-10 mndr av førstegangstjenesten hatt idrettspermisjoner i forbindelse med landskamper og stevner i til sammen ca 6-8 uker. Da det nærmet seg dimisjon ønsket han å ta ut sine resterende 12 dager opptjente permisjoner. Av sin troppssjef hadde han i denne forbindelse fått beskjed om at disse 12 permisjonsdager ville bli strøket for å unngå resttjeneste pga hans mange idrettspermisjoner. Mannskapet var i tvil om avdelingen hadde lovlig adgang til å inndra hans opptjente permisjonsdager og anmodet om Ombudsmannens uttalelse i sakens anledning.

Ombudsmannen besvarte henvendelsen slik:

«Etter de opplysninger som er gitt kan jeg ikke se at den avgjørelsen som er truffet vedrørende inndragning av langpermisjonsdager er hjemlet. Det kan for så vidt vises til Permisjonsdirektivets bestemmelser om langpermisjon, side 22, pkt 8, der det heter:

Det antall langpermisjonsdager den enkelte tilkommer kan ikke reduseres på grunn av tidligere ulovlig fravær eller av andre årsaker.»

Det vil da heller ikke være adgang til å inndra lanpermisjonsdager på grunn av tidligere innvilgede idrettspermisjoner.»

Fra en tillitsmann for vernepliktige mottok Ombudsmannen en forespørsel om mannskapenes rett til permisjon i forbindelse med fornyet avleggelse av eksamen. Tillitsmannen opplyste at det ved hans avdeling var innført den ordning at det ikke ble gitt velferdspermisjon til lesedager ved eksamener og prøver som blir avlagt for å forbedre tidligere karakter.

Han var i tvil om denne ordning kunne være i samsvar med følgende bestemmelse i Permisjonsdirektivet:

«Avleggelse av viktige og/eller avsluttende eksamener kvalifiserer for velferdspermisjon kl B.»

Ombudsmannen sendte følgende svar:

«Etter min oppfatning gir angjeldende bestemmelse i Permisjonsdirektivet, vedl 4, pkt 8 a, rom for den tolkning at velferdspermisjon kl B også kan gis i forbindelse med fornyede prøver for å forbedre tidligere eksamensresultater. Det er selvsagt et vilkår at vedkommende søker fremlegger attestasjon for at han meldt seg opp til eksamen. Etter det jeg har fått opplyst ved henvendelse til Forsvarets overkommando (FO) er denne for-

ståelse av permisjonsdirektivet i samsvar med Fos syn. Så vidt jeg kjenner til er det også slik bestemmelsene praktiseres.»

En vernepliktig, gårdbruker av yrke, hadde søkt om velferdspermisjon i to uker. Søknaden var begrunnet med at hans far, som under mannskapets militærtjeneste ivaretok gårdsdriften som avløser, skulle delta i et faglig kurs utenlands. Fra lokale jordbruksmyndigheter forelå bekreftelse på at annen avløser ikke kunne skaffes. Soldaten mente derfor at han var berettiget til velferdspermisjon for selv å kunne overta stellet av husdyrene.

Ombudsmannen drøftet saken med avdelingen som fant å kunne innvilge permisjon i 10 dager. De øvrige dager ble han gitt adgang til å møte litt senere på morgenen slik at foring av dyrene kunne ivaretas forsvarlig.

Klageren sa seg tilfreds med denne løsning.

Disiplinær- og straffesaker

Det er behandlet 11 saker i denne gruppe, hvorav to fra tidligere år.

En MP-soldat var refset for uaktsom kjøring og ilagt en bot på kr. 150,- av sin avdelingssjef. Soldaten hadde under legitimert kjøring kommet i skade for å kjøre på en annen militærbil med en knust baklykt og bulket skjerm til følge.

Soldaten fant refselsen urettferdig idet han mente ikke å ha opptrådt uaktsomt. Han gjorde dessuten gjeldende at slike kjøreuhell i leieren tidligere hadde passert uten noen form for reaksjon. Refselsen oppfattet han derfor som en urimelig forskjellsbehandling og bragte saken inn som anke til overordnet myndighet.

Under ankebehandlingen som Ombudsmannen ble involvert i via klagerens tillitsmann, ble boten redusert til kr. 100,-.

Da anken rettet seg mot selve refselsesgrunnlaget og ikke alene mot refselsesutmålingen, ble saken likevel forelagt Generalinspektøren som endelig ankeinstans.

Generalinspektøren fastholdt den reduserte refselse og sluttet seg til følgende uttalelse fra Generaladvokaten:

«Den refsede anser seg ikke skyldig til refselse idet han for det første hevder at det ikke foreligger noen form for uaktsomhet i forbindelse med påkjøringen, og det andre at lignende tilfeller tidligere ikke har medført refselse for de involverte.

Jeg finner, som de tidligere instanser, at det foreligger refselsesgrunnlag i denne sak. Det er da uten betydning at lignende overtredelser evt er avgjort på annen måte så lenge det ikke foreligger en uaklig forskjellsbehandling, noe jeg ikke kan se foreligger i

denne sak. Min tilråding blir derfor at refselsen opprettholdes som fortjent og passende.»

Dette standpunkt fikk også Ombudsmannens tilslutning som heller ikke kunne finne holdepunkter for påstanden om usaklig forskjellsbehandling i det foreliggende tilfelle.

En vernepliktig var refset og ilagt en bot på kr. 500,-, subsidiært 12 dagers vaktarrest for å ha vist respektstridig oppførsel overfor befal i nærvær av flere menige. Ifølge anmeldelsen var soldaten av en offiser blitt påtruffet med feltluen på bak frem.

Offiserens påtale av dette var av soldaten blitt møtt med sterkt sinne og ukvemsord. Han hadde også kastet både lue og vernepliktsbok i veggen.

I sin forklaring benektet mistenkte å ha brukt de refererte ukvemsord, men innrømmet å ha blitt sint, noe han hevdet skyldtes den provoserende måte han var blitt tilsnakket på. Han innrømmet også å ha slengt fra seg lue og vernepliktsbok. Han nektet å gi befalingsmannen en uforbeholden unnskyldning med mindre offiseren til gjengjeld i vitners nærvær var villig til å innrømme brå og provoserende oppførsel.

I militærpolitiets rapport som fulgte saken heter det bl a:

«Mistenkte var meget uflidd da han kom ned for avhør 1. gang, han hadde ikke barbert seg og bar sin uniform ukorrekt da hans jakke var åpen.

Mistenktes ubarberte ansikt ble påpekt av rapportskriver, og han ble bedt om å barbere seg.

Da mistenkte kom ned for 2. gang dagen etter for å undertegne et tillegg i sin forklaring hadde han fremdeles ikke barbert seg. Han bar også feltjakken på samme skjødesløse måte som før beskrevet.»

Refsede anket over refselsesutmålingen og anmodet samtidig om Ombudsmannens bistand i saken.

Ankeinstansen fant i samråd med Krigsadvokaten å kunne redusere refselsesutmålingen til en bot på kr. 400,-, subsidiært 5 dagers vaktarrest.

Det ble bl a tatt hensyn til at det refsbare forhold ikke hadde funnet sted i nærvær av samlet tropp eller vesentlige deler av samlet tropp, men i nærvær av tilfeldig nærværende.

Ombudsmannen kom til at det forelå en overtredelse av milistrl § 39 1. punktum og at den korrigerende refselse måtte ansees som fortjent og passende.

To befalsskoleelever var blitt refset for som vaktkommandører ikke å ha utøvet tilfreds-

stillende kontroll med vaktmannskapene. Av refselsesordren fremgikk at vaktpostene de for anledningen hadde ansvaret for ikke hadde avkrevd identifikasjonspapirer av inn- og utpasserende slik de etter vaktinstruksen var pålagt. For disse påståtte forsømmelser var de blitt ilagt en bot på kr. 300,- hver, subsidiært 3 dagers vaktarrest.

En anke til høyere instans hadde ikke gitt noen resultater.

Befalselevne tok saken opp i en henvendelse til Ombudsmannen og fastholdt at de ikke hadde gjort seg skyldig i brudd på instruksen for vaktkommandører eller begått andre forsømmelser. De hevdet å ha kontrollert vaktpostene i henhold til instruksen og at vaktmannskapene dessuten meget vel kjente instruksen og hvilke oppgaver de var pålagt å utføre. De ankende anførte bl a:

«Vi er blitt fortalt at det var en ren tilfeldighet at akkurat vil ble refset, men at refselsen først og fremst skal ha en allmennpreventiv virkning. Med dette menes at VK skal bli mere bevisst sin oppgave på vakta, dvs at vi med dette er ved kjernen i saken. VKs ansvar ved vakta er viktig. Vi inspiserte vakta iht instruks, likevel er vil blitt refset for ikke å ha tilstrekkelig kontroll med vaktene. Saken nærmer seg et spørsmål om definisjon. Hvor ofte og nøye skal man inspisere ved poststedet? Skal man inspisere mere enn det som er angitt i instruks? Dette er spørsmål som vi mener man ikke kan bestemme ved å ilegge en refs. På X-moen har man en tid ikke vært fornøyd med vakholdet (dvs vaktene kontrollerer ikke legitimasjonspapirer godt nok). Så en dag finner ut at etter en rapport skal det statueres et eksempel til «skrekk og advarsel» for andre.

For å klargjøre saken ytterligere, så bør det nevnes at på X-moen er det to poststeder. Dette vanskeliggjør VKs oppgave. Det er fysisk umulig å være tilstede på to steder til samme tid. Man er ikke i stand til å ha vaktpostene under oppsyn til enhver tid.»

Som ledd i Ombudsmannens behandling av saken ble det innhentet uttalelse fra Generaladvokaten som bl a hadde følgende å bemerke:

«Jeg oppfattet de refsede derhen at man ikke konkret hadde gitt direktiver til vaktene, man at vaktkommandørene bygget på at vaktmannskapene hadde vært på vakt før og at de kjente vaktinstruksen. Jeg forstår det også slik at de to vaktkommandører ikke var tilstede da forsømmelsene fant sted. Etter som de ikke er refset for dette legger jeg til grunn at vaktkommandørene fulgte gjeldende rutiner med hensyn til inspisering m.v. I de refsedes siste anke (dok 5) gjøres avslutningsvis også gjeldende at det på X-moen er to poststeder, noe som vanskeliggjør vaktkommandørens oppgave. Dette kan ikke sees kommentert.»

Generaladvokaten uttalte videre:

«Også de angitte påstander om vilkårlig forskjellsbehandling, jfr. anførselene i dok. 5 bl.a. om at det var en ren tilfeldighet at akkurat disse to ble refset, nødvendiggjør egentlig en supplerende etterforskning. Etter mitt skjønn bør man imidlertid nå skjære igjen i denne sak og oppheve refselsene. Avgjørende for meg blir at det nå har gått så lang tid siden de refsede forhold fant sted – uten at de refsede egentlig kan legges noe til last for dette – at refselser sannsynligvis vil ha liten preventiv virkning. Innen denne sak er avgjort vil det være gått mer enn 4½ måned, og med all den tvil som foreligger i saken, må dette virke i favør av de refsede.

Min tilråding blir derfor at refselsene oppheves.»

Saken ble så forelagt vedkommende DK-sjef som i egenskap av ankeinstans under tvil fant å kunne oppheve refselsene.

En vernepliktig tok kontakt med Ombudsmannen med forespørsel om hvilken rett til fritid for deltakelse i kurs vernepliktige har som soner vaktarrest.

Han hadde selv påbegynt et yrkesrettet fritidskurs innen EDB før han ble satt inn for soning av 20 dagers vaktarrest. Under soningen var hans anmodning om fritid for fortsatt kursdeltakelse blitt avslått. Under henvisning til at kurset ville ha stor betydning for hans sivile yrke ønsket han Ombudsmannens kommentarer til saken.

Etter først å ha innhentet uttalelse fra klagerens avdeling, besvarte Ombudsmannen henvendelsen slik:

«Jeg har mottatt den utbedte redegjørelse fra X som i brev av 22 d m bl a viser til instruks for arresten som i pkt 7 fastsetter følgende:

«Arrestanten gis anledning til lesing i ledige stunder. Han kan selv skaffe seg bøker, tidsskrifter og aviser, og kan fortsette eller begynne på brevkurs.»

Det gis utover dette ikke adgang til å delta i frundervisning som forutsetter permittering fra vaktarresten og som i Deres tilfelle ville ha utgjort tilsammen 24 timer og 15 min ifølge de opplysninger avdelingen har gitt.

Jeg kan etter dette ikke se det er noen grunn til å kritisere den avgjørelsen som er tatt.»

Forholdet mellom befal og menige

Det er behandlet to saker i denne gruppe hvorav den ene ikke er avsluttet og derfor overført til 1987.

Sak nr. to krever ikke nærmere omtale i beretningen.

Tillitsmannsordningen

Det er behandlet en klagesak under denne gruppe.

I tillegg har Ombudsmannen avgitt uttalelse til Landsutvalget for tillitsmenn/sekretariatet i forbindelse med et forslag om etablering av et eget kontor i FO for rettshjelp, sosial hjelp og økonomisk rådgivning av kvalifiserte soldater overfor medsoldater.

Henvendelsen fra LTF/s hadde følgende ordlyd:

«Landsutvalget for tillitsmenn i Forsvaret behandlet ovennevnte sak i sitt møte 2-3 mai 1985. Landsutvalget fattet følgende enstemmige vedtak:

«LTF ber Forsvarets overkommando sette ned et hurtigarbeidende arbeidsutvalg, som får som mandat å redegjøre for mulighetene for kvalifiserte soldater å bistå medsoldater med rettshjelp, sosialhjelp og økonomisk rådgivning. Utvalget bør bestå av 1 fra LTF/s, 1 fra velferdstjenesten og 1 jurist.»

Sakspapirene som ble utarbeidet til Landsutvalgets behandling av saken i mai 1985 vedlegges til orientering.

På denne bakgrunn nedsatte Forsvarets overkommando i oktober 1985 et hurtigarbeidende utvalg bestående av major R. Kjeldstrup, FO/P I, konsulent J. Eggum, FO/P8, juridisk konsulent T. Lund, FO/SST og menig Dag Herrem, LTF/s.

Innstilling fra utvalget foreligger. I korthet forslås nåværende ordning med rekruttering av velferdsassistenter opprettholdt. I tillegg foreslås etablert et eget juridisk kontor i Forsvarets overkommando. Innstillingen vedlegges. LTF/s anbefaler at Landsutvalget støtter utvalgets konklusjoner.

Under Landsutvalgets behandling 13 og 14 februar 86 fremkom at forsvarsgrenstabene har ulike syn på ideen, men at saken som sådan ikke er behandlet i forsvarsgrenstabene. Saken berører i høy grad Ombudsmannen for Forsvaret, og Landsutvalget vedtok å utsette behandlingen inntil Ombudsmannens syn foreligger.

LTF/s ber om Ombudsmannens uttalelse og inviterer Ombudsmannen til å delta i Landsutvalgets behandling av saken i møte 6 og 7 mai 1986 i Forsvarsbygget.»

Henvendelsen ble besvart slik av Ombudsmannen:

«Jeg har merket meg at et samlet utvalg har stilt seg positivt til LTFs forslag om at vernepliktige med nødvendige kvalifikasjoner bistår medsoldater med rettshjelp, sosial hjelp og økonomisk rådgivning, og at dette arbeide utføres i tjenestetiden.

Jeg har for mitt vedkommende ikke nærmere kjennskap til eller noen oversikt over det behov det måtte være for den type bistand det her gjelder. Forslaget til løsning som utvalget har fremlagt har jeg for så vidt

ingen vesentlige innvendinger til under forutsetning av at det klart fremgår og presiseres at bistandsordningen ikke griper inn i eller berører Ombudsmannens arbeidsområde. Som kjent ligger det innenfor Ombudsmannens gjøremål å yte hjelp eller bistand/veiledning til mennskaper som får problemer med militærtjenesten. Dette innebærer at alle slags spørsmål eller forhold som er en følge av det militære tjenesteforhold og hvor militære myndigheter eller Forsvarsdepartementet er den annen part, kan tas opp med Ombudsmannen. Det forslag som er fremsatt om en bistandsordning for vpl må således ses på denne bakgrunn og avgrensningen til Ombudsmannsordningen må klart presiseres. Når det gjelder juridisk bistand, vil dette – slik jeg ser det – være en form for rettshjelp som går på juridiske saker eller problemer vpl har eller kan få i det sivile samfunn.

Hva angår forslaget om en sosial/økonomisk bistand, forstår jeg det slik at denne del av bistandsordningen skal legges til velferdstjenesten i Forsvaret og være en avlastning av velferdstjenestens befal.

De personall- og organisasjonsmessige spørsmål den foreslåtte bistandsordning reiser ser jeg det ikke som min oppgave å ta standpunkt til.

De ovenfor anførte merknader er bla basert på drøftinger i ombudsmannnemnda.»

Ombudsmannen redegjorde nærmere for sitt syn på saken i LTF-møtet som behandlet saken. Ombudsmannen har senere intet hørt om denne saken.

En vernepliktig tok opp en klagesak med Ombudsmannen og gjorde gjeldende at den refselse han var ilagt – bot på kr. 75,- for et ulovlig fravær på 45 min – var å betrakte som en forfølgelse av ham som tillitsmann.

Saksbehandlingen avdekket et heller anstrengt forhold mellom klageren og hans sjef uten at hverken ankeinstansen eller Ombudsmannen kunne finne holdepunkter for at det i forbindelse med refselsen var tatt usaklige eller utenforliggende hensyn eller begått brudd på TMO-reglene. Anken ble således ikke tatt til følge.

Ombudsmannen har også i år mottatt møtereferater fra kontaktutvalgenes møter og landsutvalgets møter.

Som tidligere har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen på en lang rekke tillitsmannskurs ved avdelingene.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møter i fellesutvalgene:

Hæren	27 (24) utvalg med 162 møter (170)
Sjøforsvarets landstasjoner	17 (18) utvalg med 85 møter (95)
Fartøyer	4 (7) utvalg med 13 møter (16)
Luftforsvaret	17 (17) utvalg med 84 møter (96)
	65 (66) utvalg med 344 møter (377)

Tallene for 1985 i parantes.

Utvalgene har i år behandlet 2 225 saker (2 496) som fordeler seg slik på forsvarsgrene:

Hæren	1 068 (1 184)
Sjøforsvarets landstasjoner	518 (534)
Fartøyer	106 (127)
Luftforsvaret	533 (651)

Fordelingen på de ulike saksområder er følgende:

1. Beordring, overføring m v, dimittering	24 (38)
2. Kommandert tjeneste	227 (232)
3. Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	18 (14)
4. Uniformer m v	90 (89)
5. Underbringelse m v	322 (362)
6. Forpleining og hygiene	130 (155)
7. Permisjoner	64 (73)
8. Kantiner	4 (0)
9. Velferd	572 (666)
10. Idrett	57 (79)
11. Kommunikasjoner	76 (85)
12. Økonomiske forhold	30 (22)
13. Sosial- og sykesaker	23 (15)
14. Forsvarets skolevirksomhet ...	8 (11)
15. Sivilopplæringen (fritids- og obligatorisk)	61 (84)
16. Tillitsmanns- og ombuds- mannsordningen	291 (314)
17. Tjenestlige orienteringer gitt av sjef	228 (244)

Repetisjonsavdelinger har i år sendt inn referater fra 1 utvalg som har holdt 3 møter. Det er behandlet 14 saker som fordeler seg slik:

Beordring	0
Kommandert tjeneste	5
Disiplinærsaker	0
Uniformer m v	1
Underbringelse m v	2
Forpleining	0
Permisjon	0
Kantiner	1
Velferd	1
Kommunikasjoner	1
Økonomiske forhold	0
Sosial- og sykesaker	0
Tillitsmanns- og ombudsmanns- ordningen	0
Orienteringer gitt av sjef	3

Økonomiske forhold

Det er behandlet to saker i denne gruppe hvorav den ene angår selvstendige gårdbrukeres økonomiske problemer i forbindelse med militærtjenesten. Saken er nærmere omtalt under «Generelle synspunkter» foran.

Sykesaker

Det er behandlet 14 saker hvorav 2 fra tidligere år. To av sakene er under behandling og overføres til neste år.

En vernepliktig tok kontakt med Ombudsmannen med anmodning om bistand i forbindelse med en søknad om fritak for skyteøvelser pga sin hørselskade. Av saksdokumentene fremgikk at søkeren som var byggningsarbeider av yrke, allerede før innkalling til førstegangstjeneste hadde vært utsatt for en del larm. Under rekruttskolen var han blitt legeundersøkt og hadde fått måltall 4 i hørsel. Ved senere kontroller var det blitt registrert varierende grad av hørselssvekkelse. For å få en mest mulig objektiv vurdering var han av militærlege blitt henvist til øre-/nese-/halsavdeling ved et sivil sykehus. Også denne undersøkelse hadde avslørt larmskade og hørselsevnen var satt til 4. Sykehuset hadde anbefalt fritak for skyteøvelser.

Etter ytterligere undersøkelser var foretatt av militærlege, konkluderte SD-legen med at klageren kunne delta i skyteøvelser, men kun på betingelse av at «hørsevern i form av ørepropper (EAR) og øreklokker» ble brukt.

Også under øvelser med løssammunisjon skulle samme hørsevern nyttes. Dersom øvelsene var av en slik art at hørsevern ikke kunne nyttes, skulle klageren fritas for skyteøvelser.

Klageren fant å kunne godta denne ordning.

Gjennom sin advokat tok en vernepliktig kontakt med Ombudsmannen med sikte på en «endelig avklaring av hans tjenestelige forhold til Forsvaret».

Klageren, som hadde vært idrettsmann på landslagsnivå, var svært lite tilfreds med den behandling han hadde fått i Forsvaret for sin alvorlige ankelskade. Denne påståtte mangelfulle forståelse for hans problemer var nå i ferd med å ødelegge en idrettskarriere.

re, mente klageren. I tillegg til sine egne problemer følte klageren også et sterkt ansvar for sin mor som bodde alene og var svekket etter en større hjerneoperasjon. Selv om han var blitt midlertidig dimettert etter noen uker av førstegangstjenesten, mente han at militærtjenesten hadde påført ham psykiske problemer. Ankelskaden var imidlertid oppstått lenge før militærtjenesten. Både av hensyn til sin fremtidige idrettskarriere og av hensyn til sine psykiske problemer ønsker han nå fritak fra videre militærtjeneste, eventuelt overføring til Heimevernet eller Sivilforsvaret, noe han ønsket Ombudsmannens bistand til.

Før realitetsbehandling av fritaks-/overføringsspørsmålet fant Ombudsmannen å ville få klarlagt klagerens medisinske tjenestedyktighet. I en henvendelse til Forsvarets sanitet ba Ombudsmannen derfor om at klageren måtte fremstilles for legenemnd.

Dette ble imøtekommet og legenemnda kom til at klageren måtte erklæres midlertidig tjenestedyktig i 24 måneder. Etter dette meddelte Ombudsmannen til klageren at det ikke var aktuelt å vurdere overføringsspørsmålet så lenge han har denne status.

En vernepliktig var blitt sykemeldt før dimettering og gikk sykemeldt i flere måneder etter endt førstegangstjeneste. Som følge av denne sykemelding hadde han ikke kunnet tiltre en stilling han var ansatt i for tiltredelse ved fullført militærtjeneste.

Fra sitt trygdekontor hadde han fått utbetalt sykepenger på grunnlag av den lønn han hadde hatt før innrykk til militærtjeneste. Dette mente klageren var urimelig idet han mente seg berettiget til sykepenger i henhold til den lønn han ville ha fått i sin nye stilling. I henhold til egne beregninger hadde han således tapt flere tusen kroner.

Han utba seg Ombudsmannens redegjørelse i sakens anledning. Ombudsmannen besvarte henvendelsen slik etter først å ha innhentet uttalelse fra Forsvarets sanitet:

«Til Deres orientering vedlegges kopi av brev av 17 d m fra Forsvarets sanitet i anledning Deres syke-/skadesak. Som det vil fremgå av nevnte brev har Folketrygdloven særskilte bestemmelser om sykepenger for trygdede som blir syke eller skadet under militærtjeneste. Som hovedregel skal det ved beregning av sykepenger for denne gruppe trygdede legges til grunn den inntekt vedkommende hadde umiddelbart før påbegynt militærtjeneste.

Det foreligger imidlertid ingen hjemmel for å kreve sykepenger beregnet etter den inntekt De ville ha oppnådd dersom De hadde tiltrådt ny og høyere avlønnet stilling etter endt militærtjeneste. Jeg viser forøvrig til det som er anført i brevet fra Forsvarets sanitet

og vil i likhet med sanitetet anbefale ny kontakt med Deres trygdekontor for å få sykepeneberegningen i Deres tilfelle nærmere klarlagt.»

Sosiale saker

Det er behandlet 21 saker i denne gruppe hvorav 2 fra tidligere år. De fleste sakene gjelder søknad om bostøtte eller rentestønad. Det er Ombudsmannens erfaring at stadig flere av mannskapene har økonomiske problemer under førstegangstjenesten i forbindelse med låneopptak til ulike formål som er gjort før innrykk til militærtjeneste.

En vernepliktig gjorde henvendelse til Ombudsmannen med anmodning om bistand da han ikke hadde fått innvilget slik bostøtte han mente å ha krav på.

Da de innvilgede økonomiske ytelser fra Forsvaret ikke kunne dekke hans faktiske utgifter som huseier, ønsket han nå Ombudsmannens bistand for umiddelbart å bli overført til Heimevernet. Klageren gjorde gjeldende at han hadde forstått korrespondansen med sin rulleførende avdeling før påbegynt førstegangstjeneste derhen at han var blitt overført HV uten forutgående førstegangstjeneste. Da han således oppfattet seg som fritatt for militær førstegangstjeneste, hadde han skaffet seg fast stilling og gått til anskaffelse av egen bolig.

Etter først å ha fått innvilget utsettelse med førstegangstjenesten tre ganger, dels pga sykdom og dels pga skolegang, hadde han sommeren 1984 fått varsel om innkalling i april 1985. Da han på dette tidspunkt bare hadde en midlertidig jobb, tilskrev han sin rulleførende avdeling og ba om å bli innkalt i oktober 1984. Denne anmodning var blitt avslått med den begrunnelse at han var nedskrevet i tjenstedyktighet og at han av den grunn nå tilhørte Heimevernet.

Det var dette han hadde oppfattet som en melding om fritak fra ordinær førstegangstjeneste, hvorfor han ikke hadde hatt noen betenkligheter med å påta seg store låneforpliktelser i forbindelse med huskjøpet.

Under Ombudsmannens behandling av saken fullførte klageren rekruttskolen hvoretter han straks ble dimettert og overført Heimevernet. Klageren var tilfreds med denne løsning.

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand i forbindelse med en søknad om dekning av avdrag på et boliglån, eventuelt dimettering og overføring til Heimevernet.

Klageren var av sin avdeling innvilget støtte til dekning av renter på lånet, mens han i

henholdtli reglene ikke var innvilget støtte til betaling av avdrag på lånet. Långiver – som var et finansieringsselskap – hadde avslått hans søknad om avdragsutsettelse, og meddelte at kausjonistene ville bli underrettet om forfalte avdrag ikke var innbetalt innen en nærmere angitt frist.

Uten at støtte også for avdragene ble gitt, så klageren ikke andre løsninger enn dimittering og overføring til HV slik at han raskest mulig kunne komme i inntektsgivende arbeid.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra berørte avdelinger som stort sett bekreftet klagerens fremstilling, men gjorde kjent at klageren også fikk utbetalt dekning for renteutgifter til andre lån som det var innvilget avdragsutsettelse for.

Avslaget på søknaden om overføring til HV på foreliggende grunnlag ble fastholdt mens det ble antydnet muligheter for midlertidig utsettelse med resterende førstegangstjeneste.

Ombudsmannen fant ingen urimeligheter i de militære myndigheters behandling av saken og skrev bl a slik til klageren:

«Etter de opplysninger som foreligger i saken kan jeg på bakgrunn av den restriktive linje Forsvaret har lagt opp til i overføringsaker, ikke karakterisere avgjørelsen som urimelig. Hvis De ikke anser en utsettelse med førstegangstjenesten, som De kan regne med å få innvilget, å være noen løsning på Deres problemer, bør De formentlig på ny søke långiver om avdragsfrihet så lenge De er inne til førstegangstjeneste. En kopi av Sjøforsvarsstabens brev bør i tilfelle vedlegges søknaden.»

Ombudsmannen har senere intet hørt fra klageren.

En vernepliktig som hadde fått avslag på en søknad om bostøtte ønsket Ombudsmannens medvirkning i forbindelse med sin klage over nevnte avslag.

Av saksdokumentene fremgikk at søknaden var avslått med den begrunnelse at huskjøpet hadde funnet sted først en måned etter påbegynt militærtjeneste, mens reglene om bostøtte forutsetter at boforholdet må være etablert minst 6 mndr før innrykk. I sin klage til Ombudsmannen gjorde mannskapet, som bodde i Oslo, gjeldende at han uten hell i lang tid før militærtjenesten hadde forsøkt å finne høvelig bolig. Først etter innrykk hadde han kommet over et akseptabelt tilbud. I betraktning av den særdeles vanskelige boligsituasjon i Oslo, mente klageren at det i hans tilfelle burde dispenseres fra 6 mndrs regelen.

Etter først å ha drøftet saken med Forsvarsdepartementet skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Som kjent kan botillegg ikke tilstås når mannskapet har besittet boligen i mindre enn 6 mndr før militærtjenesten. Det er på det rene at nevnte bestemmelser i Fredsregulativets del I, pkt 3.4.2 får anvendelse i Deres tilfelle. Avslaget på Deres søknad om botillegg er da også gitt denne begrunnelse.

I regelverket er det åpnet adgang til etter søknad å dispensere fra 6 månedersregelen. Forsvarsdepartementet som i tilfelle kan gi slik dispensasjon, følger imidlertid en restriktiv linje i slike saker. Ved henvendelse herfra opplyser FD at i Deres tilfelle der kontrakt om kjøp av leilighet ble inngått vel en måned etter at De møtte til førstegangstjeneste, klart ligger utenfor de retningslinjer FD følger på dette område.

Etter det opplyste ser jeg ingen hensikt i å ta saken opp på ny med FD. Avgjørelsen kan jeg ikke karakterisere som urimelig idet De vel brude ha undersøkt, senest ved fremmøte til militærtjeneste, om det ville kunne tilstås botillegg i Deres tilfelle.

Jeg beklager å måtte meddele at jeg ikke kan få gjort mere med saken.»

Fra en tidligere soldat i Luftforsvaret mottok Ombudsmannen følgende brev:

«Jeg regner med at denne saken ikke er unik, men likevel så spesiell at den bør tas opp for en prinsipiell avgjørelse.

Etter avsluttet gymnas har jeg oppholdt med på følgende steder:

21/10 1978 til 1/1 1982 Universitetet i X (Sveits).

1/1 1982 til 26/3 1983 Førstegangstjenesten (Y/Z).

26/3 1983 til 15/3 1985 Universitetet i X (Sveits).

29. mars 1983 kjøpte jeg en bil tollfritt i Norge – det vil si uten moms og avgifter. Denne bilen ønsker jeg nå å tolle inn igjen, og nå er det at problemene har oppstått.

Jeg ønsker nemlig å tolle inn bilen i henhold til de reglene om utenlandsopphold som gir rett til lavere toll enn normalt. Betingelsen for dette er et sammenhengende opphold i utlandet på to, hhv. fem år.

I perioden fra 1978 til 1982 var mitt utenlandsopphold på 3 år og 2 måneder, i perioden fra 1983 til 1985 på 2 år – minus 11 dager. Tilsammen 5 år og 2 måneder.

Tollvesenet godtar imidlertid ikke avbrudd i utenlandsoppholdet, og heller ikke at perioden på 2 år underskrives med 11 dager.

Det prinsipielle og det jeg finner urimelig i denne saken er det faktum at på grunn av militærtjenesten blir jeg avskåret fra muligheten til å dra nytte av de spesielle tollreglene som såvidt er skissert ovenfor. Etter hva jeg har forstått finnes det på andre områder regler når det gjelder militærtjenesten som definerer tiden i militæret som en nøytral periode – som en «ikke-periode» – som ikke har innflytelse på sivile forhold. Hvis dette medfører riktighet, og forholdet kan overføres på min sak, skulle det bety at mitt opphold i utlandet var på 5 år og 2 måneder – sammenhengende – og at jeg kan dra nytte av de nevnte regler for særtoll ved innførsel av bil. Jeg ser frem til Deres kommentarer, og legger ved en del dokumenter som omhandler saken.»

Ombudsmannen besvarte denne henvendelse slik:

«Det vises til Deres brev av 25 f m med bilag.

Fortollingsspørsmål ligger utenfor mitt saks- og kompetanseområde og må avgjøres av tollmyndighetene alene. Dette gjelder også spørsmålet om hvordan avbrudd i utlandssoppholdet på grunn av militærtjeneste skal vurderes.

Når det gjelder innkalling av vernepliktige som oppholder seg utenlands f.eks. i studieøyemed, skal personell som har gyldig tillatelse til å oppholde seg utenlands ikke kalles inn til førstegangstjeneste i det tidsrom tillatelsen gjelder. Ved opphold utover dette tidsrom plikter personellet å møte etter innkalling. I slike tilfeller kan det synes rimelig at et avbrudd som avgrenser seg til avtjent militærtjeneste, ikke påvirker beregningen av utenlandsoppholdets varighet, idet man der ved ville inngå søknader om utsettelse med militærtjenesten motivert av forhold som den foreliggende sak gjelder.»

En vernepliktig tok opp en bostøttesak med Ombudsmannen. Klageren var svært misfornøyd med bare å ha fått innvilget bostøtte for bare 50% av sine faktiske bokostnader, og ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få dekket kostnadene fullt ut som beløp seg til ca. kr. 4 500 pr mnd.

At bostøtte kun var innvilget for 50% av utgiftene hadde sin årsak i at klageren hadde bofellesskap med en venninne. Det var således av folkeregisteret bekreftet at han ca. 6 mndr før påbegynt militærtjeneste hadde flyttet inn i boligen sammen med venninnen. I henhold til reglene var bokostnadene i forbindelse med bostøttesaken beregningsmessig fordelt med en halvdel på hver av partene.

I sin henvendelse til Ombudsmannen gjorde klageren gjeldende at han ikke var samboende med sin venninne, men hadde for en symbolsk leie på kr. 100,- pr mnd utleid henne to rom og bad mot tilsyn av hans hund mens han var inne til militærtjeneste.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra departementet som anførte:

«Når det gjelder soldatens uttalelse om at det ikke er korrekt å betrakte han som samboer, vil Forsvarsdepartementet vise til at begrepet samboere ikke bare omfatter par i såkalt «samvittighetsekteskap», men enhver form for bofellesskap. Utgiftene blir fordelt på antall personer som bebor boligen.

Ved symbolsk/gratis husleie ifm utleie/framleie er det ikke Forsvarets ansvar å dekke de totale boutgiftene for utleier.

Det forutsettes at soldaten ved utleie får dekket en rimelig andel av utgiftene (markedspris).

Departementet har forøvrig merket seg at det ikke er opplyst noe om leievilkårene i tiden 1 juni 1985 til soldaten møtte til førstegangstjeneste i januar 1986.»

Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til klageren:

«Jeg har mottatt Forsvarsdepartementets uttalelse i saken og vedlegger til Deres orientering en kopi av FDs brev av 3 d m.

Etter det som er opplyst må antas at avgjørelsen er truffet i samsvar med gjeldende bestemmelser. Jeg viser til at folkeregisteret ses å ha bekreftet at De og frk X har flyttet inn i boligen 1 juni 1985 slik at det da foreligger et bofellesskap. Med mindre De kan dokumentere at normal leieinntekt ikke kan oppnås, kan avgjørelsen heller ikke finnes å være urimelig.»

Klageren har senere ikke latt høre fra seg.

En vernepliktig som var blitt oppsagt fra et vikariat i Postverket, tok opp saken med Ombudsmannen idet han mente seg beskyttet mot oppsigelse fra sivil stilling under militærtjeneste.

Av saksdokumentene fremgikk at klageren hadde vært tilsatt i en midlertidig stilling. Ved organisasjonsendringer var denne stilling omgjort til fast stilling og kunngjort ledig på vanlig måte. Klageren var således blitt oppsagt fra den tidligere midlertidige stilling med opplysning om mulighetene for å søke på den utlyste faste stilling.

Da han ikke nådde frem i konkurransen om fast tilsetting, ble følgende brev sendt Ombudsmannen:

«Det vises til vedlagte dokumentasjon. En artikkel i soldatavisen «Samband» opplyser at det er fastsatt ved norsk lov at en arbeidstaker som etter fylte 18 år har vært ansatt 3 måneder i sammenheng ved en bedrift, ikke kan sies opp eller på annen måte fjernes fra sin stilling p.g.a. militærtjenesten eller annen allmenn vernetjeneste.

Jeg ønsker å få vite om nevnte bestemmelse kommer til anvendelse i mitt tilfelle og i så fall, hva som videre bør gjøres fra min side.

På forhånd takk.»

Dette brev ble besvart slik av Ombudsmannen:

«Det vises til Deres brev av 12 d m med bilag.

Det spørsmål De har reist ligger utenfor mitt saksområde idet det dreier seg om et privatsrettslig forhold mellom Dem som arbeidstaker og Postverket som arbeidsgiver. Jeg skal likevel få gi uttrykk for mitt syn.

Etter det opplyste var De tilsatt i en vikarstilling i Postverket. Under militærtjenesten, som De påbegynte i juli 1985, ble stillingen endret til en fast stilling slik at grunnlaget for vikariatet var bortfalt. Den faste stilling ble lyst ledig og De meldte Dem som søker uten å nå opp i konkurransen.

Slik jeg ser det foreligger det ingen oppsigelse fra vikariatet, som De innehadde, på grunn av Deres militærtjeneste. Ut fra de foreliggende opplysninger anser jeg det derfor

tvilsomt om loven av 1940 som setter forbud mot at arbeidere blir berøvet sin stilling på grunn av innkalling til militærtjeneste, vil få anvendelse i Deres tilfelle. Dersom De ikke er enig i dette og ønsker å forfølge saken, bør De oppsøke advokat, eventuelt ta kontakt med Direktoratet for statens arbeidstilsyn, som trolig vil kunne gi veiledning.»

Ombudsmannen mottar ofte såvel skriftlige som telefoniske henvendelser fra mannskaper som klager over for lave bostøttesatser og utilfredsstillende kompensasjonsordninger for tapt arbeidsfortjeneste under pålagte repetisjonsøvelser.

Forsvarets skolevirksomhet

Det er behandlet 6 saker i denne gruppe. To saker overføres til neste år.

En befalsskoleelev var blitt dimittert fra skolen med den begrunnelse at han tross advarsler hadde fått strykkarakter i militært forhold (MF).

Dette var en beslutning eleven i sin klage til skolen som Ombudsmannen fikk kopi av, fant «usaklig og urettferdig». Klageren gjorde gjeldende at de instruktørrapporter som MF-karakteren bygde på måtte betraktes som urettferdig personforfølgelse og at det dessuten var liten mening i å dimittene en elev bare 4-5 uker før endelig eksamen.

Dimisjonsvarslet var meddelt skriftlig med opplysning om ankeadgang og ankefrist. Selv om klagerens ankebrev forelå før ankefristens utløp, ble frabeordringen fra skolen iverksatt før anken var sluttbehandlet og før fristen for anke var utløpt. Det var denne side ved saken som kom til å oppta Ombudsmannen mest.

I likhet med skolen fant heller ikke Ombudsmannen å kunne gi klageren medhold i hans kritikk mot dimisjonsvedtaket. Derimot fant Ombudsmannen med utgangspunkt i denne saken å ta opp med Forsvarets overkommando spørsmålet om hvorvidt en klage i slike tilfeller burde gis oppsettende virkning, slik at klageren, dersom anken skulle tas til følge, ikke unødig ble påført tapt undervisning. Ombudsmannen skrev slik til FO:

«Ombudsmannen behandlet for kort tid siden en klage fra en befalselev som ble dimittert fra befalsskolen pga elevens strykkarakter i faget militært forhold. Etter å ha gjennomgått sakens dokumenter og også innhentet uttalelser, fant jeg ikke at det var grunn til å kritisere den avgjørelse som var truffet i saken, jfr vedlagte kopi av mitt brev til befaleleven av 20 f.m.

Saken reiser likevel et spørsmål av mere prinsipiell art som jeg med dette tillater meg å ta opp med FO på generell basis. Som det

vil fremgå av mitt brev til klageren gjorde han gjeldende at det var en saksbehandlingsfeil fra skolens side at han fikk delta i undervisningen inntil hans anke over karakterfastsettelsen var avgjort. I det foreliggende tilfelle ble skolens beslutning om dimittering meddelt eleven ved brev av 6 mai 86 med frist for fremsetting av anke innen 10 dager.

Ved skolens brev til eleven av 23 mai d.å ble hans anke avvist. På et tidligere tidspunkt, den 14 mai, hadde han fått ordre om innlevering av effekter slik at han ble avskåret fra å følge undervisningen ved skolen. Det tilligger vedkommende forvaltningsorgan å bestemme hvorvidt en anke skal gis oppsettende virkning slik at det tas standpunkt til dette i det enkelte tilfelle med mindre noe generelt er fastsatt i regler eller forskrifter. Etter min oppfatning kan det synes rimelig at en anke over vedtak om dimisjon fra befalsskolen i alminnelighet gis oppsettende virkning slik at vedkommende elev gis anledning til å følge undervisningen inntil hans anke er endelig avgjort.

Jeg vil gjerne få FOs syn på dette spørsmål, eventuelt om det kan være grunn til å fastsette noe om dette i angjeldende forskrifter, jfr KtF avd I 1983, s 49.»

Etter å ha drøftet saken med Generalinspektørene ble henvendelsen besvart slik:

«Forsvarets overkommando viser til Ombudsmannen for Forsvaret ovennevnte skriv hvor OFF fremholdt at en anke over vedtak om dimisjon fra befalsskole i alminnelighet gis oppsettende virkning.

For fremtiden vil i samtlige forsvarsgrener følgende bli lagt til grunn:

Anke over vedtak om frabeordring av en elev eller kadett skal i alminnelighet gis oppsettende virkning, slik at eleven/kadetten gis anledning til å følge undervisningen inntil anken er avgjort.

Dette gjelder ikke aspirinter.»

En befalselev som var meddelt varsel om dimittering og frabeordring fra en befalsskole anmodet om Ombudsmannens bistand.

Av opplysninger som ble innhentet fra skolen fremgikk at eleven i flere fag hadde oppnådd de svakeste prøve- og testresultater i sitt kull og at en totalvurdering av kandidaten hadde ført frem til beslutningen om dimisjon.

Under Ombudsmannens behandling av saken innløp også en støtteklæring for klageren fra hans klassekamerater.

Etter at nødvendige opplysninger var innhentet ble saken av Ombudsmannen forelagt Hærstaben som ankesak. Generalinspektørens gjennomgang av saken førte til at dimisjonsvedtaket ble opphevet og klageren gjeninntatt som elev.

Det ble særlig lagt vekt på at ingen av klagerens dokumenterte eksamener tenderte til stryk, og at han fra de fleste hold ble betraktet som en gjennomsnittlig elev. Generalinspektøren fant imidlertid grunn til å under-

streke at klageren burde bearbeide seg selv i relasjon til faget militært forhold og etterstrebe økt motivasjon, fremtreden og pålitelighet.

Vervede

Det er behandlet 2 saker i denne gruppe.

Den ene saken var en henvendelse fra en vervet som klaget over ikke å ha fått utbetalt overtidsgodtgjørelse for pålagt overtid slik han var blitt lovet. Han hadde heller ikke fått svar på sine skriftlige purringer etter den utelitte utbetaling.

Ombudsmannen etterlyste saken og fikk vite at utbetalingsordren ved en feil, som ble beklaget, var kommet på avveie. Dette hadde sin forklaring i at klageren i mellomtiden hadde flyttet over til nytt tjenestested.

Etter at feilen var oppdaget ble utbetaling foretatt umiddelbart.

I sak nr 2 ble Ombudsmannen anmodet om bistand av tre grenaderer som ønsket en forlengelse av sine engasjementskontrakter inntil tre nærmere angitte stillinger med sivil status ble kunngjort ledige ved avdelingen.

Da samtlige tre hadde gjort bruk av sine maksimale muligheter for reverving fant Ombudsmannen ingen muligheter for tiltak i dette tilfelle.

Befalssaker

Det er behandlet 58 saker i denne gruppe i 1986 mot 60 saker i 1985. I tillegg er det behandlet 11 saker fra tidligere år. Det totale antall behandlede saker i 1986 er således 71 mot totalt 68 i 1985.

Saksantallet i denne gruppe de to siste år må betegnes som relativt høyt.

En offisersforening ønsket Ombudsmannens vurdering av en tilsettingssak i relasjon til reglene i revidert befalsordning (RBO).

Foreningen anførte bl a at den var gjort kjent med at Forsvarsdepartementet i strid med innstilling fra Generalinspektør og Forsvarssjef hadde til hensikt å fremme tilsetting av en kommandør II i en forsvarsattache-stilling som var tillagt kommandørkaptein/oberstløytnants grad. Dette mente foreningen måtte være i strid med reglene i RBO som etablerer prinsippet om at hver søknadsstilling kun skal ha ett gradsnivå. Den tidligere adgang til å fravike dette prinsipp i forbindelse med tilsetting av forsvarsattache mente foreningen måtte ansees opphevet ved Stortingets innføring av RBO (St.prp. nr. 76-82/83).

Ombudsmannen innhentet redegjørelse fra departementet som skrev slik:

«I St prp nr 159 (1976-77) ble FD gitt fullmakt fra Stortinget til evt å besette forsvarsattachéstillinger som er tillagt grad oberstløytnant/kommandørkaptein med offiserer som har høyere grad. Denne fullmakt er ikke trukket tilbake ved St prp nr 76 (1982-83). De forhold som er endret ved vedtagelse av sistnevnte proposisjon er i hovedsak de bestemmelser som ble vedtatt i forbindelse med revisjon av befalsordningen av 1966.

FD kan ikke etter eget tiltak endre den fullmakt som Stortinget har gitt vedrørende forsvarsattachéstillingene, og en har heller ikke planer om å initiere til en slik endring. Departementet kan ikke si seg enig i at St prp nr 76 (1982-83) setter fullmakten fra Stortinget i St prp nr 159 (1976-77) ut av kraft. Fullmakten må anses som et selvstendig vedtak som har gyldighet uavhengig av St prp nr 76 (1982-83).

Med hensyn til om angjeldende stilling tidligere har vært besatt av befal med høyere grad enn den grad stillingen er tillagt, så kan departementet svare bekræftende på dette.»

Ombudsmannen besvarte deretter foreningens henvendelse slik:

«Jeg har mottatt Forsvarsdepartementets uttalelse avgitt i brev av 3 f m hvorav en kopi følger vedlagt.

Ifølge Stortingets vedtak av 8 juni 1983 om revisjon av befalsordningen (RBO) skal alle stillinger for fremtiden kun ha en grad da de skal danne grunnlaget for befals avansement. Etter innføringen av RBO er således alle stillinger med grad major/orlogskaptein og høyere, kun tillagt en grad. Stillinger tillagt kaptein/kapteinløytnant og lavere grader kan ha alternative grader, dog slik at funksjonell grad skal angis, jfr. FDs iverksettelsesdirektiv pkt. 2.2.5. Ved denne del av revisjonen er således tidligere ordning med flytende grader for stillinger på det høyere gradssjikt avvirket med virkning fra 1 jan 85, jfr direktivets pkt 4.2.3.

Det spørsmål som er reist i saken er hvorvidt den fullmakt FD har fått når det gjelder besettelse av forsvarsattachéstillinger, jfr. St.prp. nr. 159 (1976-77) kan antas å være bortfalt ved iverksettelsen av RBo. Disse stillinger har stort sett vært tillagt grad som oberstløytnant/kommandørkaptein. Ved utlysning av forsvarsattachéstillinger kan imidlertid også befal med høyere grad enn den stillingen er tillagt inviteres til å søke. Begrunnelsen er at man for denne type stillinger har sett det ønskelig å oppnå større fleksibilitet for derved å dra nytte av den enkelte offisers erfaring og arbeidskapasitet. Ved revisjonen av befalsordningen sees ikke disse stillinger spesielt behandlet utover at innstillinger av søkere skal fremmes gjennom Forsvarssjefen.

Jeg er enig med foreningen i at en ny St.prp. i prinsippet setter en tidligere proposisjon ut av kraft når de omhandler samme forhold og det i den nye ikke nevnes hva som fortsatt skal gjelde etter tidligere ordning. Jeg kan imidlertid ikke se at det prinsipp RBO innfører om at søknadsstillinger kun

skal ha en grad, for så vidt berører forsvarsattachéstillingene som også tidligere har vært tillagt og utlyst med en grad. Avviklingen av ordningen med flytende grader vil således ikke endre stillingsbeskrivelsen for attachéstillingene. Det burde kanskje av proposisjonen om revidert befalsordning uttrykkelig ha vært nevnt at man ønsket å opprettholde den spesielle ordning FD hadde fått fullmakt til når det gjelder besettelse av forsvarsattachéstillingene på bakgrunn av det som i proposisjonen generelt anføres om at det kun skal være et gradsnivå for søknadsstillinger som skal danne grunnlaget for befalets avansement. På den annen side er det ikke fremkommet noe som kan tyde på at FD ved gjennomføring av en revidert befalsordning har ønsket å avvike eller bringe til opphør den praksis som er fulgt når det gjelder besettelse av forsvarsattachéstillingene. Behovet for en fleksibel ordning for denne type stillinger må antas å være til stede også etter innføringen av RBO.

Jeg er etter dette kommet til at den fullmakt FD har fått når det gjelder forsvarsattachéstillingene ikke kan antas å være bortfalt ved innføringen av RBO.»

Fra fire offiserer som alle hadde søkt på en utlyst stilling som avsnittssjef i HV, mottok Ombudsmannen klage over at Generalinspektøren for Heimevernet hadde tilsatt en søker som hadde innlevert søknad etter søknadsfristens utløp og at den tilsatte dessuten var bosatt utenfor riket (i Sverige). Etter å ha innhentet nærmere opplysninger skrev Ombudsmannen slik til klagerne:

«Klagen på saksbehandlingen i tilsettings-saken retter seg mot to forhold, nemlig at major X, som ble tilsatt i stillingen, ikke har overholdt søknadsfristen og at han har sin bopel i Sverige. Ingen av de nevnte klagepunkter kan imidlertid etter min oppfatning gi grunnlag for kritikk om tilsettingsvedtaket. Hva oversittelse av søknadsfristen angår, har HVST vist til Statens Personelhåndbok pkt 210.1-12 hvorav en kopi vedlegges.»

Fra en vernepliktig fenrik mottok Ombudsmannen kopi av følgende klageskriv i forbindelse med en avslått søknad om utsettelse med en mobiliseringsøvelse:

«Jeg har mottatt Deres avslag på min søknad om utsettelse av møteplikt for mobiliseringsøvelse 2.-10. juni 1986.

Jeg kan ikke se at SST har foretatt en reell vurdering av min søknad og jeg må derfor kreve at det skjer fornyet behandling av søknaden.

Jeg har opplyst i brev av 28. januar at min kone venter barn nr 2 i slutten av mai, hennes lege har tidfestet terminen til 22. mai, jfr. vedlagte legeattest. Selv uten omsorgsplikt for en 5 år gammel gutt burde dette forhold alene kvalifisere for tjenestefritak, i det kvinner har behov for betydelig støtte, såvel psykisk som fysisk de første ukene etter en fødsel. Det er vel alment anerkjent at de 7-8 første ukene etter en fødsel kan være meget har-

de med utstrakt nattevåk etc. i tillegg til psykisk depresjon o.l.

Denne erkjennelse har bl.a. medført at det i arbeidsmiljøloven i dag er nedfelt rett til 14 dagers permisjon for ektefelle/samboer i forbindelse med fødsel i tillegg til utvidet rett til ytterligere permisjon det første året etter fødselen dersom dette er nødvendig.

Såvidt jeg kan forstå ville jeg, dersom jeg hadde vært fast ansatt befal i forsvaret, kunne ha krevd 14 dagers permisjon etter fødsel, mens SST's avslag på min søknad innebærer at jeg som mobdisponert befal ikke lenger har slik adgang.

Det er en kjennsgjerning at bare en mindre del av befolkningen i vernepliktig alder utøver noen som helst form for deltagelse i militærtjenesten. Dersom den minoritet som tross alt gjør sin plikt, istedet for å lure seg unna, skulle erfare at dette senere i livet vil resultere i tap av viktige rettigheter i forhold til å utføre forsvarlig omsorgsplikt for sin nærmeste familie, vil det medføre at enda færre faktisk vil gjennomføre militærtjenesten. Det vil heller ikke bedre tilgangen på utskrevet befal dersom befalet erfarte at de ingen rettigheter hadde.

Såvidt jeg vet har jeg frem til i dag deltatt på alle øvelser jeg har vært innkalt til, og ellers gjennomført full militær førstegangstjeneste. Når jeg for en gangs skyld har et legitimt behov for utsettelse/fritak for oppmøteplikt til øvelsen i juni 1986 fordi denne tilfældigvis kommer i konflikt med mine lovfestede omsorgsplikter for nærmeste familie, så hadde jeg egentlig forventet at SST hadde tatt min søknad om utsettelse alvorlig og ikke bare sendt meg et forhåndsstensilt avslag, der det eneste som vitner om særskilt behandling av søknaden, er navn og referansedato til utsettelsessøknad.

Realiteten i denne saken er altså at jeg i tillegg til å måtte bistå min ektefelle, såvel psykisk som fysisk de første ukene etter fødselen, også risikerer straffeansvar dersom omsorgsplikten overfor vår sønn på 5 år forsømmes. Såvidt vites har ikke forsvaret fullgode alternative tilbud som kan benyttes i stedet.

Kopi av dette brev, samt tidligere korrespondanse er oversendt Ombudsmannen for forsvaret, slik at denne kan vurdere om det ikke er behov for vurdering av innkallingsrutinene til militære øvelser, herunder hvilke fritaksgrunner som må ansees som legitime.

Jeg forventer å motta slik bekreftelse på at søknaden er imøtekommet slik at jeg ikke tvinges inn i en såvidt tilspisset situasjon at min lojalitet til forsvaret ødelegges.»

Ombudsmannen fant at klagerens opplysninger bekreftet at familieforholdene ville gjøre hans fravær under øvelsen særlig vanskelig og at det derfor forelå vektige velferdsgrunner for en utsettelse.

Sjøforsvarsstaben var nå av samme mening og innvilget klageren utsettelse med øvelsen.

En vernepliktig fenrik som drev privat revisorfirma, var innkalt til repetisjonsøvelse i perioden 17 feb - 18 mars. Fordi øvelsen falt

sammen med regnskapsavslutning og årsoppgjør for firmaets kunder, hadde han søkt om utsettelse med øvelsen til senere årstid. I forbindelse med sin anke tok fenriken saken opp med Ombudsmannen.

Klageren begrunnet sin anke bl a med at han for kort tid siden hadde ansatt ny kontordame som fortsatt var under opplæring, at han hadde 105 forskjellige regnskapspliktige kunder som alle forventet å få sine regnskaper gjennomgått av godkjent revisor i løpet av februar/mars og at bl a ligningsloven satte stramme tidsrammer for revisorenes arbeid med slike årsregnskap for bedriftene.

Som ledd i behandlingen av klagesaken ble det innhentert uttalelse fra Norges Registrerte Revisorers Forening der klageren var medlem.

Foreningen uttalte bl a:

«Slik NRRF ser saken foreligger det her meget tungtveiende personlige og samfunnsmessige interesser. NN er alene-revisor i sitt firma. Dette innebærer at over 100 virksomheter står i fare for ikke å få ferdig revidert sine årsavslutninger og vil dermed være avskåret fra å levere selvangivelser med revisors attestasjoner. Dette innebærer at ligningsmyndighetene kan skjønns- og/eller straffeligne vedkommende for manglende dokumentasjoner. Det er utelukket i årsoppgjørperioden (jan.-mars, delvis også april) å få en annen revisor til å overta, dels fordi det ingen er å få (stor knapphet på revisorer i dag), dels fordi en ny revisor også må sette seg inn i bedriftens virksomhet gjennom hele 1985 og dette er i praksis tidsmessig ugjørlig. Bedriftene er i denne perioden helt avhengig av revisor også som rådgiver i forbindelse med sin skatteplanlegging og sine årsoppgjørdisposisjoner. Nettopp revisors inngående kjennskap til bedriften gjennom den løpende revisjon gjør at han blir den uunnværlige rådgiver under årsoppgjøret.

For den revisor som driver alene – som NN og mange andre, vil en repetisjonsøvelse i årets første kvartal også være en personlig tragedie fordi all erfaring viser at dersom revisor ikke kan være til hjelp under årsoppgjøret vil bedriften søke å skaffe seg annen revisorassistanse. Han risikerer således å miste klienter som er forretningens eksistensgrunnlag.»

Distriktskommandoen som behandlet anken fastholdt avslaget på utsettelse og viste til at befalssituasjonen ved den aktuelle øvelse var særdeles vanskelig.

Da saken imidlertid måtte sies å ha generell interesse for spørsmålet om selvstendige revisorers deltakelse i repetisjonsøvelser i 1. kvartal, ble saken etter Ombudsmannens anbefaling forelagt Generalkrigskommisæren som endelig ankeinstans.

Etter å ha foretatt en grundig gjennomgang av saken, konkluderte GK sin behandling av den bl a slik:

«GKs mulighet til å innvilge utsettelse er begrenset til når samfunnsinteresser eller vektige velferdsgrunner tilsier det (Vpl lovens § 18).

Når en tar i betraktning det store antall som søker om utsettelse er det nødvendig med en meget restriktiv praksis. I motsatt fall sier det seg selv av øvelsene blir nok så illusoriske.

GK har forståelse for de problemer et øvelsesfravær kan medføre for fenriken. GK kan imidlertid ikke se det tilstrekkelig godtgjort at samfunns- eller velferdsmessige grunner gjør det tvingende nødvendig å innvilge utsettelse.

Innkallingen opprettholdes.»

Ombudsmannen er gjort kjent med at revisorforeningen har tatt opp med Forsvarsdepartementet spørsmålet om en generell utsettelse med repetisjonsøvelser for denne yrkesgruppe i januar/mars uten å ha fått departementets medhold.

En vernepliktig sersjant som var innkalt til et to uker langt befalskurs i juni 1986 og samtidig varslet om innkalling til en 4 uker lang repetisjonsøvelse i februar 1987, syntes dette ble en urimelig tjenestelig belastning. Han ønsket Ombudsmannens vurdering av saken idet han mente at dette øvelsesopplegg var i strid med gjeldende bestemmelser på området der det bl a heter: «Befal kan ikke kalles inn til kurs samme år som repetisjonsøvelse av hensyn til belastningen for den enkelte». Klageren viste til at det i hans tilfelle var lagt opp til seks ukers tjeneste innenfor et tidsrom på bare 9 måneder.

Sersjantens henvendelse ble av Ombudsmannen besvart slik:

«Etter de regler som er gitt i tilknytning til etterutdanning av vernepliktig og utskrevet befal, skal befalet ikke kalles inn til pliktig etterutdanningskurs samme år som befalet repøves, dette av hensyn til belastningen for den enkelte. Nevnte regler har således til hensikt å forhindre to øvelser i samme kalenderår, ikke 12 mndrs opphold mellom to øvelser noe som i tilfelle burde ha vært inntatt konkret i bestemmelsene. Innkallingen av Dem til kurs i juni mnd og det varsel De har fått om repetisjonsøvelse neste år vil således ikke være i strid med gjeldende regler. Hvorvidt en samlet tjeneste på 6 uker i løpet av 9 måneder kan sies å være en rimelig belastning, kan jeg vanskelig gi noe generelt svar på idet belastningen for den enkelte kan stille seg noe forskjellig. Dersom velferdsgrunner vanskeliggjør gjennomføringen av befalskurs/repetisjonsøvelse, vil vedkommende være henvist til å søke om utsettelse slik Hærstaben har pekt på.»

En løytnant tok sammen med sin fagorganisasjon kontakt med Ombudsmannen med anmodning om bistand i forbindelse med en opprykksak.

I samsvar med reglene var han høsten 1984 gitt utsettelse med opprykk til kaptein på grunn av en lovovertrødelse han var dømt for i 1982. Han var blitt vurdert for normalavancement til kaptein pr 1 jan 1985, men pga nevnte straffedom «på nåværende tidspunkt ikke funnet skikket til avancement».

Løytnantens klage til Ombudsmannen baserte seg på en påstand om at dette utsettelsesvedtak hadde fått en urimelig og utilsiktet negativ virkning for ham idet innføringen av revidert befalsordning pr 1/11-84 hadde medført at to yngre løytnantskull vill få opprykk til kaptein tidligere enn ham. Dette mente klageren måtte ansees som en helt utilsiktet virkning av vedtaket om å gi ham ett års utsettelse med gradsopprykk.

Ombudsmannen førte en omfattende korrespondanse om saken med såvel fagorganisasjonen (NBF) som Hærstaben for å få en grundigst mulig klarlegging av all forhold i saken.

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til organisasjonen og Hærstaben hvorav siteres følgende:

Redegjørelse fra HST synes å bekrefte det jeg tidligere har gitt uttrykk for – at det må antas å være gått riktig frem ved opprykksvurderingen og at saken således er behandlet i samsvar med gjeldende bestemmelser, jfr mitt brev til NBF av 26 aug d å. Når lt NN ble forbigått av to yngre årskull har dette sammenheng med iverksettelsen av RBO. Det foreligger ikke bestemmelser som gir mulighet for å forhindre dette.»

En kaptein bragte inn for Ombudsmannen en klage over påstått usaklig forbigåelse ved tilsetting av nestkommanderende ved en av Forsvarets skoler. Kapteinens klage rettet seg både mot valget av kandidat til stillingen og mot saksbehandlingen under tilsettingsprosedyren.

Vedrørende valget av kandidat hevdet klageren at det ikke var lagt tilstrekkelig vekt på skolesjefens entydige anbefaling og at de som hadde vært med i tilsettings-saken ikke hadde nødvendig faglig bakgrunn for å overprøve skolesjefens vurderinger. Klageren viste også til at han i ca 4 år hadde tjenestegjort ved skolen, dels som instruktør og dels som midlertidig NK, og at han derfor hadde en langt bedre tjenesteerfaring for stillingen enn den tilsatte.

Hva saksbehandlingen angikk hevdet klageren at stillingen feilaktig bare var kunngjort ledig i Sjøforsvaret, mens den som HSL-stilling var åpen for befal fra alle våpengrener og at den således burde vært kunngjort ledig i samtlige våpengrener.

Til tross for at klageren – som tilhørte Hæ-

ren – formelt var å anse som ikke søknadsberettiget var han under tilsettingen likevel vurdert som søker.

Foruten klageren hadde det meldt seg kun en søker til stillingen. Søker nr 2 var offiser i Sjøforsvaret og for tiden beordret til å gjennomgå et 3-årig universitetsstudium med sikte på senere tjeneste ved den aktuelle skole. Etter en samlet vurdering av søkerens realkompetanse, hadde tilsettingsmyndigheten kommet til at kandidaten fra Sjøforsvaret var å anse som best skikket for denne stillingen.

Klagesaken medførte en omfattende korrespondanse hvoretter Ombudsmannen for sitt vedkommende kunne konkludere med at det ved tilsettingen var begått visse saksbehandlingsfeil som likevel ikke hadde hatt betydning for valget av kandidat for stillingen. Det skjønnsom som var utøvet ved valg av kandidat fant Ombudsmannen imidlertid ikke å kunne kritisere.

I sitt avsluttende brev skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Som svar på min siste henvendelse har Forsvarsdepartementet avgitt uttalelse i brev av 24 f m hvorav en kopi følger vedlagt. Som det vil ses har FD kommentert den forberedende behandling i tilsettings-saken og har herunder gitt sitt syn til kjenne på aktuelle spørsmål innenfor personellforvaltningen som står sentralt i denne saken og der det rår ulike oppfatninger hos partene. Videre har FD gitt sine kommentarer til valget av kandidat til stillingen som NK/X. Som sin konklusjon anfører FD at klagen må avvises.

Jeg skal i det etterfølgende gi min vurdering av klagen idet jeg først vil behandle den del av klagen som knytter seg til saksbehandlingen og dernest, som et annet hovedavsnitt, valget av kandidat til stillingen.

Saksbehandlingen

Stillingen som NK ved X er tillagt kapt/lt grad og kan i prinsippet besettes av befal fra alle forsvarsgrener (HSL-stilling). Stillingen ble imidlertid kunngjort kun for befal i Sjøforsvaret ifølge Personellorientering nr 2/1984 fra Sjøforsvarsstaben. Ledige stillinger som er åpne for befal fra alle forsvarsgrener, skal kunngjøres i alle forsvarsgrener med mindre Forsvarssjefen på forhånd har bestemt hvilken forsvarsgren som skal dekke stillingen. Den myndighet Forsvarssjefen her har fått er etter det opplyste delegert til Personellstaben i FO. Det kan imidlertid ikke ses at det på forhånd ble truffet beslutning om at den aktuelle stilling skulle kunngjøres alene innenfor Sjøforsvaret. At bare befal fra denne forsvarsgren var søknadsberettiget synes først å være klarlagt i forbindelse med tilsettingen.

Det er også i klagen gjort gjeldende at stillingen som NK ved X er forbeholdt beordringsbefal og at søknadsbefal bare vil være aktuelle dersom befal på beordringsssystemet ikke finnes kvalifisert. Til støtte for dette syn har De bl a påberopt uttalelse fra Forsvarssjefen råd i tilsettings-saker som er gjengitt i FOs

brev til Ombudsmannen av 26 aug 85, s 3. Det kan ikke ses at det av kunngjøringen av stillingen fremgår hvilken befalskategori, søknads- eller beordringsbefal, kunngjøringen henvender seg til. Det kan heller ikke etter min oppfatning trekkes noen slutning om dette på grunnlag av den foreliggende uttalelse fra nevnte råd i tilsettingssaker. Som anført av FD synes det ikke å være klare regler på dette området, jfr. FDs brev av 24 apr d å. Ifølge den praksis Forsvaret etter det jeg har fått opplyst følger, kan en stilling på det gradssjikt det her gjelder, besettes av søknadsbefal med mindre det er tale om en såkalt kvalifiserende stilling som anses nødvendig for den systematiske kvalifisering eller disponering av beordringsbefalet. Jeg antar etter dette at stillingen som NK/X kunne søkes av befal fra begge kategorier.

Da stillingen som nevnt ble kunngjort for befal i Sjøforsvaret, har såvel FO som FD hevdet at De ikke var søknadsberettiget til stillingen. Jeg er imidlertid enig med Dem i at De på bakgrunn av det som er anført i Sjøforsvarsstabens brev til Dem av 6 apr 84 der det heter at «Stillingen vil også være åpen for alle forsvarsgrener» – fikk en berettiget forventning om at stillingen ville bli kunngjort i samsvar med dette. Dette så meget mere som nevnte brev fra SST fremkom som svar på Deres anke over at KL NN, som senere ble tilsatt som NK, ble tilbeordret X som NK for perioden 4 jun 84 til 1 aug 87. Et annet forhold som selvsagt må komme sterkt inn ved vurderingen av om hvorvidt De var søknadsberettiget er at Deres søknad på stillingen ble behandlet og Deres kandidatur vurdert og tatt med i innstillingen. Spørsmålet synes etter dette kun å ha teoretisk interesse. Rent faktisk har myndighetene tatt konsekvensene av at De har søkt stillingen og behandlet søknaden som om De var søknadsberettiget. En avvisning av klagen på nevnte grunnlag, er det etter min oppfatning ikke dekning for.

Jeg har videre bemerket at det foreligger to innstillinger om besettelse av stillingen, en avgitt av FO/P og en av Generalinspektøren for Sjøforsvaret. I begge innstillinger er KL NN innstilt som nr 1 og De som nr 2. Forsvarssjefens råd i tilsettingssaker har imidlertid avvist behandling av innstillingen på formelt grunnlag. Saken ble heller ikke forelagt GISs råd i tilsettingssaker såvidt ses med den begrunnelse at rådet kun skal vurdere personell fra Sjøforsvaret for den aktuelle stilling. Tilsettingsmyndigheten, GIS, har således truffet sin avgjørelse på grunnlag av egen innstilling.

Jeg finner etter dette grunn til å kritisere flere sider ved saksbehandlingen. At saken er uheldig behandlet er for så vidt også erkjent av myndighetene uten at saksbehandlingsfeil er tillagt avgjørende betydning for tilsetningsvedtaket. Etter min oppfatning burde stillingen ha vært lyst ledig for befal fra alle forsvarsgrener i samsvar med det som er kommet til uttrykk i foran nevnte brev fra SST av 6 apr 84. Man ville derved ha oppnådd å svekke inntrykket av at stillingen kan ha vært forbeholdt en befalingsmann som var gitt spesiell teoretisk utdanning for tjeneste ved X. Dessuten ville innstillingen da ha blitt behandlet av Forsvarssjefens råd i tilsettingssaker. Dette ville ha gitt en mer betryggende behandling av tilsettingssaken. Til tross for

de påpekte saksbehandlingsfeil kan jeg ikke se at det foreligger grunnlag for et krav om fornyet behandling av tilsettingssaken med tilsidesetting av det vedtak som ble truffet. Jeg legger i denne forbindelse vekt på det som er anført av FO at selv om stillingen bare var utlyst i Sjøforsvaret, var det etter forsvarsgrenenes oppfatning ingen offiser i de øvrige forsvarsgrener som kunne anses bedre kvalifisert for stillingen enn de to som ble innstilt. Det var således i realiteten spørsmålet om et valg mellom de to presumtivt best kvalifiserte søkere til stillingen.

Valget av kandidat

Som nevnt er det to søkere som har konkurrert om tilsetting i stillingen som NK/X. Det hevdes i klagen at FO i sin avgjørelse har unnlatt å ta standpunkt til hvem av kandidatene som må antas å ha de beste kvalifikasjoner ut fra begrepet realkompetanse. Realkompetanse ses i regelverket definert som summen av formell kompetanse, ervervet erfarings og dyktighet.

KL NN som ble tilsatt i stillingen, var tidligere etter søknad beordret til å gjennomgå en etterutdannelse for å kvalifisere seg for tjeneste ved X. Etter at SJXs anbefaling var innhentet ble kapteinløytnanten beordret til å gjennomgå nevnte utdanning som besto i et 3-årig universitetsstudium med studiestart 1 sep 81. Formålet med denne utdanning var å høyne det faglige nivå ved X. KL NNs tjenestested etter gjennomført utdanning var også forutsatt å være X. Han fikk fast beordring som NK for perioden 4 jun 84 til 1 aug 87. Som følge av Deres anke over denne beordring ble den som kjent omgjort til beordring i uspesifisert stilling ved X. Etter utlysning av NK-stillingen ble så KL NN tilsatt med virkning fra 1 aug 85.

En vurdering av Deres og KL NNs kvalifikasjoner for denne spesielle stilling, viser at De har en bredere erfaring fra dette tjenesteområdet og at De ifølge fagmyndigheten også har det generelle faglige nivå for å være effektiv i stillingen. Hva den praktiske del av tjenesten angår antar jeg at De stilte sterkere enn Deres konkurrent som på sin side har ervervet seg de teoretiske kvalifikasjoner som man ønsket å tilføre skolen. Hva man ved en samlet vurdering av kvalifikasjoner skal legge mest vekt på anser jeg å være et skjønns-spørsmål. Jeg kan ikke se at det er belegg for å hevde at de overhodet ikke er foretatt en vurdering av kandidatene ut fra begrepet realkompetanse slik dette er definert. Selv om fagmyndigheten har vurdert Dem som bedre kvalifisert enn KL NN, anser også fagmyndigheten sistnevnte som kvalifisert for stillingen.

Det skjønns tilsettingsmyndigheten har foretatt for å finne frem til den av søkerne som etter en samlet vurdering av kvalifikasjonene anses som best kvalifisert for stillingen, er slik jeg ser det tatt på et akseptabelt grunnlag. Selv om jeg må gi Dem medhold i at sider ved saksbehandlingen kan kritiseres, har jeg ikke holdepunkter for å karakterisere tilsetningsvedtaket som urimelig.»

Klageren var ikke tilfreds med dette utfall og bragte saken inn for Stortinget som heller

ikke fant grunn til noen forføyninger i sakens anledning.

Ombudsmannen er kjent med at klageren senere, med støtte av sitt fagforbund, har tatt initiativ til å få innhentet en nærmere betenkning i saken fra privatpraktiserende advokat.

En oberstløytnant ønsket Ombudsmannens vurdering av en tilsettingssak der han selv var en av søkerne. Klagerens innvendinger knyttet seg til saksbehandlingen under tilsettingsprosedyren idet han hevdet at et viktig bilag til hans søknad ikke hadde fulgt med saken frem til tilsettingsmyndigheten. Dette bilag var en uttalelse fra psykolog som gjorde rede for hans vanskelige sosiale forhold i hjemmet. Disse forhold som var av spesiell natur, mente klageren det burde tas hensyn til ved tilsettingen.

Dersom han hadde fått stillingen ville dette medført en langt kortere daglig arbeidsreise og han ville derfor bedre kunne ivarta problemene i hjemmet.

Av opplysningene som Ombudsmannen innhentet fremgikk at det ved en misforståelse var blitt oppgitt at det aktuelle bilag ikke var med ved behandlingen. Departementets undersøkelser bragte for dagen at samtlige dokumenter var blitt vurdert ved tilsettingen. Tilsettingen hadde funnet sted på grunnlag av en bedømmelse av søkerens realkompetanse og at søker med lengst tjenesteansiennitet var tilsatt. Ombudsmannen skrev slik til klageren:

«Ved de innkomne uttalelser er det etter min oppfatning gitt en fyldestgjørende redegjørelse om de enkelte forhold. De har tatt opp i saken. Etter de opplysninger som nå er gitt må antas at det ikke foreligger saksbehandlingsfeil som har innvirket på avgjørelsen i tilsettingssaken. Den feil i saksbehandling som FD tidligere har påpekt bygger ifølge FD på misvisende opplysninger fra stabsens side. Det kan ikke være grunn til å betvile at samtlige vedlegg til Deres søknad på omtalte stilling var tilgjengelig ved rådsbehandlingen.

Jeg kan ikke se det er grunnlag for kritikk mot den avgjørelse som er tatt i tilsettingssaken, og beklager å måtte meddele at jeg ikke kan få gjort mere med saken.»

En løytnant hadde sammen med sitt fagforbund forjeves forsøkt å få endret opprykksdato som han mente uriktig var utsatt med 24 dager. I sin henvendelse til Ombudsmannen opplyste klageren at «datostriden» skyldtes uenighet om hvorvidt hans sommerferie i 1981 var å betrakte som avbrudd i tjenesten eller som del av et sammenhengende engasjement.

Våren 1981 var klageren, som da tjenestegjorde på engasjementskontrakt i Forsvaret, blitt opptatt som elev ved Befalsskolens øverste avdeling (BSØA). For å få tid til sommerferie før skolestart 11 august hadde han sagt opp sitt engasjement i Forsvaret fra 18 juli. Som ferielønn hadde fått utbetalt opptjent feriegodtgjørelse.

Dette feriefravær i tiden 18 juli – 11 aug var av Hærstaben registrert om avbrutt tjeneste og derfor ikke ansiennitetsgivende. Opprykksdatoen var således forskjøvet med 24 dager.

Klageren gjorde gjeldende at han pga manglende kunnskap om konsekvensene hadde sagt opp sin stilling fra feriens begynnelse. Han innså nå at han formelt burde ha bragt engasjementet til opphør ved feriens slutt, men mente at denne «bagatellmessige formalitet» ikke burde komme ham til ulempe.

Klagerens fremstilling ble bekreftet av de opplysninger Ombudsmannen lot innhente og på dette grunnlag skrev Ombudsmannen bl a slik til departementet:

«Jeg antar at løytnanten etter det opplyste ikke har noe krav på å få medregnet som tjeneste ferie han har avvirket etter opphøret av engasjementet den 18 juli 81. På den annen side er det her et spørsmål om ikke rimelighet bør tilsi at løytnanten får godkjent ferieavviklingen som tjeneste. Om kontrakten hadde utløpt pr skolestart den 11 aug 81, må antas at han i samme tidsrom, dvs 19 jul – 11 aug 81, ville ha avvirket ferie med lønn tilsvarende utbetalte feriepenge, jfr. lønningskontorets uttalelse. Det bør også legges vekt på at løytnanten etter opphøret av engasjementet ikke har hatt noen annen arbeidsgiver enn Forsvaret.

Jeg tør be om FDs uttalelse.»

Departementet var enig i dette syn og uttalte følgende i et brev til Hærstaben hvorav Ombudsmannen mottok kopi:

«Departementet finner det riktig ut i fra ovennevnte at offiseren får regnet perioden 19 juli til 10 august 1981 som tellende for hans ansiennitet, så lenge opptjent ferie ikke var avvirket, og at han ikke kunne avvikle ferie etter skolestart ved BSØA den 11 august 1981.

Vedtaket er gjort på grunnlag av Lov av 14 november 1947 om Ferie og Statens personalthåndbok pkt 218 flg.»

En fenrik som var innkalt til, og hadde bestått, opptaksprøve for flyopkurs klaget til Ombudsmannen over at han likevel var blitt frabeordret som elev ved kurset. Klageren gjorde gjeldende at det umulig kunne foreligge frabeordringsgrunn da alle opptaksprøver var bestått og annet kritikkverdig heller ikke var fremført.

Klagesaken ble forelagt GIH som innhentet uttalelse fra berørte instanser. Av de innkomne uttalelser fremgikk at det i opptaksvilkårene for skolen bl a var en bestemmelse om at «personell som tidligere har søkt Luftforsvarets Flygeskole er ikke søknadsberettiget».

Ved en beklagelig feil var det ved den aktuelle opptaksprøve ikke blitt registrert at fenriken flere år tidligere hadde gjennomgått, men ikke bestått opptaksprøven. Det ble ansett som utvilsomt at fenriken kjente til denne bestemmelse. Klagesaken ble således avvist og frabeordningen opprettholdt med den begrunnelse at klageren mot bedre vitende hadde søkt om opptak og at han hadde tilbakeholdt opplysninger av betydning for hans status som elev.

Ombudsmannen hadde ingen merknader til denne avgjørelse.

På vegne av en major mottok Ombudsmannen en henvendelse fra en befalsorganisasjon som ønsket Ombudsmannens uttalelse i en tilsettingssak. Majoreren mente seg usaklig forbigått i forbindelse med besettelse av en oberstløytnantstilling.

Det ble gjort gjeldende at klageren ikke sto tilbake i forhold til den tilsatte hva tjenesteuttalelser angikk, og at den tilsatte tidligere hadde vært gjennom 3 normalvurderinger og 3 ekstraordinære vurderinger for opprykk til oberstløytnant uten å ha konkurrert seg til opprykk.

Ombudsmannen innhentet uttalelser i saken fra departementet og forsvarsgrenstaben. Etter også å ha innhentet tilleggsopplysninger og kommentarer fra fagorganisasjonen avsluttet Ombudsmannen saken med følgende brev til foreningen:

«Jeg har nå mottatt de utbedte tilleggsuttalelser fra FD og FO og vedlegger til orientering en kopi av de innkomne brev datert hhv 6 nov og 22 okt d å.

Jeg har gjennomgått personellmappene for major X og den offiser som ble tilsatt i stillingen, oblt Y. Dette materiale viser et pluss til klageren når det gjelder formelle kvalifikasjoner og at han også i noen grad stiller foran hva tjenesteuttalelser angår selv om marginene her er små. På den annen side har oblt Y lengre ansiennitet som yrkesbefal (Y maj Y fra 1 jan 73, X maj Y fra 1 jan 81). Det ser ut til at lang ansiennitet er et av de momenter som er tillagt vekt ved utvelgelse av kandidat til stillingen, jfr. FOs uttalelse, selv om ingen enkeltfaktor skal tillegges avgjørende vekt ved vurderingen av en søkers realkompetanse for en bestemt stilling.

Det kan etter min oppfatning ikke være tvil om at major X må anses vel kvalifisert og skikket for stillingen. Uten å kjenne de øvrige søkers kvalifikasjoner, er det rimelig grunn til å anta at X er en av de søkere som

burde ha vært innstilt som kandidat til stillingen. Jeg finner således å måtte kritisere at innstillende myndighet i det foreliggende tilfelle, hvor det utvilsomt var flere kvalifiserte søker til stillingen, har nøyvet seg med å innstille en kandidat. Jeg viser for så vidt til at FD har anført om dette punkt i saken.

Jeg har likevel ikke funnet grunnlag for å rette kritikk mot det skjønne myndighetene har utøvet for å finne frem til den kandidat som etter en samlet vurdering er ansett som best kvalifisert for stillingen. Det er i saken ikke fremkommet noe som tyder på at det ved valg er tatt andre hensyn enn sakelige.

Jeg beklager derfor å måtte meddele at jeg ikke finner grunn til å foreta mere med saken.»

Før klagesaken var sluttbehandlet ble klageren tilsatt i en annen stilling og utnevnt til oberstløytnant.

En kaptein som etter refselsesordre var ilagt en bot på kr. 1 500 – subsidært 15 døgn vaktarrest, tok saken opp med Ombudsmannen.

Av refselsesordren fremgitt at kapteinen «under sykefravær den 22 aug 85 – legitimert ved egenmelding – istedet for å holde seg i ro hjemme dro til X festning for å utføre private gjøremål».

For dette forhold var han ilagt bot som foran nevnt. Kapteinen oppfattet dette som en regulær personforfølgelse, idet han tidligere i året ikke hadde hatt sykefravær og at det heller ikke kunne være hjemmel for refselse i et tilfelle som det foreliggende.

Kort tid etter at kapteinens klage var mottatt, fikk Ombudsmannen melding om at klageren hadde begjært seg tiltalt og at saken således var oversendt påtalemyndigheten.

I samsvar med vanlig praksis ble saken derfor stillet i bero som klagesak hos Ombudsmannen.

Ombudsmannen ble imidlertid innstevnet som vitne i saken under rettsbehandlingen.

Sivilt personell i Forsvaret

Det er behandlet 6 saker i denne gruppe, hvorav to fra tidligere år.

En sivil ansatt kjøkkensjef ønsket Ombudsmannens bistand i forbindelse med et oppgjør av feriegodtgjørelse som han på tross av purringer ikke hadde fått utbetalt.

Ved henvendelse til vedkommende lønnsavdeling fikk Ombudsmannen opplyst at den forsinkede utbetaling hadde sammenheng med manglende rapportering fra avdelingene klageren hadde tjenestegjort ved.

De manglende rapporter ble innhentet og oppgjør av feriegodtgjørelse ble foretatt i forbindelse med lønnsutbetalingen den påfølgende måned.

En grenader som hadde søkt på en stilling som maskinfører ved en militær avdeling, klaget til Ombudsmannen over usaklig forbigeelse ved tilsettingen. Klageren mente seg, ut fra sin utdanning og praksis, bedre kvalifisert for stillingen enn den søker som ble tilsett.

Ombudsmannen tok kontakt med avdelingen og ba om å få tilsendt de aktuelle dokumenter i saken, som kopi av kunngjøringen av stillingen, kopi av innstillingen og utskrift av tilsettingsrådets protokoll. Denne anmodning ble bare delvis imøtekommet idet avdelingen bl a anførte:

«Ombudsmannen har også bedt om å få tilsendt kopi av stasjonens innstilling til Tilsettingsrådet. Da deler av dette dokument inneholder vurderinger som etter Forvaltningslovens § 18, jfr. Forskrift 21 nov 1980 om parts-offentlighet i saker om tilsetting i den offentlige forvaltning § 3 a-c kan (og bør) undtas fra innsynsrett, beklager stasjonen at dokumentet ikke kan vedlegges.»

Ombudsmannen svarte avdelingen slik:

«En har bemerket at stasjonen ikke finner å kunne imøtekomme anmodningen herfra om å få tilsendt kopi av stasjonens innstilling til Tilsettingsrådet idet det er vist til de i medhold av Forvaltningsloven gitte regler om unntak fra parts-offentlighet i tilsettingssaker. Ifølge sin instruks (inntatt i KTF 1952 avd I, s 98-99) har imidlertid Ombudsmannen i forbindelse med saker som forelegges ham, rett til å søke opplysninger hvor som helst i Forsvaret med mindre sikkerhetsmessige hensyn er til hinder for det. Begrensningen i Ombudsmannens innsynsrett gjelder således kun opplysninger som av sikkerhetsmessige grunner er beskyttet. Det er også sikker praksis for at Ombudsmannen har fått utlevert opplysninger som det er spørsmål om i den foreliggende sak. Det kan for ordens skyld tilføyes at opplysninger unntatt fra parts-offentlighet, selvsagt ikke vil bli meddelt videre herfra. Anmodningen om å få tilsendt kopi av nevnte innstilling må derfor fastholdes.»

Stasjonen var imidlertid fortsatt i tvil om Ombudsmannens innsynsrett, men oversendte det utbedte dokument til Forsvarets overkommando med anmodning om en avgjørelse i saken.

Stasjonen uttalte bl a:

«Da stasjonen er noe i tvil om Ombudsmannen stiller i noen særstilling i forhold til Forvaltningslovens innsynsrett, vedlegges innstillingen for Forsvarets overkommandos avgjørelse.»

For Forsvarets overkommando ble innstillingen umiddelbart videresendt Ombudsmannen sammen med følgende oversendelsesbrev:

«Ombudsmannen for Forsvaret har i ref b under henvisning til sin instruks anmodet om å få tilsendt kopi av stasjonens innstilling i ovennevnte sak.

Stasjonen uttrykker i ref a tvil om Ombudsmannen stiller i noen særstilling i forhold til forvaltningslovens innsynsrett og imøteser overkommandos avgjørelse.

Av forvaltningslovens § 13 b nr 2 følger at taushetsplikten etter forvaltningsloven ikke gjelder overfor organer som skal forestå kontroll, hvorfor innstillingen oversendes vedlagt til Ombudsmannen. En har forøvrig merket seg Ombudsmannens uttalelse om at opplysninger unntatt fra parts-offentligheten ikke vil bli meddelt videre.»

Etter at de nødvendige dokumenter omsider var innhentet, måtte ombudsmannen konkludere sin saksbehandling med at det ikke var grunnlag for kritikk mot tilsetningsvedtaket og at det heller ikke hadde funnet sted saksbehandlingsfeil som hadde påvirket valget av kandidat.

I tillegg til denne har Ombudsmannen også behandlet et par andre tilsettingssaker der forbigått søker har reist kritikk mot ansettelsen.

En rengjøringsassistent fikk delvis medhold i et krav om etterbetaling. Saken hadde vært under behandling i flere år og en utstrakt korrespondanse hadde foregått mellom klageren, avdelingen, departementet og Ombudsmannen.

OMBUDSMANNENS BEFARINGER

Nemnda har i 1986 besøkt avdelinger i Troms og Finnmark, samt avdelinger i Trøndelag.

Brigaden i Nord-Norge

På Bardufoss ble nemnda mottatt av brigadesjefen, oberst Pran, oblt Fredriksen og major Jessen den 21 april.

Oblt Fredriksen orienterte om Troms landforsvars ansvarsområde og oppgaver. TLF har administrativt fellesskap med Brig N, noe som innebærer en rasjonell utnyttelse av det administrative personell.

Av oberstløytnantens redegjørelse fremgikk at brigadens kjøretøyer er av bra standard. Når det gjelder bygg- og anlegg foreligger det fortsatt store vedlikeholds- og moderniseringsbehov. Det ble fremholdt at dagens vedlikeholdstakt er for lav til å sikre en tilfredsstillende bygningsmessig standard. Bl a av hensyn til befalets trivsel bør innsatsen i

modernisering og oppussing av befalsmessene økes betydelig.

På mannskapssiden er målsettingen at samtlige skal kunne innkvarteres på 4-mannsrom innen 1992. Dette vil kreve bygging av 2 nye kaserner. Vedlikeholdstjenesten vil få bedre vilkår bl a ved at nye vedlikeholdshaller er under bygging.

Personellsituasjonen i brigaden preges for befalets vedkommende av stor gjennomtrekk. Befalets gjennomsnittsalder er nede i ca 25 år. Det store antall befal med kort tjenesteerfaring representerer en fare for sikkerheten i soldatopplæringen. Også av sikkerhetshensyn er det derfor nødvendig å iverksette personalpolitiske tiltak som kan stabilisere personalsituasjonen, og derved sikre et bedre erfaringsnivå. Når det gjelder korporaler og menige er personelltilgangen svært ujevn og skaper ulemper for soldatopplæringen. For eksempel er mannskapstallet vanligvis opptil 30 % lavere i januar sammenlignet med juni. Forsvarets overkommando har imidlertid lovet å vurdere tiltak for å utjevne personelltilgangen. Det har i de senere år vært en klar nedgang i det totale antall refselser, selv om det kan registreres en økning i antall trafikkkorsetninger.

I forbindelse med rasulykken i Vassdalen i mars, hvor 16 av brigadens soldater omkom, opplyste oblt Fredriksen at brigaden nå var mer sammensveiset enn noen gang, og at forholdet mellom befal og menige var svært godt. De problemer av tjenestlig art som oppsto umiddelbart etter ulykken var nå overvunnet og normal virksomhet gjenetablert. Brigaden hadde også mottatt reaksjoner som tyder på at ulykken ikke ville medføre sviktende tillit til Forsvaret fra sivilsamfunnets side.

Oblt Fredriksen redegjorde også for omleggingen til Brig 90, noe som vil øke brigadens kampkraft bl a ved innføring av en ny panserverneskadron. Den forsterkning med tyngre utstyr som dermed finner sted vil øke slitastjenesten på øvingsterrenget. Omorganiseringen øker behovet for større skyte- og øvingsfelt.

Det ble så holdt møte med brigadens tillitsmenn. Ombudsmannen ga en kort orientering om ombudsmannsordningen og om hensikten med nemndas befarings.

Fra tillitsmennens side ble det tatt opp en rekke konkrete saker som man ønsket forbedring av.

Flere av tillitsmennene klaget over dårlig telefonkapasitet og at myntapparatene ofte var i ustand. Ved flere tjenestesteder ble det påstått å være mangel på myntapparater til mannskapets disposisjon. Bl a ble det vist til

at det ved et kompani var kun to telefonlinjer på 40 mann.

Det ble også klaget over manglende dusjkapasitet og utilfredsstillende renhold av dusjene. Fra tid til annen forekom også mangel på toalettartikler, bl a mangel på toalettpapir. Nemnda vil be om at disse saker tas opp til behandling av de aktuelle militære avdelinger.

Nemnda var også anmodet om et møte ved tillitsmennene for brigadens MP-soldater. MP-troppen reiste krav om å få kompensert sitt store antall overtidstimer ved å få innvilget ekstra fridager. Ombudsmannen lovet å ta saken opp med brigadeledelsen.

Nemnda drøftet også aktuelle spørsmål med tillitsmennene for befalet og de sivilt ansatte. Bl a var befalets tillitsmenn opptatt av at reglene for opprykk og avancement i henhold til realkompetanse slik «Revidert befalsordning» forutsetter virkelig blir etterlevet.

Det ble etterlyst bedre tilbud om etterutdanning – særlig for de sivilt ansatte.

Befalsrepresentantene viste til at sersjantene under plikttjeneste har en dårligere ulykkesstatningsordning enn de menige mannskaper. Det ble bedt om at likebehandling snarest blir innført.

Skjold garnison

Nemnda ble mottatt av plasskommandanten, oblt Tellefsen, som orienterte om garnisonen. Han kom særlig inn på den spesielle situasjon som garnisonen befant seg i etter rasulykken i Vassdalen.

Plasskommandanten redegjorde også for de endringer som vil skje i forbindelse med etableringen av Brigade 90. Foruten det militære personell omfatter garnisonen over 90 sivilt ansatte og er således også den største sivile arbeidsplass i bygda. Han betegnet forholdet til sivilsamfunnet og de lokale myndigheter som meget tilfredsstillende.

En stor del av befalet har familien boende i Øverbygd. Det er derfor svært få pendlere blant befalet. Også dette har en positiv virkning på forholdet mellom Forsvaret og sivilsamfunnet i bygda.

Da en stor del av befalskorpset regelmessig består av nyutdannet personell som avtjener sin plikttjeneste, er skoleringen av befalet en særdeles viktig del av tjenesten og virksomheten ved garnisonen.

Den midlertidige ordning med adgang til førtidsdimittering pga utdanning og arbeid har påført avdelingen betydelige bemanningmessige problemer. Enkelte enheter mister mannskaper på grunn av slik dimittering i et omfang som gjør at normal øvelses-

virksomhet ikke kan opprettholdes. Han konkretiserte problemene slik:

- Avdelingen klarer ikke å bemannen alle avdelingsvåpen
- Stridsutholdenhet blir betraktelig redusert
- Evne til vakthold, sikring, patruljering sterkt redusert
- Mange omorganiseringer og omskoleringer for å være operativ
- Betydelig ekstrabelastning på gjenværende personell
- Forsterker problemet med å gi sjt og USK trening og erfaring.

Plasskommandanten anbefalte at denne ordning nå bringes til opphør.

De disiplinærmessige forhold viser en gledelig utvikling idet antall refselsler har gått ned fra ca 500 i 1983 til ca 300 i 1985. Også mobbingen blant soldatene er sterkt redusert, noe plasskommandanten mente særlig skyldtes den holdningsskapning blant soldatene som den sittende brigadeføderelse sterkt hadde bidratt til.

Plasskommandanten understreket sterkt behovet for et eget undervisningsbygg. Mangelen på et slikt bygg hemmer en effektiv opplæring og hindrer garnisonen i å utnytte den store interesse for kursvirksomhet.

Selv om de sanitære forhold er under utbedring vil det fortsatt ta lang tid før målet om 10 soldater pr dusj er oppnådd.

Behovet for et fellesverksted ble også sterkt fremholdt. Særlig blir dette behovet påtrengende i forbindelse med omorganiseringen. Garnisonen har også behov for tildeeling av vedlikeholdsmidler til befalsboligene. Bygningsmassen er under forfall pga utilstrekkelige bevilgninger til dette formål - ble det fremholdt.

Etter orienteringen ble nemnda tatt med på en omvisning på Maukstadmoen og i Holmen leir.

Kaserner, mannskapskjøkken og velferdsbygg ble besiktiget. I Holmen leir ble kaserner, kjøretøyverksted og lager besøkt under omvisningen.

Dagen ble avsluttet med middag i Rusta befalsmesse der brigadesjef oberst Pran var vert.

Setermoen garnison

Plasskommandanten, oblt Grinden, orienterte om Setermoen garnison som er landets største militærforlegning. Det militære personell utgjør 1/3 av kommunens befolkning. Setermoen garnison omfatter Infanteribataljon nr 1 (som skal nedlegges), Feltartilleribataljon, Sanitetskompani og elektronisk krig-

føringsavdeling samt Setermoen fellesverksted.

De disiplinære forhold på Setermoen skiller seg ikke vesentlig fra de andre garnisonene. De største grupperingene innen disiplinære forhold er ulovlig fravær og misbruk av alkohol. Det var et ønske fra plasskommandanten om begrensning av salgssteder og at alkoholovens bestemmelser om forbud mot salg av øl til berusede personer ble bedre overholdt.

Garnisonens bygninger er nedslitt pga at de årlige vedlikeholdsmidler ikke strekker til. Man er nå i gang med et fornyelsesprogram som skal gå over en 5 års periode.

Kapt Andreassen orienterte om garnisonens boliger som er bygget i 1950-årene. Det er nå i gang et oppussingsprogram med 8-12 boliger pr år og tjenestene blir kjøpt i nærområdet. Boligene ligger i et eget militært boligfelt og det var ønske om å kvitte seg med noe av den nåværende bygningsmassen, og at nye boliger kjøpes spredt i byggeområder.

Garnisonen har nå fått vedlikeholdshaller på 10x60 m som gjør at man kan gjøre effektivt vedlikehold også på vintertid. Setermoen fellesverksted skal utvides til en kostnad av 30 mill kr. Ti kaserner skal pusses opp og man skal gå ned fra 6 til 4-mannsrom.

Boligstandarden har en negativ virkning på stabiliteten for befalet. I og med at man har et stort antall boliger er ikke de dårligste i bruk. Befalet er blitt yngre og yngre. Gjennomsnittsalderen er nå 24-25 år.

Oblt Skjøstad orienterte om Infanteribataljon nr 1 og om nedleggelsen i forbindelse med etableringen av Brig 90.

Det registreres ca 400 refselsler pr år som pådras av 6-8 % av mannskapene. Ulovlig fravær er den hyppigste refselsårsak. De fleste refselsaker blir avgjort ved bøter.

Våpen og kjøretøyer er av meget god standard.

Bygningsmassen er hovedsaklig fra 1954-56 og noen få fra krigens dager. Ny kaserner ble bygget i 1980 og ny vedlikeholdshall i 1985.

Oblt Økland orienterte om avdelingens berøring med den forestående omorganisering til Brig 90 som 6. Divisjon er tildelt ansvaret for. Garnisonen vil bli tilført nytt materiell og utstyr som vil bidra til en betydelig effektivisering. Omorganiseringen ventes fullført i løpet av 1987.

Nemnda besøkte så sanitetskompaniet der kapt Munkelien orienterte. Av dagens personelloppsetning på ca 270 personer er det fem kvinnelige befal og 10 sivilt ansatte.

Kasernen som ble besiktiget viste seg å være av bra standard.

Nemnda fikk også orientering om materiellsituasjonen ledsaget av en materielldemostrasjon.

Fenr Aune redegjorde for sanitetstjenesten og viste ved en demonstrasjon hvordan den feltmessige førstehjelpstjeneste var lagt opp.

Evakueringstjenesten ble gjennomgått.

Under befaringen av Artillerileiren la nemnda spesielt merke til at lagerrommene for kjøkkenet var i dårlig forfatning. Mangelen på dusj og avkledningsrom for kjøkkenpersonellet må også påpekes.

Mannskapsrommene har fått nye vinduer og er nyoppusset. Disse er nå av bra standard, men fortsatt forlegges 7 mann på hvert rom.

Kapt Kojedal orienterte om Panserbataljonen og ga nemnda en instruktiv demonstrasjon av det avanserte utstyr avdelingen har til disposisjon.

Under den avsluttende spørreunde og oppsummering ble det særlig tatt opp spørsmål som angår soldatenes omgang med alkohol. Det ble påpekt at tilgangen på alkohol er blitt større og at disiplinærsaker som følge av beruselse viste en stigende tendens.

Derimot kunne det konstateres at narkotikaproblemet nå er svært begrenset i brigaden.

I forbindelse med velferdstjenesten ble ønsket om utvidelse av flyrutetilbudet særlig understreket. Brigaden ønsker flere flyseter i tillegg til dagens tilbud.

Garnisonen i Porsanger

Nemnda ble mottatt av sjefen for Finnmark landforsvar, oberst Rønning og sjef GP, oblt Kjelling. Oberst Rønning orienterte om Finnmark landforsvar som strekker seg fra Lyngen i vest til den norsk/sovjetiske grense i øst, og dekker dermed et landområde som er betydelig større enn Danmark. Militært sett må det sies å være et stort misforhold mellom areal og personellstyrke.

I tillegg til de rent beredskapsmessige oppgaver har Forsvaret også ansvaret for grensevakten mot Sovjet og Finland.

Oberst Rønning fremhevet også Heimevernets store betydning for forsvaret av Finnmark.

Som en forsøksordning skal det i 1986 opprettes et rekruttkompani ved GP som vil medføre at disse får hele sin førstegangstjeneste i landsdelen. Man regner med dette å høyne vernepliktsandelen av årskullene i Nord-Norge, særlig i Finnmark.

I forbindelse med flytransporttjenesten fremholdt obersten behovet for å utbedre mulighetene for «haik». Dessuten skaper det store problemer for mannskapene og perso-

nell forøvrig at det ikke er mulig å oppnå bekvemt plass for returen fra Sør-Norge.

Et annet stort problem for personellet er mangelen på yrkestilbud lokalt i Finnmark for befalets ektefeller, og mangelen på videregående skoletilbud for ungdom. Dette fører til økt langpendling for befalet.

Som aktuelle tiltak i denne sammenheng ble bl a antydnet:

1. Bedre flytilbud for familiemedlemmer.
2. Bedring av boligstandarden.
3. Øket flyttingstillegg for befal som flytter med familien.

Oberst Rønning kom så inn på den forestående omorganisering ved Luftforsvarets stasjon Kautokeino. Her vil det som følge av at stasjonen blir underlagt fjernstyring finne sted en bemanningsreduksjon fra ca 100 til 22 mannskaper. Bemanningsreduksjonen blant befal og sivile vil bli ca 40 personer.

KNM «Vadsø» som er tatt ut av tjeneste vil foreløpig ikke bli erstattet med nytt fartøy – men områdene i Øst-Finnmark vil få hyppigere besøk av Sjøforsvarets fartøyer.

I forbindelse med vegutbyggingsplanene fremholdt obersten det militært betenkelige i en eventuell ny vegforbindelse mellom indre Finnmark og Reisadalen.

Etter oberst Rønnings redegjørelse hadde nemnda møte med soldatenes tillitsmenn fra samtlige militære avdelinger under FLF.

Etter at Ombudsmannen først hadde gitt tillitsmennene en kort orientering om ombudsmannsordningen og redegjort for formålet med nemndas besøk, fikk tillitsmennene anledning til å ta opp saker etter eget ønske. Tillitsmennene var særlig opptatt av flyreisemuligheten mellom tjenestestedene i Finnmark og Sør-Norge. Soldatenes hjemreisemuligheter må vesentlig forbedres ble det understreket.

Tillitsmennene pekte også på det store behovet for velferdstiltak fra militær side i Finnmark da lokalsamfunnene ofte er små og derfor har få tilbud overfor soldatene.

Også verkstedsektoren har behov for økte bevilgninger og det ble særlig bedt om å prioritere utdanningen av verkstedassistenter. Det ble bl a vist til at GP nå har fått et ypperlig verkstedbygg.

Det ble uttrykt tilfredshet med det nye velferdsbygget ved GP, som nok er noe av det beste i sitt slag i landet.

Tillitsmennene ga ellers uttrykk for et ønske om bedre aktivitet i tjenesten slik at ferlighetene skal «sitte» bedre.

Neste dags program startet med en redegjørelse om Garnisonen i Porsanger ved oblt

Kjelling som også ble assistert av en del av hans nærmeste medarbeidere.

GP-sjefen betegnet personellsituasjonen ved garnisonen som stort sett bra. Man var bra dekket med nødvendig ekspertise, men savnet sterkt en fysioterapeut ved avdelingen.

Samarbeidet med mannskapenes tillitsmenn fungerer meget tilfredsstillende og aktiviteten er økende.

Ordningen med førtidsdimettering skaper imidlertid problemer. Retningslinjene er dessuten upresise. Fra tid til annen medfører førtidsdimetteringene en urovekkende belastning på beredskapen og en økt byrde på de mannskapene som må fullføre sin tjeneste. Det faktiske omfang av førtidsdimetterte ble fremlagt som statistikk – som tidligere var oversendt Ombudsmannen.

Disiplinærproblemene er i hovedsak konsentrert om ulovlig fravær og beruselse.

GP-sjefens erfaring var at bedre kasernetilbud medførte færre disiplinærsaker, idet refselsesfrekvensen er lavere der det kun bor fire mann på hvert rom.

Med innføringen av den 5. gratis permisjonsreise er haikemulighetene nærmest bortfalt.

Narkotikaproblemet ble betegnet som svært beskjedent ved GP.

Etter orienteringen foretok nemnda en befaring av anleggene ved garnisonen. Ca 170 befal og ca 70 sivile benytter befalsmessene som har stort behov for kapasitetsmessig utvidelse. Særlig er kapasiteten i oppholdsrom utilfredsstillende.

Major Knutsen orienterte om den forestående ombygging av et tidligere kantinebygg som skal gi plass til innkvartering av USK-elever. Ombyggingen vil gi gode innkvarteringstilbud til en meget rimelig pris, og påregnes fullført innen 1 sep 1986. Likevel må forlegningskapasiteten ved GP betegnes som utilfredsstillende. Mangelen er på ca 110 sengeplasser.

Forholdene for de ansatte ved mannskapskjøkkenet trenger forbedring. Nemnda registrerte bl a at det ikke finnes oppholdsrom, garderobe etc for kjøkkenpersonellet.

De påpekte anleggsmessige mengler bør gis prioritet ved fremtidig budsjettopplegg.

Garnisonen i Sør-Varanger

I GSV-sjefens fravær ble nemnda mottatt av major Andreassen som orienterte om garnisonen og dens oppgaver – bl a om grensevaktopp gavene. Han orienterte også om Sør-Varanger kommune generelt som deler grense både med Finland og Sovjetunionen.

Ved GSV gjenstår fortsatt flere påtrengende bygningsmessige oppgaver. En ny kaserne som nå er under fullføring vil gi visse nødvendige forbedringer på forlegningssektoren. De eksisterende kaserner har et umiddelbart behov for rehabilitering, ikke minst med sikte på en forbedring av dusjer og de hygieniske forhold forøvrig.

Også verkstedssektoren lider under bygningsmessige mangler – særlig i betraktning av den forventede utvidelse av materiellparken ved garnisonen.

Nemnda registrerte også mangel på undervisningsrom og manglende romkapasitet ved kantinen.

Mannskapenes tillitsmenn påpekte også mangel på muligheter for innendørs idretts-trening.

Major Andreassen betegnet personellsituasjonen ved garnisonen som gunstig, selv om man nok ikke kan utelukke knapphet på befalsiden i fremtiden. Han mente imidlertid at den reviderte befalsordning som gir befallet større muligheter for permanent etablering ville kunne ha positive virkninger for et tjenestested som GSV.

Også ved GSV har man registret den svekkelse av flyreisetilbudet for «haikende» som har funnet sted. Antallet flyavganger er redusert med to avganger pr uke.

De disiplinære forhold ble betegnet som normale. Refselsesfrekvensen varierer imidlertid sterkt mellom de ulike kontingenter.

Under nemndas møte med tillitsmennene for de vernepliktige ble nemnda konfrontert med et sterkt ønske om forbedring av flyreisetilbudet. Det ble særlig vist til at en ordinær flybillet fra Kirkenes til Sør-Norge koster mannskapene to måneders dagtillegg.

Mangelen på et aktivitetshus fører til at kantinen blir eneste samlingssted for soldatene – noe som medfører stort forbruk i kantinen. Det ble nevnt et gjennomsnittsförbruk på ca kr 30,- pr dag pr soldat. Den plassmangel som derved oppstår i kantinen medfører redusert trivsel for mannskapene. Det ble opplyst at forholdene ved kantinen ville bli noe bedre ved en forestående ombygging og ved at en tilstøtende leilighet blir frigjort for utvidelse av kantinen.

Tillitsmennene påpekt også mangler med renholdet av kjørler, tallerkner etc. Det ble opplyst at dette problemet var under oppsikt og det var søkt om midler til utbedring av oppvaskmulighetene ved mannskapskjøkkenet.

Nemnda må konstatere at det ved GSV synes å være et særlig behov for bygningsmessige tiltak – både for hva nybygg og rehabilitering angår. De klimatiske forhold stiller og-

så særlige krav til bygningsmessig standard og vedlikehold.

Nemndas besøk ved GSV ble avsluttet med et besøk pr helikopter ved Grense-Jacobselv grensevaktstasjon som er under utbygging. Nemnda ble orientert om stasjonen og om grensevakttjenesten generelt.

Distriktskommando Trøndelag

Befaringen ble gjennomført etter et program utarbeidet av DKT på vegne av Forsvarskommando Sør-Norge. Major Julseth bistod nemnda som følgeoffiser under befaringen.

Befaringen ble innledet med et besøk ved DK-staben der DK-sjefen, genlt Bergersen, orienterte om distriktskommandoens oppgaver og om organiseringen av forsvaret av Trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal fylke, som er det geografiske ansvarsområde for DKT.

General Bergersen kunne vise til en meget betydelig byggeaktivitet i regi av Forsvaret i de tre nevnte fylker. Bare i 1986 vil det bli utført byggearbeider i DKT-området for ca 1 milliard kroner. En vesentlig del av disse arbeider utføres i forbindelse med den vedtatte forhåndslagring av alliert utstyr og materiell i trødelagsområdet. Generalen understreket betydningen av de viktige transportlinjer mellom Sør-Norge og Nord-Norge som passerer trødelagsområdet. Forhåndslagringen vil gi bedre muligheter også for sikring og beskyttelse av disse transportlinjene. Betydningen av den pågående forhåndslagring bør også vurderes i lys av at vi selv har lite stående styrker i DKT-området.

Generalen orienterte også om de problemer som er oppstått ved den lokale protest fra lossearbeiderne i Trondheim mot ilandføringen av det allierte utstyr som skal forhåndslagres.

Om organisasjonsendringene uttalte DK-sjefen at de ofte møttes med protest fra personellet side, men samarbeidet om disse saker ble likevel betegnet som godt.

Verkstedtjenesten er under ombygging ved etablering av et sentralverksted for området. Dette innføres som en prøveordning for 2 år.

En sammenslutning av FR 5 og SANKP 5 vil kunne gi rasjonaliseringsgevinster.

DK-sjefen viste også til at spørsmålet om etablering av skytefelt på Nord-Fosen fortsatt var uavklart. Saken bearbeides med sikte på fremleggelse for Stortinget i løpet av våren 1987.

Til slutt påpekte DK-sjefen at administrative organer i Forsvaret i unødig grad belastet med utredninger, beregninger og ana-

lyser som ofte har liten nytte. For å spare ressurser etterlyste generalen mer målrettede analyse- og utredningsoppgaver.

Værnes flystasjon

Nemnda ble mottatt av stasjonssjefen, oblt Hove, som orienterte om virksomheten ved flystasjonen.

Han viste til at Værnes-området har «militær bakgrunn helt fra 1635 og har hatt status som flystasjon siden 1912. Flystasjonen gjennomgår nå et omfattende ombyggingsprogram. Nytt dekke på rullebanen er lagt, nye innflyvningslys innstalleres, mer parkeringsplass for fly og ny hangar bygges. Dessuten pågår arbeider i forbindelse med innføring av nytt lavforsvar for flyplassen, og det vil bli bygget ny forlegning for mannskaper og befal. I eldre kaserner er de sanitære forhold under utbedring. Disse arbeider vil bety en vesentlig standardheving av Værnes flystasjon som forsvarsanlegg.

Stasjonssjefen ga også en grundig redegjørelse om flyverutdannelsen som dels foregår ved Værnes flystasjon og dels ved baser i USA.

Ved siden av de nevnte aktiviteter er stasjonen også vertskap for Luftforsvarets rekruttskole for mannskaper fra Nord-Norge og Trøndelag.

Det har de senere år vært visse problemer med å skaffe leger og tannleger, noe som bl a har sammenheng med det store antall kvinnelige studenter innen disse fagfelt.

Etter stasjonssjefens orientering foretok nemnda en besiktigelse av stasjonens bygninger.

Nemnda merket seg særlig at kantinen ikke har tilfredsstillende kapasitet og har også stort behov for utvidelse av kjøkkenets lagerkapasitet. Messen er relativt ny og av god standard, men har behov for lydpendende tiltak.

Etter besiktigelsen holdtes møte med mannskapenes tillitsmenn som ble ledet av hovedtillitsmannen.

Hovedtillitsmannen opplyste at det var avsatt 3 timer pr uke til arbeidet som HTM. Han mente det var behov for en utvidelse av time-tallet, særlig pga oppgavene i tilknytning til rekruttskolen.

Det ble etterlyst større møtehyppighet innenfor tillitsmannsordningen ved stasjonen. Som en forklaring på at møter sjelden holdes, ble det vist til at ledelsen var sterkt belastet med den store byggeaktiviteten ved stasjonen. Den lave møtefrekvensen førte imidlertid til at tillitsmennene ikke følte seg tilfredsstillende orientert og tatt med på råd før avgjørelsen i saker som sterkt berører mannskaperne.

Tillitsmennene opplyste at enkelte tjenestekategorier hadde en urimelig lang ukentlig tjenestetid. HTM var i gang med å utarbeide et forslag med sikte på redusert vaktbelastning for disse gruppene.

Tillitsmennene pekte også på at det var behov for økte velferdsmidler til aviser, tidskrifter etc, idet det meste av velferdsmidlene nå går med til utgivelse av leiravisen.

Tillitsmannen for UB-korporalene påpekte det betenkelig i at UB-korporaler blir beordret som nattevaktsejere og overordnet MP-soldater. Han mente dette var en uheldig ordning da UB-korporalene ikke har tilstrekkelig opplæring i MP-fag. Denne ordning var innført uten at saken først var forelagt tillitsmennene til uttalelse. Det ble også påpekt mangler ved sanitetstjenesten og det ble anbefalt opprettelse av stilling som garnisons-tannlege. Et annet forslag var at det ved rekruttskolen bør innføres en «troppens time» for å gi mannskapene bedre muligheter for å ta opp konkrete problemer i troppen. Tillitsmennene fremholdt som et prioritert ønske at samtlige kaserner raskets mulig blir utstyrt med egne sanitæranlegg.

Basert på erfaring fra konkrete saker mente tillitsmennene at stasjonen burde knytte til seg en psykolog. Stasjonen ble karakterisert som et bra tjenestested.

Nemnda hadde også møte med representanter for stasjonens befalsorganisasjoner og sivilt ansatte.

Fra befalets side ble det særlig uttrykt nødvendigheten av at de ledige befalsstillinger snarest blir besatt.

Representanter for de sivile etterlyste en snarlig avklaring av den praktiske gjennomføring av arbeidstidsforkortelsen som skal finne sted fra 1 jan 1987. Det ble ellers fremholdt at meldingen om møtet med ombudsmannnemnda var mottatt på kort varsel, og at det derfor var blitt lite tid til forberedelser.

Ørland hovedflyplass

Nemnda ble mottatt av stasjonssjefen, oberst Ueland sammen med hans nærmeste medarbeidere.

Stasjonssjefen ga først en orientering om stasjonens opprinnelse, dens formål og virksomheten i dag.

Stasjonen, som opprinnelig ble anlagt av tyskerne, spiller en vesentlig rolle i vårt totale luftforsvar. Foruten 2 redningshelikoptere er det stasjonert et antall F-16-jagere tilhørende 338 skvadron, og stasjonen betjener allierte fly i kontroll- og varslingstjenesten. Stasjonen forbereder nå mottak av HAWK luftforsvarsraketter.

Stasjonssjefen påpekte behovet for for-

nyelse av redningshelikopterne, i det vedlikeholdsproblemer etter hvert er blitt meget store.

For AVACS-flyene er det bygget nye hangarer, mens de eldre hangarene er av heller utilfredsstillende standard.

Det er utarbeidet program for forsterkning av rullebanen og for utbedring av navigasjonssystemene.

Flystasjonen har kapasitet for større utnyttelse for sivile luftfartsformål, noe stasjonssjefen uttrykte interesse for.

Forlegningsforholdene for mannskapene er varierende, men vil bedres ved at stasjonens PV-tropp snart flyttes til Nord-Norge. Dette fører til at den dårligste av kasernene da tas ut av bruk som fast forlegning. Mannskapene innkvarteres på 4 og 6 manns rom. Stasjonen har imidlertid ikke fasiliteter for mottak av kvinnelig personell.

Befalssituasjonen ble betegnet som til dels vanskelig idet 21 % av befalsstillingene nå står ubesatt. Over 60 % av det tekniske befall er over 50 år. Derimot ble flyversituasjonen betegnet som relativt bra.

Som et problem for de vernepliktige mannskaper ble det vist til at hjemreisemulighetene for personell fra Vestlandet var svært dårlig pga dårlig utbygget kommunikasjoner. Som en følge, bl a av dette, ønsker stasjonen å forbedre fritidstilbudene, men stasjonen mangler fritidsbygg og et tilfredsstillende velferdsbygg. Det er heller ikke ansatt UV-leder.

De disiplinære forhold ble betegnet som bra. Ulovlig fravær er hyppigste refselsgrunn.

Til slutt nevnte stasjonssjefen at forholdet til de lokale myndigheter er svært bra, og at 28 % av kommunens sysselsatte er ansatt i Forsvaret.

Etter stasjonssjefens orientering ble det holdt møte med soldatenes tillitsmenn og egne møter med tillitsmennene for befalet og de sivilt ansatte.

Tillitsmennene understreket det gode samarbeid med stasjonens ledelse. Som spesielt ønskemål fremkom fra de vernepliktiges side en anmodning om at ordningen med tilbud om opplæring for utvidet førerkort måtte opprettholdes. Det er fare for at dette populære tilbud vil falle bort. Mannskapene viste til at stasjonen disponerte eget vogntog for dette formål og at det således var urimelig om tilbudet skulle bortfalle som følge av mangel på lønnsmidler til sjåførlærere. Det ble også uttrykt ønske om endring av turnusordningene for å redusere den sterke vaktbelastningen.

Mannskapene var særlig tilfreds med at det

nå var etablert eget helsestudio som et populært tiltak.

Befalets representanter var særlig opptatt av at den utstrakte bruk av overtidsarbeid i hovedsak blir kompensert ved avspasering istedet for overtidsgodtgjørelse. Dette fører til at viktig arbeid ikke blir utført – eller blir utført utilfredsstillende. Man ønsket at stasjonen fikk adgang til å nytte de innsparte lønnsmidler som følge av vakanser, til betaling for overtidsarbeid. Det ble bl a nevnt at redningsskvadronen hadde utstrakt bruk av overtid, ofte uten noen form for overtidsgodtgjørelse til personellet.

Det ble ellers etterlyst flere konkrete tiltak overfor befalet. Nye personalpolitiske utredninger er det ikke behov for – mente tillitsmennene.

Representantene for de sivilt ansatte påpekte et ønske om bedre muligheter for fysisk trening ved stasjonen. Man ønsket fri bedriftslegeordning på linje med befalet og det ble uttrykt ønske om adgang til å konsultere stasjonslegen. Tillitsmennene trodde det var mulig å bedre personellsituasjonen ved Ørland dersom flere stillinger ble overført fra militær til sivil status.

Etter besøket på Ørland reiste nemnda til Hysnes.

Trøndelag sjøforsvarsdistrikt, Hysnes

På Hysnes ble nemnda mottatt av kom.kapt. Røsok, TSD/stab, kom.kapt. Hovland, sjef Gruppe Agdenes og kapltlt Nilsen, sjef rekruttskolen, Hysnes.

I sin orientering for nemnda nevnte kom.kapt. Røsok det noe betenkelige i nedleggelsen av Hysnes fort selv om nytt fort etableres i nærheten.

Han påpekte også den store gjennomtrekk av befal ved rekruttskolen da en stort sett var henvist til å nytte plikttjenestebefal.

Under befaringen av bygg og anlegg merket nemnda seg spesielt at såvel fritidsbygget, velferdsbygget og idrettshallen var i bra forfatningen, men at kapasiteten ikke er tilstrekkelig i forhold til den aktivitet som foregår. Svømmehallen er på kun 12,5 m, mens man burde hatt en halle på 25 meter.

Også kjøkkenet i kantinen trenger utvidelse.

Verkstedstjenesten er i dag spredt rundt i en rekke mindre bygninger, men planer er utarbeidet for et sentralverksted. Dette er kostnadsberegnet til 10 mill kroner. Det foreligger også planer for bygging av ny sykestue.

Lagerbygningene er til dels uhensiktsmessige. Nemnda merket seg også at depoet manglet tilstrekkelig lagerplass. I tillegg til

forannevnte planer er det også planlagt oppført et nytt forvaltningsbygg.

Velferdsoffiseren ba om at hans kontordame som hadde vært midlertidig ansatt i stillingen i 3-4 år, nå måtte gis fast ansettelse. Nemnda antar at dette nå vil bli nærmere vurdert.

Under nemndas møte med befalets tillitsmenn ble en rekke personellspørsmål berørt. Det ble bl a nevnt at Hysnes mangler personelloffiser, noe som unødig belaster sjef og NK ved avdelingen. Man ønsket generelt overføring av flere stillinger fra Trondheim til Hysnes.

Tilbudet om leiligheter er bra, men det er mangel på hybler. Man ønsket derfor at noen leiligheter ble ombygget til hybler.

FDI 13/IR 13, Steinkjersannan

Den 3. dag under nemndas befaring gikk med til besøk hos FDI 13/IR 13, Steinkjersannan. Nemnda ble mottatt av sjef FDI 13, oberst II Sakshaug og sjef 13. brigade, oberst Normann, stsj FDI 13, oblt Kallar, sjef FDI 13/IØ 3, oblt Eidem og deres nærmeste medarbeidere.

Oberst II Sakshaug ga nemnda en orientering om avdelingen, dens organisasjon og virksomhet. Avdelingen omfatter også HV-13 som han ønsket en bedre koordinering med. IØ 3 har eneansvaret for rekruttopplæringen for Hæren i Møre, Trøndelag og Nord-Norge. I tillegg kommer utdanning av 90-100 USK-korporaler pr år. Mangelen på tilfredsstillende øvingsområde er et stort problem i utdanningsvirksomheten. Avdelingen har store vansker med adkomsten til hovedfeltet for øvingene, og ekspropriasjon av veigrunn synes påkrevet.

Oblt Eidem opplyste at befalssituasjonen ved rekruttskolen nå var tilfredsstillende selv om han kunne ønsket seg et noe høyere erfaringsnivå. Han uttrykte tilfredshet med dagens rekrutter. Av det totalt antall innkalte mannskaper til rekruttskolen møter ca 90 %. Av dem får så ca 90 % kjennelsen «stridende». Disiplinærproblemene er relativt få og små. Ulovlig fravær er hyppigste refselsgrunn. Fra rekruttskolen uttas etter behov et antall skikkede soldater til USK-utdannelse.

Tillitsmannsordningen fungerer tilfredsstillende og forholdet mellom befal og menige må betegnes som stadig bedre de senere år – sa oblt Eidem. Han berørte også militærnekterspørsmålet og kunne opplyse at ca 30 % av militærnektene i hans region kommer fra Troms-/Finnmark-området.

Avdelingen er nå fasilitetsmessig forberedt på å motta kvinnelige rekrutter, men antallet har hittil vært svært lavt.

Under befaringen av bygningsmassen merket en seg at kjøkkenet ved mannskapsmessen manglet kjølerom, heis og sosialrom for kjøkkenpersonellet. Depotet holder til i en eldre brakke som ikke tilfredsstillende plass-behovet. Nytt sentraldepot er imidlertid planlagt. Avdelingen har en større vedlikeholdshall under bygging.

Av ytterligere bygningsmessige ønsker pekte FDI-sjefen på behovet for ny kaserne, nybygg for hovedvakt, idretts-/ekseserhall og nytt sentraldepot.

Nemndas besøk ble avsluttet med møter med mannskapenes, befalets og de sivilt ansattes tillitsmenn.

Mannskapenes tillitsmenn var opptatt av kaserneforholdene for lagførerskolen hvor en ønsket seg bedre vedlikehold og installering av vasker på hvert rom.

Ved rekruttskolen ble det påpekt mangel på telefonautomater. Generelt ønsket man oftere tømning av telefonautomatene. Det ble uttrykt tilfredshet med velferdstilbudene. Biljardbord ble etterlyst. USK-elevene og lagerførerskoleelevne ønsket bedre impregnering av sine uniformer.

Fra de sivilansattes side ble det fremholdt behov for utstyr til løfting av tunge gjenstander ved avdelingen.

Befalsrepresentantene tok opp spørsmål i sammenheng med beordringssystemet og viste til det uheldige i at også 55-åringer blir beordret.

FDI 12, BSIT

Ved FDI 12/IR 12 ble nemnda mottatt av bl a sjef FDI 12, oberst II Lund som orienterte om oppgaver og organiseringen av avdelingen. Han opplyste bl a at hele 10 forskjellige avdelingen har sin administrasjon på Peraunet. FDI forvalter hele 40 000 m² bygningsflate.

Foruten avdelingens oppgaver i forbindelse med forsvaret av egen region er avdelingen også vertskap for britiske avdelinger under deres vinterøvelser i Trøndelag. En ny oppgave oppstår når avdelinger fra USA i nær fremtid begynner vinterøvelser i Trøndelag.

Major Tveit orienterte om BSIT og ledsaget nemnda under befaringen av skolens nye bygninger som er av høy standard og godt egnet for formålet. Etter at den gamle skolebygningen er ferdig restaurert synes de viktigste bygningsmessige behov ved skolen å være dekket.

Ved Peraunet leir orienterte major Udtian om leirens virksomhet og de bygningsmessige forhold. Det store antall bygninger leiren i dag består av gir en urasjonell drift og høye drifts- og vedlikeholdskostnader. Det er stort behov for mer tidsmessige anlegg.

I leiren tjenestegjør fra 90 til 160 mannskaper. Disse utfører en stor del av vedlikeholdsarbeidene i leiren. Nemnda la merke til at mannskapene selv bl a hadde restaurert en forlegning for 20 mann og at mannskapenes oppholdsrom var restaurert ved mannskapenes innsats.

Også en vesentlig del av kontortjenesten utføres av tjenestepliktige mannskaper. Det foreligger fortsatt et betydelig vedlikeholdsbehov ved Peraunet, bl a er det behov for bedre isolasjon i mannskapsforlegningen. Det er dessuten behov for mer oppholdsrom.

Det ble også opplyst at det er behov for flere befalsboliger i Trondheim.

Tillitsmennene for mannskapene var tilfreds med de tjenestlige forhold og hadde få saker å ta opp med nemnda.

Under møtet med tillitsmennene for befal og sivile ble det pekt på at den lange ansettelsesprosedyre i Forsvaret ofte fører til at de best kvalifiserte søkerne har fått tilsetning annet sted før ansettelse i Forsvaret kan meddeles.

Det ble generelt etterlyst bedre informasjon om ansattes plikter og rettigheter, og bedre opplæring om rettigheter etter hovedavtalen.

Arbeidsforholdene ble fremstilt som gode, men den store øvingsaktiviteten skapte tidvis stort arbeidspress. Avspasering som lønn for overtidsarbeid ble karakterisert som en dårlig løsning da dette etterlater seg mye ugjort arbeid.

Også behovet for en bedring av boligsituasjonen for det yngre befal ble nevnt. Det manglende boligtilbud fører til at mange slutter i Forsvaret ble det sagt. Man ønsket økonomiske tilbud for å skaffe egen bolig.

I forbindelse med RBO mente befalets representanter at det tekniske befal har utilfredsstillende avansementmuligheter og som skaper avgangsproblemer. Disse bør gis KS II-status, mente tillitsmennene.

Luftkrigsskolen (LKSK)

Ved Luftkrigsskolen ble nemnda mottatt av oblt Stamnes. Av hans redegjørelse fremgikk at skolen for tiden har 4 ubesatte stillinger. Den økte aktivitet ved skolen har medført behov for ytterligere stillinger og det er således søkt om opprettelse av 14 nye stillinger.

Skolen ble opprettet i 1949 og flyttet til Trondheim i 1961. Skolens bygninger er av god standard, men kapasiteten er mer enn fullt utnyttet. Plassmangel er således et generelt problem ved skolen.

Også under nemndas møte med tillitsmennene for personalet og kadettene fremkom spørsmål med tilknytning til plassmangel ved skolen.

Kadettene pekte på mangelen på studieledere som ofte førte til at kadettene må undervise hverandre på KS II. Det ble gitt uttrykk for god kontakt mellom kadettene og ledelsen.

Befaringen ble avsluttet med besøket ved LKSK.

Ved samtlige av de besøkte avdelinger orienterte Ombudsmannen om ombudsmannsordningen. Han orienterte også om hensikten med nemndas befaring og besvarte spørsmål som ble tatt opp av personellet og mannskapenes tillitsmenn.

Oslo i februar 1987.

Per A. Utsi

Ola D. Gløtvold

Kjell Reinsfelt

Georg Jacobsen

Per Håpnes

Gunvor Schmitler

Liv Stubberud